

מצרים לקשתתף עמה במאמץ להגשמת מטרת אלה לטובת שני העמים והאזור כולו.

בימים אלה פוקדים אלפים את בתי-הקברות הצבאיים ומעלים את זכר יקיריהם שנפלו במלחמת יום הכיפורים. אבלם ומאבם הוא-אבלו וכאבו של העם כולו. עמנו למוד סבל, מלחמות ושכול, יודע היטב את משמעותו של השלום ואח ברכתו. ככל נימי נפשו מאוחד עם ישראל בכמהותו לשלום-אמת בינו לבין העמים השכנים לו. יתר על כן, השלום טבוע עמוק בתודעתו של עמנו ולא בכדי נושא היהודי את עינו אל השלום בכל יום בתפילתו: "ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום". לפיכך, לא היתה ולא יכולה להיות בישראל מחלוקת באשר לשלום כיעד.

מדינת ישראל הוביחה לא אחת את רצונה הכן בשלום על-ידי הקורבנות הקשים והכואבים שהקריבה. הן נפש והן ברכוש. במסגרת ההסכמים השונים עם שכנותיה, עד לחוזה השלום עם מצרים ועד בכלל.

על כן, אם יש מחלוקות בתוכנו באשר לדרגים ולשיטות שיש לנקוט בחתירה אל השלום, אלה הן מחלוקות על הטקטיקה ולא על המהות והיעד. משום כך אין טעם ותועלת בליבוי המחלוקת בינינו לבין עצמנו כל עוד לא הציג הצד הערבי הצעה שתהיה מקובלת אפילו על חלק מהממשלה.

אף-על-פי-כן, לא נשקוט על השמרים. הממשלה תמשיך ליוזם ולחפש דרכים לשלום, ולא נשמיט את רסן היוזמה מידנו. טוב שייצגו קרובים וגם רחוקים שאיננו רודפים אחר השלום מתוך חולשה או רפיון. גם ישראל עמד בכל המבחנים שבהם עמים רבים לא היו מסוגלים לעמוד, ומכל המבחנים הקשים הללו יצאנו מחושלים עוד יותר גנונים להמשך ולצערד להגשמת ייעודנו כעם.

קווי היסוד של הממשלה מבטאים נאמנה את ההסכמה הלאומית בקשר להסדרי השלום. נאמר בהם, ואני מצטט: "הממשלה תסייע להעמיד את שאיפת השלום בראש דאגתה, תפעל להמשך תהליך השלום על-פי המסגרת שהוסכם עליה בקמפ-דייוויד, ותקרא לירדן לפתוח במשא-ומתן לשלום". כן נקבע בקוד היסוד, שישאל תתנגד להקמת מדינה פלשתינית נוספת בחבל-עזה ובשטח שבין ישראל לירדן ולא תישא ולא תיתן עם אשף. הממשלה תפעל בהתאם לקווים ולמטרות אלה בעקביות, בלא היסוס ובלא רתע.

הממשלה היוצאת השקיעה מאמצים רבים כדי להגיע למשא-ומתן ישיר ללא תנאים מוקדמים עם שכנותינו, ובראש ובראשונה עם ירדן. אולם, על אף מאמציה של הממשלה, בסיועם של נציגי ממשלת ארצות-הברית, ירדן טרם נענתה לקריאתנו לבוא לשולחן המשא-ומתן. הממשלה תמשיך ללא ליאות במאמץ ליצור תנאים אשר יאפשרו לישראל ולירדן לחיות בשלום אחת לצד רעותה, אך לא נובל להגיע לכך ללא התדיינות חופשית וישירה, פנים אל פנים. שום פורום בין-לאומי אינו יכול לשמש תחליף למשא-ומתן ישיר. כן ברור מעל לכל ספק, ששלום וארגוני המחבלים לא יוכלו לדור בכפיפה אחת, ולכן אנו עוקבים בבעניין אחר המגמה הירדנית להשתחרר מכל זיקה לאשף.

ביום ד' שעבר הרים שוב הטרור האשפ"סי את ראשו הרצחני, הפעם בירושלים, הפיל חלל ופצע כ-70 נפש — נשים, ילדים, אזרחים וחילים. הרוצחים יבואו על עונשם, ואילו הטרור של אשף לא ישיג לעולם את מטרתו. גם נמנע מכנופיותיו להתבצר בלבנון ולהקים שם בסיס התקפה על

קשה יותר היא בעיית חדוש הצמיחה הכלכלית, ועם זאת, היא האתגר האמיתי. צמיחה כלכלית איננה רק גידול בתוצר, המאפשר רמת-חיים גבוהה יותר וצמצום החלות בסיוע-חץ. צמיחה כלכלית מירושנה, קודם כול, יצירת התנאים שיאפשרו לנו למלא את יעודיה הציוניים של המדינה, ובראשם העלייה. משמעות הדבר היא שיש להתרכז באותם שינויים שיאפשרו לעולים חדשים לחיות ולהתפרנס בארץ.

נצטוו להיאבק כדי לצמצם כל הוצאה ממשלתית שאינה הכרחית. יש לשים את הדגש במאמץ משי להקטנת נטל המיסוי, אותו מיסוי שמכבד על היווצרות מקומות העסוקה חדשים בשכיל צעירינו, בשכיל החילים המשתחררים ובשכיל העולים החדשים.

אנחנו צריכים לאמץ את הכלל, שיש למנוע ככל האפשר כל התערבות ממשלתית בפעילות המשקית, אלא אם כן מוכח הצורך הזה. בכל מקרה אחר אין מקום לסובסידיות, לתמריצים, למנגנום ולמתן שירותי חינוך כולו, שהם הסיבה לנטל המיסוי הכבד.

צריך לעודד גילוי יוזמה, עשייה, מקוריות ונטילת אחריות אישית. כך יוכל כל אזרח עמל להתפרנס בכבוד והמדינה תוכל לצפות לצמיחה כלכלית ולקידום העלייה, שהיא היעד הציוני שלשמו הוקמה וקיימת מדינת ישראל.

האתגר שבפנינו אנו עומדים הוא בהקמת-מערכת כלכלית שתאפשר יצירת מקומות העסוקה הולמים לאנשים, שכישוריהם המקצועיים עושים אותם למבוקשים בעולם כולו. זהו יעד שבכוחנו להגשים.

אולי לא יהיה זה מופרז לנכות את המערכת הכלכלית שאותה תנסה הממשלה לגבש בשם "כלכלה ציונית", כלכלה שתתבסס לא רק על עקרונות כלכליים מוצקים אלא גם על הערכים הציוניים שלאורם עלינו לפעול, ובתוכם הערך העליון של התיישבות בכל חלקי ארץ-ישראל. לא נעלה בין חלק ארץ אחד למשנהו. כשם שיש עם ישראל אחר שיאריך-ישראל אחת. הממשלה תפעל בעניין זה, שבו מתוודעים לפעמים חילוקי דעות, בכבל עניין אחר, כאמור — על-פי קווי היסוד וההסכמה הקואליציונית.

כל חברה כריאה נבחנת בדאגתה לחלשים שבתוכה. הממשלה תפעל להגנת הקבוצות החלשות ותדאג להבטיח שירותים מלאים לאלה שאינם מסוגלים לעזור לעצמם. כן תפעל הממשלה לצמצום הפערים בחברה, תקדיש תשומת לב מיוחדת לצמצום ממדי האבטלה ותדאג למובטלים ולבני משפחותיהם. נפעל למען יהיו שירותים שיחזקו את המשפחה וימנעו פגיעה בילדים, ולצמצום הפשע והאלימות בחברה הישראלית. נעשה לשיפור מעמדן של ערי הפיתוח כדי שיהיו מוקדי משיכה לאוכלוסייה ממרכז הארץ, וכדי שיהיו מקור גאווה ליושביהן.

אדוני היושב-ראש, יותר מתשע שנים חלפו מאז עלה בידה של ממשלת ישראל, בראשותו של מנחם בגין, לפרוץ את הפרצה הראשונה בחומת האיבה והלוחמה סביב מדינת ישראל. הסכמי קמפ-דייוויד נחתמו עם מצרים, בעזרתה של ארצות-הברית, בספטמבר 1978, וחווה השלום עם מצרים נחתם במרס 1979. מאז פעלו כל הממשלות בישראל כדי לייצב ולהעמיק את השלום עם מצרים, שהוא הנדבך הראשון במערכת ההסדרים על-פי הסכמי קמפ-דייוויד. מאז פעלו גם כדי להרחיב את יריעת השלום, על-מנת שזו תקף מדינות נוספות באזור. ממשלה זו תמשיך באותה דרך ותקרא לממשלה

סבורים שיחסים דיפלומטיים הם נורמה של קשרים בין עמים ומדינות בני-תרבות, ללא קשר לאופי משטרם ומדיניותם. לכן נקבל בכרעה את חידוש היחסים הדיפלומטיים עם ברית-המועצות ומדינות מזרח-אירופה.

עם זאת, מחובתנו, בהיותנו מדינת היהודים, לתבוע ממשלת ברית-המועצות לשנות את יחסה כלפי בני עמנו החיים בארצה, לאפשר להם לחיות כיהודים, להתאחד עם בני עמם ולעלות למולדתם. על תביעה זו לא נותר, ונמשיך לדרוש מכל שוחרי החופש והלוחמים למען זכויות האדם בעולם לעמוד לצדנו במאבק הזה, הנובע מעצם מהות קיומנו כעם וכמדינה, עד אשר יפתחו שערי ברית-המועצות לרווחה.

המצב המשופר והמתחוק של ישראל בקרב מדינות העולם נובע במידה רבה מההערכה לעוצמתה ולמעמדה הבינלאומי של המדינה, אך גם מן ההכנה הגוברת של צדקת עמדתנו המדינית. לחיזוק מעמדנו תרם גם היחס השלילי אל הטרור הערבי כרחבי העולם והשימוש שעשו מדינות הנפט הערביות בנשק הנפט בעשרי הקורים, כאשר מחירו וההזדקקות לו היו בשיאם.

אין לנו דעות קדומות נגד מדינות ערב ועמיהן. להיפך, אנו מעריכים את הקרבה הקיימת בין המורשות התרבותיות והלשוניות שלנו, ומאמינים שקיים בסיס אמתי לדיקוים ולשיתוף פעולה, שיתרם להפיכת המורח התיכון לאזור משגשג ופורה. ידנו מושטת אל שכנינו שלום-אמת גם היום, כפי שהיתה מושטת בימי הכוח עצמאות ישראל.

אדוני הושב-ראש, מדינת ישראל היא מולדתו של עם ישראל כולו. גורלו של העם היהודי בתפוצותיו כרוך בגורלו. אנו ניאבק למען כל יהודי שנפגע בשל היותו בן לעם היהודי ולמען זכותו לעלות לארץ מולדת אבותיו. חזון עם ישראל מבוסס על קיבוץ הגלויות, על שיבת-ציון ועל היות עם ישראל וארץ-ישראל לשם ולתהילה בקרב כל עמי הארץ. איתנים חוקים ובחוקים, זה ייעודו וזה התפילה שנישאה בפי אבותינו ואבות-אבותינו, מימי ישעיהו, ירמיהו ויחזקאל ושאר נביאי ישראל, עוד לפני חורבן בית-המקדש הראשון. אנו עם אחד בזכות המורשה המשותפת הזאת, ובחלקו של דורנו נפלה הזכות ההיסטורית והמחייבת להגשים את הייעוד והתקווה שהורישו לנו דורות העבר. זוהי הציונות במהותה, ושומה עלינו לחזור ולאמץ אותה ולהפוך אותה לאידאל חי וחוסס.

מירושלים צריכה לצאת הקריאה לבני עמנו בכל תפוצותיו: שוכו הביתה, כי ארץ-ישראל היא מקומכם. אנו נקבל אתכם בזרועות פתוחות, כדי שנמשיך לצעוד יחד אל הפרק הגדול והמהזיר בתולדות עמנו: פרק הגאולה השלמה של עם ישראל בארצו.

ערב יובל ה-40 לעצמאות ישראל בכוונתנו לפעול למען שיהודי העולם יבואו לבקר בישראל, יהדקו את הקשרים עמנו בכל תחום אפשרי, ויחד נכשיר את הקרקע לעלייתם ולהשתקעותם בארץ-ישראל. ננסה להגיע לכל פינה ולכל אתר בעולם שבו נמצאים יהודים, כדי להביא להם את קריאתנו זאת: תושבי המדינה יקראו לפתוח את בתיהם ולבנותיהם לאחים שיבואו אלינו מרחבי תפוצות-ישראל.

ועתה, אדוני הושב-ראש, הריני מתכבד להציג לפני הכנסת את הממשלה שהרכבתי על-פי התפקיד שהוטל עלי על-ידי כבוד נשיא המדינה כחוק. לפי סעיף 15 לחוק-יסוד: הממשלה, אני מבקש מהכנסת להביע את אמונה לממשלה המוצגת כדלהלן:

הגליל. אנו כואבים את כאבה של משפחת דב פורת, השם ייקום רמו, ומאחלים לפצועים החלמה מהירה.

צה"ל, שירותי הביטחון וכל יתר גורמי הביטחון ימשיכו להילחם בטרור האשפי. נפעל כדי להגביר את התיאום ושיתוף הפעולה עם כל מדינה וגורם המוכנים להצטרף למאבק בטרור הערבי והבינלאומי, עד לחיסולו.

אנו רוצים להכטיח לחושבים הערבים של יהודה, שומרון וחבל-עזה חיים של כבוד וחיים של דריקוים בשלום עם שכניהם היהודים. אנחנו שואפים שתושבים ערבים אלה יוכלו לנהל את ענייניהם בעצמם, אך התנאי ההכרחי לכך הוא הניתנות מוחלטת מארגוני הטרור למניעה, אשף על פלגיו השונים הוא הסכנה לעתידם ולרווחתם והוא המכשול להסדר ולשלום. יש לבוא בדברים עם תושבים ערבים כיהודה, בשומרון ובצוה, השוללים את דרך הטרור ומוכנים להשתתף במאמץ זה.

הממשלה המשיך לפעול כדי להכטיח לערביי ישראל את זכויותיהם ואת קידום תנאי חייהם. אני פונה לאנשי ציבור ולמנהלים במגזר הערבי להפעיל את השפעתם כדי להעמיק את זיקתם של ערביי ישראל למדינה, כך יוכלו-אזרחי ישראל הערבים למלא תפקיד של גשר בין המדינה לבין שכנינו הערבים, גשר שיחיש את ההבנה והשלום באזורנו.

אדוני הושב-ראש, בסמך לתפילה בברכת השלום אנו מבקשים שיה' עוז לעמו ייתן, שתי הבקשות משולבות זו בזו, כי ללא ההון, הביטחון והעוצמה לא נוכל בברכת השלום. לעוצמה כמה מרכיבים, ובראשם הביטחון העצמי שלנו, האמון ביכולתנו והאמונה בעתידנו. כלכלה, איתנה וחברה בריאה הן תנאים הכרחיים. גבולות בטוחים בארץ-ישראל הם תנאי נוסף. כוח צבאי, שיש בו כדי להרתיע כל אויב ומתנכל וכיכולתו להדוף כל התקפה עלינו, הוא כוח המציאות באזורנו בעידן הזה, ולבסוף, מערכת יחסים בין-לאומיים רחבה ועמוקה אף היא חיונית לביטחונה ולחוסנה של המדינה. כל אלה הם מרכיבים של עוצמתנו הלאומית, ויש לשקוד על טיפוחם וחזקתם.

מערכת יחסינו עם ארצות-הברית הגיעה לשיא שלא ידענו כמותו. ב-29 בנובמבר 1983, בתום שיתוף שקיימנו מר משה ארנס, שר הביטחון דאז, ואני עם ראשי הממשל בארצות-הברית, פרסם הנשיא רייגן הודעה בדבר הסכם על הקמת אזור סחר חופשי בין ישראל לארצות-הברית והסכם בדבר כיון מסגרת שיתוף פעולה אסטרטגי בין שתי המדינות. בראייה לאחור — היה בהודעה זו משום פתיחת פרק חדש וחשוב מאין כמוהו ביחסים שבינינו לבין מעצמה זו. הנשיא רייגן הניח בכך את התשתית למערכת הדוקה ביותר של שיתוף פעולה, ומאז היום הלכה והתפתחה, בשנתיים האחרונות, המשכנה בבסוס ובטיפוחם של יחסים חשובים אלה. כיום הגענו למצב שבו ישראל וארצות-הברית הן בעלות-ברית בתחומים רבים, ויש להגיע למתן ביטוי פורמלי למערכת יחסים זו, הממשלה חשקוד על פיתוח היחסים המיוחדים עם ארצות-הברית, ידידתנו הגדולה, ותעניק לנושא זה עדיפות גבוהה.

במקביל חל שיפור ניכר וחשוב ביחסינו עם שאר מדינות העולם המערבי, נפרצו הפרצות הראשונות ביחסינו עם מדינות מזרח-אירופה, ומדינות אפריקה החלו לחפש את יחסיהן הדיפלומטיים עמנו בקצב גובר והולך.

אנו מקווים בכל לבנו, שיתחל שינוי ביחסן של מדינות הגוש המזרחי, ובראשן ברית-המועצות, אל ישראל. אנו

שהממשלה כולה תעמוד לימין ביצוע המשימות המוטלות עלינו, למען הארץ, למען המדינה ולמען העם.

אני גם מרשה לעצמי להעיר, שבשכילי זה יום חשוב בחיים הפוליטיים והפרלמנטריים של המדינה, שכן למרות כל הספקות, קיום ההסכם גם לגבי הרוטציה, אומנם באיחור של שלושה ימים — אני מצטער עליהם — אבל תהיה קומפנסציה על שלושת הימים האלה לאחר הבחירות, כך שהנטו יהיה בסדר.

ביקשתי את רשות הדיבור בעיקר בגלל סיבה מיוחדת. מהממשלה הזאת נפרדו שני שרים: השר יוסף בורג, והיה לי הכבוד להודות לו על תרומתו לממשלה; ושר אחר שנפרד מאתנו, השר מרדכי גור.

לצער הרב, מרדכי גור החליט שלא להשתתף במחצית השנייה של הקרנציה הזאת. אני חושב שתורמתו למחצית הראשונה היתה רבת ערך, הן כשר והן כשר הבריאות. הוא נכנס בתקופה קשה מאוד לממשלה מבחינה זו, שכן נאלצנו להקטין את תקציב הבריאות, והוא אכן השתדל לתרום את תרומתו בהקטנת תקציב המדינה תוך כרי שמירה על שירותי הבריאות, שהם עממים ודמוקרטיים במדינת ישראל.

הכרתי את מרדכי גור כשהיה סרן צעיר בצנחנים. היות שעכשיו מלאו 100 שנים להולדתו של בן-גוריון, אנצל הזדמנות זאת לספר סיפור קטן. לא אשכח תמרון של הצנחנים בצפון שבו ראה בן-גוריון, אולי בפעם הראשונה, את מוטה גור, ושאל אותו: מי זה? אמרתי: זה האיש שפעם יהיה מוטב"ל של צה"ל. מוטה גור, משחרר ירושלים, מאז כניסתו לתפקידים מרכזיים, הצטיין הן בעצמאות דעתו והן באחריות למעשיו. אין זו אלא חובה נעימה לי להביע את תודתי, את תודת הממשלה ואת תודת הכנסת ולאחל לו החלמה שלמה ומהירה. תודה.

היו"ר ש' הלל:

תודה.

חברי הכנסת, ועדת הכנסת קבעה שעתיים לדיון. אני מתכבד להזמין את ראשון הדוברים, חבר הכנסת אלעזר גרנות, ואחריו — את חבר הכנסת אהוד אולמרט.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

כבוד היושב ראש, חברי הכנסת, אדוני ראש הממשלה המיועדר, ברוך הבא, ייסורים.

אהוד אולמרט (הליכוד):

ברוך הבא בשערי הרוטציה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

הטוב אשר היה יפחת; הטוב שנעדר יחסר יותר. הרע שהיה ירבה; הרע שחסר יימלא. אין לנו שום תקוות, אין לנו שום ציפיות מממשלה זו שתחקים בראשותך, ואין לנו שום אשליות באשר לקיצור מועד כהונתה, מפני שאמינותה של מפלגת העבודה ושל העומד בראשה לא מוצו, ואכן צודקים אתם: לא מוצו כעצם חילופי השרים, בין ראש הממשלה ובין שר החוץ, בין משרד ראש הממשלה ומשרד החוץ. אמינות זאת תיבחן במשך כל 25 החודשים שנתורר לכהונתה של ממשלה זו.

אנחנו לא ציפינו שהסכם הרוטציה לא יתמלא ומעולם לא קראנו למפלגת העבודה שלא לקיימו. לא על קיום ההסכם אנחנו מצירים, אלא על ההסכם שעכשיו מקיימים אותו. יש מי

יצחק שמיר	— ראש הממשלה
שמעון פרס	— ממלא מקום ראש הממשלה ושר החוץ
דוד לוי	— סגן ראש הממשלה ושר הבינוי והשיכון
יצחק נבון	— סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות
שושנה ארבלי-אלמחלינו	— שרת הבריאות
משה ארנס	— שר
חיים בר-לב	— שר המשטרה
יגאל הורביץ	— שר
זבולון המר	— שר לענייני דתות
עוזר ריצמן	— שר
גד יעקבי	— שר הכלכלה והתכנון
יצחק מורעי	— שר
אריה נחמקין	— שר החקלאות
משה נסים	— שר האוצר
יצחק פרץ	— שר הפנים
גרעון פח	— שר המדע והפיתוח
יעקב צור	— שר לקליטת עלייה
חיים קורפו	— שר התחבורה
משה קצב	— שר העבודה והרווחה
יצחק רבין	— שר הביטחון
אמנון רובינשטיין	— שר התקשורת
משה שחל	— שר האנרגיה והתשתיות
יוסף שפירא	— שר
אריאל שרון	— שר התעשייה והמסחר
אברהם שריר	— שר המשפטים והתיירות

אדוני היושב ראש, לפני ימים אחדים, ביום הכיפורים, עמד כל בית ישראל, בכל תפוצותיו, בבתי הכנסת ושפך את שיחו לפני היושב כמרומים. בלב אחד נישאה בפי כולנו התפילה: "תן כבוד לעמך, שמחה לארצך וששון לעירך". ובימים אלה של חג הסוכות שוב מתאחד העם עם עברו הרחוק, עת נהיה לעם במדבר סיני, ומיחל לעתיד של גאולה והתורוממות רוח. מי יתן שהממשלה הזאת תגשים את ייעודיה באווירה של אחדות, של התעלות ושל מסירות למען כבוד ישראל, למען ארץ-ישראל ולמען עתיד כולנו.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה מאוד לחבר הכנסת יצחק שמיר. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת שמעון פרס.

שמעון פרס (המערך):

אדוני היושב ראש, נכנס נכבד, בראש ובראשונה ברצוני לברך את מר יצחק שמיר לכניסתו לתפקידו האחראי והחשוב כראש ממשלת ישראל. זו ברכה מקרב לב. אני מקווה

שבהפרש של שני מנדטים הם יסכימו לכך? אתם טחתם את עינינו בכחש ובכזב כאשר אמרתם לנו שאתם מתאמצים להקים ממשלה צרה. יכולתם להקים אותה, אבל בשביל להקים אותה היה צריך שהנהגת המערך תהיה נחושה בדעתה. אני יודע, שמעתי גם מא.ב. יהושע — האנשים האלה שיושבים עם המחשב, המכשיר האפור, חסר האידיאולוגיה, בשביל להקים ממשלה בישראל, בשביל להקים אלטרנטיבה שלטונית לליכוד לא צריך מחשב כלום, צריך מחשבה ודעות, צריך אמונה, צריך נחישות החלטה, צריך קוראות תחת אש כשעת משבר. כל זה לא היה לכם באותו בוקר. כל זה לא היה לכם. כי לו הייתם נגזשים בהחלטתכם, יכולתם להניע, יכולתם לקבוע גם את הכרעתם של האחרים, והיתה אפשרות זאת. היתה אפשרות זאת, אבל היה צריך, לרצות בה. היה צריך אומץ ללכת לממשלה עם רוב קטן מאוד ולהסיג את צה"ל מלבנון. היה צריך אומץ ללכת עם ממשלה קטנה ולתקן את משגי הכלכלה ולהבריא אותה בשיתוף, עם ההסתדרות, בשיתוף עם ציבור העובדים. היה צריך לסמוך על העם, אבל אתם לא סמכתם על העם ולא סמכתם על עצמכם.

כן, אנחנו נואלנו, נואלנו להמשיך במשאומתן הזה ולתמוך בכך ששמעון פרס יהיה ראש ממשלה ראשון בתוך ממשלת האיחוד הזאת. צריך שיעשה המאזן. היום המאזן הוא לא מאזן עם הליכוד. אני מעולם לא זולתי ביריב פוליטי, ואינני מזלזל בליכוד. דווקא משום שאינני מזלזל בו אני מתנגד לו. אני יודע שהליכוד הוא מסגרת פוליטית, מפלגה פוליטית שורשית, בעלת היסטוריה, שיש לה דרך משלה.

הק דבר אחד אומר לך, אדוני ראש הממשלה — נדמה לי שאחרי כבר ראש הממשלה, אף-על-פי שאנחנו נעשה הכול כדי שלא תיבחר, אבל אני חושש שלא נצליח.

אהוד אולמרט (הליכוד):

זה פוסט-פקטום.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

לכן אמרתי כמעט ראש ממשלה. תפרגן לו, הלא אני לא אעלה. אחר כך, לכן אני מדבר עכשיו.

אדוני ראש הממשלה, בדבר אחד אתה טועה. נכון שיש שוני בוויכוח על הדרכים לשלום, אבל, אדוני ראש הממשלה, נדמה לי שאתה עשית פרפרזה מוטעית. אומנם כתוב שכל מי שרודף אחרי הכבוד, הכבוד כוונה מפניו, אבל כשום מקום לא כתוב שמי שכבודו מן השלום, הוא יגיע אליך.

אני מכבד את עמדתכם, עמדתכם היא עמדה המונעת בעצם שלום. כברירה של הפתרון הלאומי בארץ-ישראל, היא בונה על כך שעם ישראל ישלוב בכל ארץ-ישראל ככוחו. אתם דוחים את הפשרה. זו האמת, זו האמת כולה. אני מתנגד לכם, אבל אני מציע שניקח אתכם כרצינות, ואני מציע לכם, חברי מפלגת העבודה, לקחת את הליכוד כרצינות.

לאיזה הסכם, לאיזו מדיניות משותפת ציפתה מפלגת העבודה מהליכוד, מהשותפות עם הליכוד? לאיזה הסכם? אני אפילו לא לוקח כרצינות את הפשרה הטריטוריאלית. הלא ראש ממשלת ישראל עשה מאמצים עצומים, על המיטה הסתורה והמוכנת של המציאות הוא פרס כיסוי מבריק, והיחסים הדיפלומטיים שלנו ומעמדנו הבין-לאומי השתפרו מה נעשה ממחל לביסוי המבריק הזה, אנחנו יודעים, אבל ראש ממשלת ישראל איננו חותר לפשרה טריטוריאלית, הרי הוא חתר תמיד לפשרה פונקציונלית.

בכלל, אני חושב, ששמעון פרס משלם היום חוב של כבוד לליכוד. אחרי ככלות הכול, מי החזיר אותו מן המדבר של רפ"י

שבא וטוען היום שהיה זה רצון העם שתקום ממשלת איחוד. הדברים האלה הם פילוף גמור של עובדות.

הליכוד, בתהליכות ייאוש שנתגלתה אחר כך כמבריקה, הופיע בשלהי מלחמת הבחירות לכנסת ה-11 עם הרעיון של ממשלת איחוד. המערך הידוע שאיננו מקבל הצעה זו, והיה משאל עם של קרוב ל-2 מיליוני אזרחים, ומתוך 2 מיליוני האזרחים שליש נתן תמיכתו לליכוד; שהציע ממשלת איחוד, ושלש, קצת יותר, רצה את ההצעה הזאת כהצעתו. זה לא היה רצון העם. בכלל, השימוש הזה בביטוי "רצון העם", למי שמכיר את תולדות העמים, על כל הקונטרסיות המתלוות לו, על המשמעות הטוטלית שהוא נושא בהגדרת הלאום, על השימוש הטוטליטרי שנעשה בו בתולדות ההגדרות העצמיות הלאומיות — אבל בואו נאמר רצון הרוב. זה לא היה גם רצון הרוב.

ב-25 ביולי, כאשר הנהגת מפלגת העבודה, הלומה מהאכזבה, מתקוות הניצחון הנוכחית, היתה צריכה לקבל החלטה על דרכה, באותו בוקר לא היה רוב להקמתה של ממשלת איחוד לאומית. היה מי שרצה, היה רצון, לא רצון העם, לא רצון רוב העם, היה רצונו של הליכוד; הליכוד החוגג את הצלתו מן התבוסה, הליכוד שידע שממשלת איחוד לאומי היא הדרך הטובה ביותר לשיקום הריסות שבע שנות שלטונו. צדקה עשה הבוחר הישראלי עם הליכוד על שלא נתן לו רוב בבחירות לכנסת ה-11, צדקה עשה עמו. ממשלת האיחוד היתה בדיוק המתכונת הדרושה לליכוד כדי למחוק את אשמת מלחמת לבנון, למחוק את הרס הכלכלה הישראלית, להפוך את המערך לשותף, להפוך את המערך למי שנותן את הרבהליטיציה לכל פשעי לבנון.

הליכוד היה חכם בתביעתו, הוא היה חכם גם בוויכוח שלו; כביכול על הקדנציה הראשונה בראשות הממשלה. כל הכבוד לכם, רבותי, כל הכבוד לכם, כמה חכמים הייתם כזה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

מה לא היה בסדר?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אתם ידעתם שאתם צריכים את שמעון פרס, בשנתיים הראשונות, והוא נפל בפתאומי, אני מודה, גם אנחנו נפלנו בפתאומי, סייענו בידו.

מאיר כהנא (תנועת כך):

אתם בפת תמיד.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

ובכל זאת, חכמים עיניהם בראשם, ובוזה נבחרים. זו היתה המתכונת הדרושה לליכוד — ממשלת איחוד ושמעון פרס ומפלגת העבודה בראש בשנתיים הראשונות.

שר החינוך והתרבות י. נבון:

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אמרתי שגם אנחנו נפלנו בפתאומי, נפלנו בפתאומי. סייענו למפלגת העבודה בהשגת הקדנציה הראשונה הזאת של ממשלת האיחוד, ממשלת הרוטציה מראשיתה.

אני פונה לספסלי מפלגת העבודה — הפסיקו להפיץ את השקר הזה, הפסיקו לחפש בנו את מי שאשמים כמעמד שלכם היום. לא היתה שום אופציה של ממשלה שהיא לא ממשלת רוטציה, ברוב שהיא ממשלת איחוד; לא היתה מן היום הראשון, מפני שהליכוד לא היה מסכים לכך, אלא מה חשבתם,

אנחנו מסיימים את השנתיים האלה — ואני חוזר על דברים שאמרתי — כשרדכי העלייה אבלות וגמלי היציאה והירידה שוקקים: כשהנגב והגליל שוממים מהתייבשות. לכו לעיירות הפיתוח, ראו את הבנים שתחורים. חפשו אותם, את אלה שתחורים. לכו לתור הזה, שמשחרך על יד השגרירות האמריקנית. אני אומר לכם, רבותי, חדלו לדבר כלשון זו שאתם מדברים על ארצות-הברית. — לא מפני שאיננו זקוקים לעזרתה, לא מפני שאיננו זקוקים לירידתה — אלא משום שאתם כבר אינכם שומעים את מה שאתם מדברים. אצלכם הממשל של ארצות-הברית הוא הממשל בה"א הידיעה. ומי? איפה זקיפות הקומה? שמעתי אותך, אדוני שר החוץ וראש הממשלה המיועד: הממשל. כבר איננו שומעים את שפני מדבר.

ורק דבר אחרון אני רוצה לומר לכם, ובוה לסיים.

אריאל וינשטיין (הליכוד):

מי מפריע לך ליישב את הנגב והגליל? יש לך אנשים שיילכו לשם?

אלעזר גרנט (מפ"ם):

אתה שואל שאלה מיתממת, ומבחינה זו — — —

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת — — —

אריאל וינשטיין (הליכוד):

איפה האנשים שמאחוריך? איפה האנשים שיילכו לנגב ולגליל?

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, הנואם גמר את זמנו מזמן.

אלעזר גרנט (מפ"ם):

אני מבין שאני מדבר עם איש המפלגה הליברלית שיישבה את כל ארץ-ישראל.

אריאל וינשטיין (הליכוד):

— — —

אלעזר גרנט (מפ"ם):

כוש והיכלים. אתה מדבר על חורבן חברתי. אתה אינך יודע כלל על מה אתה מדבר.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת וינשטיין, אתה מפריע לנואם לסיים. כבר עבר זמנו.

אלעזר גרנט (מפ"ם):

אני רוצה פשוט לומר לכם, רבותי חברי הממשלה, חברי הקואליציה, אני יודע את שיעור כוחנו. אני יודע את שיעור כוחכם, אני יודע שאתם יכולים, ברוב המוחץ שלכם, לעשות לאל כל יוזמה, כל מאמץ שלנו, לכל כיוון, אבל אנחנו נמשיך להקים מתחן הבית הזה את הזעקה, אנחנו נהיה "כלבי שמירה" שלא ייתנו לכם לבצע בשקט דברים, גם אם לא נוכל למנוע אותם. אנחנו נשמור עליכם כשבע עיניים, ואנחנו נפעיל רמקולים לציבור, רמקולים שיידיעו על כל לחש ורחש שנעשה בהיחבא. נפנה אל עם ישראל, שיידיע בחדרתו — והוא חדר, למרות ההצלחות שלכם, הוא מלא חרדה — שיש אלטרנטיבה, ונציג לפניו אלטרנטיבה, תוכנית לאומית-תבריתית אחרת. שנותנת חשיבות טובות יותר, בדרך צודקת יותר, למצוקות האמתיות של העם, לצרכיו ולצרכיה של המדינה.

אל הפוליטיקה הישראלית. נשי וינדור העלויות? הליכוד החזיר את דיון ואת פרס. ופרס איש ישר, פרס אומר תמיד את מה שהוא חושב, רק יש מי שאינו רוצה לשמוע את מה שהוא אומר.

ב-1977 כא פרס אלינו לגבעתי-חביבה ואמר לנו: העם רוצה ללכת ימינה, העם רוצה ללכת אל הדת, ומי שרוצה לשלוט, צריך ללכת עם העם. זו היתה הפעם הראשונה, זה היה הלקח של בחירות 1977. ואם אז עוד לא יכולנו לתת לדבר הזה את הכותרת המתאימה, כשיחות ב-25 כיולי 1984, כאותן שיחות שהתחלנו עם מפלגת העבודה לקראת כינונה של ממשלה, כשהעזנו להוציא את המלה סוציאליזם מפינו, לימד אותנו מורנו ורבנו שמעון פרס, שהסוציאליזם עבר מן העולם. שם המשחק הוא "עממיות". "עממיות" — פופולזם בלעז. לשיטה יש גם שם.

ואני אומר, שממשלת האיחוד הלאומי לא קמה במקרה ולא בתאונה, אלא מפני שנתכוונו אליה.

עברו שנתיים, הצלחתם לשים אבנים תחת העגלה השוקעת, והיא איננה שוקעת, ואינני מזלזל בזה. בשבע שנות הליכוד היא שקעה, ולא רק בכרין הלבנוני. הצלחתם לשים אבנים מתחת לעגלה הזאת, ומי שיוודע ומי שראה אי-פעם עגלה שוקעת בכרין יודע על מה אני מדבר. אני מחשיב את זה. אינפלציה מופחתת ושקל יציב הם דברים חשובים. אך גם אם הצלחתם לשים את האבנים, לא הצלחתם ולא תצליחו להזיז את העגלה הזאת ממקומה. אינכם מסוגלים להזיז אותה ממקומה. מפני שבשביל להזיז עגלה ממקומה לא יועילו שני עגלונים. צריך לרתום טרקטור או שני טרקטורים בכיוון הנכון, ואתם רתמתם את שני הטרקטורים שלכם בכיוונים הפוכים, והושבתם שני עגלונים על העגלה. אתם לא תוציאו את העגלה הזאת, אינכם מסוגלים, לא לכיוון של הליכוד ולא לכיוון של המערך.

זאת ממשלה שמהיום והלאה תמשיך לעשות את מה שהיא עושה בתחום הכלכלה תוך הגדלת פערם, והדבר המדכא ביותר הוא, שלמען דברים נכונים ומחורבי מציאות, שנעשו בתקופת השנתיים האחרונות — ודאי שהבראת הכלכלה היא דבר נכון, ודאי שהנסיגה מלבנון היא דבר נכון — הנטל לא הוטל בצורה שווה. הנטל הוטל בעיקר על החלשים. אתם גזלתם גמלאות של קשישים; אתם רוששתם עובדים; אתם מקיימים במדינת ישראל עבודה בשכר של 200 דולר לחודש, אף שאתם יודעים שאי-אפשר להתקיים מכך.

אריאל וינשטיין (הליכוד):

איך אתה מסביר את ההסכם של מזכיר ההסתדרות בנושא זה?

אלעזר גרנט (מפ"ם):

אינני מסביר שום דבר. את דעותינו השמענו במפורש.

היו"ר ש' הלל:

הוא כבר עבר את הזמן.

אלעזר גרנט (מפ"ם):

אינני מסביר אף אחד. אני מסביר רק את עצמי.

היו"ר ש' הלל:

כן, אבל אתה צריך לסיים.

אלעזר גרנט (מפ"ם):

אני גומר, אדוני.

סליחה, אדוני היושב־ראש, אני מבקש שזה לא ייחשב לי.

היו"ר ש' הלל:

חברת הכנסת גרוסמן, את לא נגד צניעות, תני לזה לעבור.

אהוד אולמרט (הליכוד):

הרצון של העם הוא מה שהרוב המכריע של הכנסת רוצה בו. 97 חברי כנסת, רוב שלא היה לו תקדים במדינת ישראל, רצה בממשלה הזאת. רובם המכריע בתום לב: רובם המכריע מתוך תחושה אמיתית, שרק קומביניציה כזאת של כוחות יכולה להתמודד באופן יעיל עם הבעיות של מדינת ישראל.

אדוני היושב־ראש, אין דבר יותר פתטי, יותר מגוחך ויותר גרוטסקי ממי שנבואתו נחבדתה עד תומה והוא עושה מאמץ הירואי לנסות ולשקם את הריסות הנבואות שלו, ולשכנע באופן רטוראקטיבי, לנוכח המציאות, שהוא צדק. מה לא אמרתם שיקרה? ממה לא הזהרתם? מפני מה לא פחדתם? ואתם עומדים עוד היום ואין לכם אפילו מידת הישר האינטלקטואלי המינימלית המתחייבת, וזאת בצד אי־הסכמה, בצד אי־רצון לומר מלה אחת של הערכה על ההישגים שהממשלה הזאת, צברה בשנתיים האחרונות, על אפכם ועל מחמתכם, משום שהיתה ממשלת אחדות לאומית.

אדוני היושב־ראש, אני סבור — וסברתי — שממשלת אחדות לאומית איננה רק פתרון של "אין ברירה" במצב של קיפאון פוליטי או של איזון ביחסי כוחות. אני צריך להודות על האמת, שהממשלה הזאת נולדה, לפחות מנקודת מבטו של המערך, לא מתוך עמדה עקרונית כלשהי שזה טוב, מלכתחילה, אלא מתוך אין ברירה של מציאות פוליטית. אנחנו, הליכוד, סברנו עוד לפני הבחירות, ואני משוכנע שגם היום, שהמבנה של אחדות לאומית במצב שבו אנחנו נתונים היום, כאשר לא עומדת בטווח המיידי הכרעה היסטורית של פריצת דרך, של שינוי כיוון, אלא יש צורך להתמודד עם בעיות קשות בתחום הכלכלי, בתחום המדיני, בנושא הטרור — ממשלת אחדות לאומית היא פתרון אופטימלי, לא פשוט, לא קל, עם הרכה בעיית. אבל עריפות הבעיית של הממשלה בינה לבין עצמה, של קבינט שצריך להתמודד איתו, אבל משהוא מגיע להכרעה יש לו הכוח הפוליטי גם לבצע אותה, מאשר הוויכוחים, השיחוק ההדדי של ממשלה צרה בעלת אופוזיציה גדולה, כפי שיכול היה להיות, חס וחלילה, אילו לא קמה הממשלה הזאת.

לממשלה היו הישגים גם בתחום המדיני וגם בתחום הכלכלי, מר שמיר מנה אותם, ואיני רוצה לחזור עליהם. אבל, אני חושב שיש שני לקחים מהשנתיים האחרונות, שחשוב מאוד לזכור אותם, וחשוב מאוד להתיתם, אליהם כפרספקטיבה של מה שצריך לקרות בעתיד. קודם כל, בתחום המדיני.

אדוני היושב־ראש, כאיש ליכוד אני אומר, שאולי טוב הדבר שהיו שנתיים שבהן עמד מנהיג מפלגת העבודה בראשות ממשלת ישראל, אין צורך לומר, ואנחנו לא מתחסדים, שלא הלכנו לבחירות מתוך תקווה שבראש הממשלה יעמוד איש מערך. אבל בדיעבד, היום, כשאני שופט את השנתיים האחרונות, אולי טוב הדבר שבראש הממשלה עמד כשנתיים האלה איש המערך. אולי טוב הדבר שבמשך השנתיים האחרונות, כשבראש הממשלה עמד איש מערך, נעשו ניסיונות, הייתי אומר מרחיקים לכת במקרים מסוימים, לטעמי אפילו טיפ־טיפה מוגזמים, כדי להביא גורם ערכי כלשהו לשולחן המשא־ומתן, תוך הבטחות, תוך פיתויים, תוך מאמצים אדירים, תוך יצירת, או הפרחת רעיונות, שלא תמיד

היו"ר ש' הלל: רשות הדיבור לחבר הכנסת אהוד אולמרט, ואחריו לחבר הכנסת עוזי כרעם. מעתה אני אקפיד על הזמן, כי היום יש לנו יום של אירועים מרובים.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אני מבקש שתחיל להקפיד מהנאום הבא.

היו"ר ש' הלל:

לא, אני נותן זכות לעבור על הזמן לסיעה הראשונה מהאופוזיציה. כך לימדו אותי מקדמת דנא, וזה הפיצוי על כך שהם באופוזיציה, אני מבקש שאתה תקפיד על הזמן.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, אם זה הפיצוי היחיד, אני מוכן להשלים אתו.

אדוני היושב־ראש, חברי כנסת נכבדים, אני מודה ומתוודה שמהיום הראשון שבו נתכוננה הממשלה, שסיימה היום את תפקידה, הייתי שייך למיעוט. נדמה לי, אשר היה לו ביטחון מלא שבכוא היום ובכוא השעה הרוטציה תתקיים. מעולם, אדוני היושב־ראש, לא פקפקתי בכך, משני טעמים: קודם כל, כי האמנתי וצריך להאמין, כאשר יוצרים שותפות עם גורם נוסף, שהשותף שלנו — המערך, מנהיגו שמעון פרס נכנסו להסכם הזה בתום לב ומתוך רצון לקיימו.

אני אומר את זה על כל אנשי המערך, איני רוצה להגזים. לא מעטים מביניהם הטיפו בשנים האחרונות בהחלבות שאינן מוצא אצלם כמעט בשום תחום, להפך, לשבש כמעט בכל מחיר את ההסכם הזה, אבל בכל זאת, החלק המרכזי, הרוב, נהג במידה של אתריות, שלי נראתה כמובנת מאליה.

הסיבה השנייה שבגללה האמנתי, אדוני היושב־ראש, שהממשלה הזאת תתחלף בתום שנתיים בממשלה כהנהגתו של יצחק שמיר וההסכם יתקיים היא אותו דבר שמר גרנות, בפתוס מתחסד כל כך, מזלזל בו ומלגלג עליו — הרצון של העם פה לקיים אחדות לאומית.

איך שופטים את רצון העם? עומד כאן חבר הכנסת גרנות, שמפלגתו אפילו לא רצה לבדה לבחירות, והוא קובע שרצון העם הוא מה שהוא וחמשת חבריו רוצים.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

המפלגה שלך רצה לכך?

אהוד אולמרט (הליכוד):

כן, בהחלט, מפלגת החרות רצה לכך. אני מציע לכם, חברי מפ"ם, ביקורת אפשר בהחלט למתוח. כאשר אני שומע אתכם, את הפתוס הנבואי שבו נאמרת הביקורת שלהם, זה מזכיר לי ימים טובים, כאשר כנסת היו מאבקים. זה לא רע. אבל כשאם מתחילים להגדיר, בהגדרות מתמטיות, את רצון העם, לתאר מה צריך העם, אני אומר — קצת צניעות. הרצון של העם הוא מה שהרוב המכריע של חברי הכנסת, שנבחר בזכות רצון העם, רוצה שיקרה, והרוב המכריע של חברי הכנסת — — —

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

צניעות טובה.

היו"ר ש' הלל:

חברת הכנסת גרוסמן, את לא נגד צניעות.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אני מציע שתפתחי שיחה על חשבון הזמן של חבר הכנסת גרנות.

מסמאות-הטרק על שלום כולל. שלצערו אין להן אחיזה במציאות שבה אנו חיים. תודה רבה.

הי"ר ש' הלל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת עוזי ברעם, ואחריו — לחבר הכנסת רפאל איתן.

עוזי ברעם (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש אותך, יצחק שמיר. אתה עתיד לקבל גם את קולותינו בהצבעה על מינויך לראש הממשלה הבא של מדינת ישראל. כל יראה הדבר קל בעיניך. נכון שהיה הסכם קואליציוני שאנחנו התחייבנו לקיימו, ואותו הסכם גם אושר ברוב אדיר בוועידת המפלגה האחרונה. אבל עובדה היא שמפלגת העבודה החליטה היום באורח חופשי להביע אמון לממשלה כראשותך, ואני לא אומר זאת משום שאני מחכה למחמאות מחבר הכנסת אלעזר גרנות על דברים אלה. אני אומר זאת משום שנדמה לי שביום כזה כראי לשים את הדברים במתכונתם הנכונה כבר מתחילתם.

אנחנו לא חייבנו לחבר הכנסת אהוד אולמרט שידבר אתנו על קיום הסכמים. במיוחד לא הייתי מדבר אתו, עם הרקורד של "לעם" ודברים שקור קודם לכן, על קיום הסכמים. כשם שחבר הכנסת אהוד אולמרט מפנה פנים נועמות למפ"ם ואומר להם: אתם לא נבחרתם. כך גם אני שואל אותו: איפה אתה נבחרת? נבחרת למרדו — — —

אהוד אולמרט (הליכוד):
ואיך אתה נבחרת?

עוזי ברעם (המערך):
אני נבחרתי — — —

הי"ר ש' הלל:
חברי הכנסת, שינוי שיטת הבחירות אינו הנושא הנדון עכשיו. נגיע לנושא שינוי שיטת הבחירות, נדון בו.

עוזי ברעם (המערך):
אני נבחרתי, כמו אחרים, על-ידי 400 חברי מועצת המחוז של המפלגה בירושלים. חלק מחברי "חרות" נבחרו. אך אני מדבר עליך, חבר הכנסת אהוד אולמרט — אתה מעולם לא נבחרת, אתה הגעת להסכם, ואל תדבר על נורמות. זו פשוט תגובה על דברים שאמרת.

אהוד אולמרט (הליכוד):
זה קשקוש מקושקש.

הי"ר ש' הלל:
חבר הכנסת אולמרט — — —

אהוד אולמרט (הליכוד):
"קשקוש" זה ביטוי פרלמנטרי.

הי"ר ש' הלל:
"מקושקש" — זה מוגזם.

עוזי ברעם (המערך):
אני מציע שלא תמחק מהפרוטוקול את הדברים של חבר הכנסת אולמרט, כי הם ראויים לו.

עוזי לנדאו (הליכוד):

הי"ר ש' הלל:
חבר הכנסת לנדאו, ממילא מה שאתה אומר לא נקלט, חבל על המאמץ.

חשבתי שהם טובים. מה לא עשה שמעון פרס כדי שבשנתיים האלה יישב משהו מהצד שכנגד ליד שולחן המשאומתן? ומה קרה?

דוד ליבאי (המערך):

הכול במסגרת ההסכם הקואליציוני, אהוד. הוא לא היה חופשי.

אהוד אולמרט (הליכוד):

חסלח לי, הרי אני נותן קרדיט למר פרס. חבר הכנסת ליבאי, הואיל ואני נותן קרדיט למר פרס אינני חושד בו שהיו לו באמתחות, מעבר למה שהוא עשה, ויתורים אחרים שהיה רוצה להציע. אבל, לצורך העניין, לצורך הוויכוח העמוק, הרציני, גם העובדה הזאת מספקת. אין ויכוח על כך, ואני אומר זאת לשבחי, אינני אומר זאת מתוך ביקורת. הוא עשה מאמצים אדירים. טוב שהוא עשה את המאמצים הללו כדי שהצד הזה של הבית והצד ההוא של הבית לא יוכלו לבוא בביקורת הצינית, ההרסנית מבפנים ויאמרו: העדר הסכם, העדר משאומתן, העדר הידברות הוא פונקציה של מדיניות שלנו.

השנתיים האחרונות הוכיחו את מה שאנחנו טוענים במשך שנים. הן היו מבחן לטענה הזאת, והמבחן הסתיים כפי שהאמנו תמיד שהוא יסתיים: לא מתוך ששון, לא מתוך שמחה, אבל מתוך הכרה ריאלית של המציאות שאנחנו נמצאים בה.

אדוני היושב-ראש, הלך השני הוא בתחום הכלכלי.

הי"ר ש' הלל:
האחרון.

אהוד אולמרט (הליכוד):

מדובר בהישגים הכלכליים, ואני חושב שהיו לממשלה זו הישגים כלכליים מזהירים. שותף להם אדם שרצו לעשות הכול כדי שלא יהיה בממשלה; שותף להם שר האוצר הנוכחי, שעושה עבודה נפלאה מאז מונה לתפקיד; שותף להם ראש הממשלה; שותפה להם ההסתדרות הכללית, שמנהלת מדיניות אחראית בשנתיים האחרונות, וצריך לשבח אותה על כך ולא לעסוק בחשבונאות קטנה.

אבל מהו הלך, אדוני היושב-ראש? הלך הוא, שמדיניות כזאת אי-אפשר לקיים אלא במתכונת שבה שני הגופים הפוליטיים המרכזיים נושאים יחד באחריות לכיצוע, וכל אחד מהם מוכן ליטול את הסיכונים הפוליטיים הכרוכים בהפעלת מדיניות כזאת, שהיא מדיניות לא נוחה ולא פשוטה.

לסיים, ברשותך, אדוני היושב-ראש, אני חושב שמדיניות והממשלה בשנתיים הקרובות תתאפיין בכותרת שמחמצה בשתי מלים: המשכיות ושינוי. המשכיות צריכה להיות גם בתחום של המאמץ להגיע למשאומתן ישיר לשלום במסגרת הסכמי קמפ-דייוויד, כפי שמחויבת הממשלה, וגם בתחום הכלכלי, שבו עדיין הדרך עד להבראה מלאה ארוכה מאוד.

אני מאמין שאם המרכיבים של הממשלה הזאת יגלו בשנתיים הקרובות אותה מידה של שיתוף פעולה, אותה מידה של אחריות לאומית, אותה מידה של איפוק, שהיא בלתי נמנעת כאשר חיים במתכונת כזאת, הממשלה בראשותו של יצחק שמיר חוסף הישגים, תגביר את ההישגים של השנתיים האחרונות, וכתום השנתיים האלה נוכל להתברך בשיקום כלכלי אמתי, בכניית ארץ-ישראל, בהתיישבות בארץ-ישראל ובהתקדמות לקראת יצירת מציאות של שלום עם חושבי ארץ-ישראל הערבים, שלא אחת היא חשוכה הרכה יותר

הבית. אני מבקש שלא להפריע. פניתי כמה פעמים בצורה מנומסת וביקשתי שלא להפריע.

עוזי ברעם (המערך):

הסגנון שראש הממשלה הנוכחי ניסה להתוותו בארץ בשנתיים האחרונות היה סגנון של מתינות, של ראייה רחבה. בימים האחרונים הוא ומפלגתו מותקפים בגין נורמות של חיים. אני מסתכל על חברי כנסת מהליכוד, ביניהם כאלה שיושבים כאן וביניהם כאלה שאינם יושבים כאן. אתם מדברים על נורמות. הפנים שלכם תמימות מאוד, אך בלבכם מפעם רצון תובעני. כל העם ראה את הנורמות שלכם לפני חצי שנה, בוועידת הנעת החרות. עכשיו אתם מגלגלים עיניים לשמים ומדברים על מתינות. התנהגות וכבוד לזולת.

אני קורא היום ליצחק שמיר, במקום להיות מנהיג של סיעה גדולה בתוך תנועת החרות, להיות מנהיג של ממשלת ישראל, כאשר במקרה זה, חבר הכנסת עוזי לנדאו, אני וחברי נחמדו כו תמיכה בלתי מסויגת.

אליעזר שושטק (הליכוד):

אילו מלים, איזו הופעה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

עוזי ברעם (המערך):

אני מקווה מאוד, שאנחנו נוכל בלב חפץ ופתוח לתמוך בממשלה, משום שאחרי הכול, הממשלה היא ממשלת המשך. אבל אני רוצה להדגיש שלוש נקודות, ואני מסכים שליצחק שמיר, כראש ממשלה, יהיו הדגשים שונים מאלה שהיו לשמעון פרס, וזאת זכותו הליגיטימית. כי הוא מנהיג של מפלגה אחת. אבל אני רוצה לומר איך אני רואה את הדברים מנקודת-הראות של המערך. אנחנו רוצים ממשלה שתנהג במדיניות של עשיית כל מאמץ להמשך תהליך השלום. אנחנו רוצים ממשלה שלא תרחיב ולא תקים התנחלויות מעבר למסכם. אנחנו רוצים ממשלה שתצטרף גם סגנון שונה בזוויכוח ובכרין הציבורי.

אני רוצה לומר מלה לשמעון פרס. אחרי הכול, זו פעם ראשונה שראש ממשלה מפנה את מקומו כאמצע הקדנציה, כאשר הוא בשיא כוחו. אני חושב שהעם יודע להעריך את העובדה שהוא קיים הסכם כדן, וכאשר יגיע יום מבחן, העם יחזיר אותו למקום שאליו הוא ראוי. אבל זהו, כמובן, עניין השנוי במחלוקת, ונצטרך להמתין למיצוי תקופת כהונתה של הממשלה.

ממשלת אחדות היא ממשלה חשובה, אבל, חברים יקרים, אחדות איננה אחידות. אחדות היא כעצם התאחדות מפלגות שונות בכורה פוליטי — ועל זה אני מיד אענה לך, חבר הכנסת אלעזר גרנות — ויצירת מסגרת אפשרית לניהול העם. אין אחידות. יש פער בראייה הכלכלית והחברתית, ויש פער אדיר בראייה המדינית והביטחונית.

שמעתי את דברי חבר הכנסת אלעזר גרנות, הדובר המרכזי של האופוזיציה: מאז נלקחו כמאן מכשירי הגברת הקול, גטלתי לעצמי את הזכות שלא לקרוא קריאות ביניים, כי פשוט לא שומעים אותן, ולכן אשמיע לך קריאת ביניים מהבמה עצמה. אני חושב שאתה יודע שהאופוזיציה שעמדו לרביך אחרי הבחירות הן אופוזיציה שלא היו קיימות, והאפשרויות שעמדו אז לפנינו היו כדלקמן: אחת — להקים ממשלת אחדות לאומית על בסיס רוטציה, והיא אומנם הוקמה. אני מסכים אתך שאפשר היה להקים אותה רק על בסיס רוטציה, וממני לא

עוזי לנדאו (הליכוד):

חבר הכנסת עוזי ברעם אמר, שהוא נותן לממשלה 60 יום, כדי לראות איך היא תפעל.

עוזי ברעם (המערך):

מייד תשמע את דברי על כך.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת לנדאו, אתה מפרע לנואם לדבר.

אהוד אולמרט (הליכוד):

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת אולמרט, נתתי לך לדבר מעבר לזמן המגיע. עכשיו תשב בשקט ואל תפרע.

עוזי ברעם (המערך):

השנתיים האחרונות היו שנתיים שבהן הושגו שלושה יעדים עיקריים. היעד הראשון היה נסיגה מלבנון, אותה נסיגה ממלחמה שהתנגדנו לה בכל כוחנו בשלב הסתככותה המדינית והביטחונית. הנושא השני היה הצלת המשק. אני יודע שהדבר הפופולרי ביותר הוא לכזא ולומר פה רק דברי רגיעה. שמעתי שאומרים ששר האוצר היה מודעי, ועכשיו שר האוצר הוא נסים; ואני מכבד את שניהם, אבל אי-אפשר להתעלם מכך שכאשר התוכנית הכלכלית להצלת המשק הובאה לאישור, התנגדו לה השרים האלה: משה ארנס, דוד לוי, משה נסים, גדעון פת, משה קצב, אריאל שרון ואברהם שריר; השרים חיים קורפו ויצחק שמיר הצביעו עם השר מודעי וראש הממשלה פרס בעד התוכנית.

מה אמר אז השר גדעון פת, חברו הידוע והלוראלי של יצחק מודעי: "המשק הולך מדחי אל דחי, אם לא רוצים להשתמש כמלה קטסטרופה, אפשר להשתמש כמלה אכזרין". השר דוד לוי, שרק תקופה מעטה לפני כן נתן את קולו בקבינט למען הנסיגה מלבנון, והוא הותקף אז לא מהספסלים האלה, אמר: "התוכנית הכלכלית תוליד לאסון, ועל כל הממשלה להתפטר בגלל כישלון המדיניות הכלכלית".

היום כולם מנסים להתקשת בנוצותיה של התוכנית, וכאשר אתה משמיע מלה בעניין, כבר מדברים שלא לגופו של עניין.

יצחק שמיר היה מן היחידים שתמך בתוכנית. אבל גם ביטחונך בתוכנית היה בעירובן מאוד מאוד מוגבל. ואתה אמרת, כפי שהתפרסם בעיתון "הארץ" מיום 11 ביולי 1985: "צריך עכשיו להכין תוכנית כלכלית של הליכוד למקרה שהתוכנית הכלכלית לא תצליח, כי יש בה הרבה סכנות; הרי היא לא תפתור את הבעיות הכלכליות של ישראל". אתה ידעת שלמפלגתך יש רקורד מרשים מאוד בתוכניות כלכליות, מהליברליזציה ועד הדולריזציה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

התוכנית הכלכלית פתרה בעיות, או הכיאה למצב שבו אפשר להתחיל לטפל בבעיות.

חיים רמון (המערך):

זה הצליח או לא הצליח?

עוזי לנדאו (הליכוד):

היו"ר ש' הלל:

אני מצטער, לא נהפוך את הישיבה לזוויכוח בין קצוות

חברת מ"ג, ישיבה רמ"ה
— הודעה על הרכבת הממשלה וכינונה —

וספקנות לגבי תפקודה של הממשלה כמשך השנתיים הבאות, אם תזכה להוציאן כמתוכנן.

לכן, ולמרות כל אלה, אני מקווה, ואני בטוח שלזאת מצפים רבים כאן ובציבור, שהממשלה הזאת תורע לקבוע סדר-עדיפויות לאומי לפעילותה, ושבראשו יעמדו החינוך והביטחון, ההתיישבות והעלייה; שתהיה הממשלה מסוגלת, בהתנהגותה ובמעשיה, לשמש דוגמה לעם ולהביא לידי כך שהארץ הזאת, המדינה, תהווה כוח משיכה לבניה, לתושביה, ולתפוצות באשר הן שם, כי אם יפתחו שערי בריית-המעצות, מה פעלו בקרב יהדות זו, כדי שכל שאיפתם חיה הגשמת הציונות בארץ-ישראל?

בהזדמנות זו אני פונה לליכוד כממשלה: זו שעתכם להוכיח את יכולת הביצוע ואת נחישות המאבק למען העקרונות הכסיים של הציונות הלאומית.

על הממשלה לשכנע, שבתוקף פעילותה הנמרצת ניתן יהיה לחיות כאן ובכל מקום בבטחה; בתוקף פעילות מחולקת בכל החוזמים, ובצדק על-ידי המרצת התיישבות ככל חלקי ארץ-ישראל, כתשובה למי שמפעלים טרור שמטרתו לצמצם התיישבות ולהרחיבנו משליטה בארץ-ישראל, השייכת לעם היהודי, ארץ-ישראל שלמה וכלה מחולקת, שאין מחשבים אף על של אחד ממנה; עליה לשכנע שלמרות הרכבה המסוכן, המסורבל והמסוכסך, היא תדע להבחין בין חזיונות-שווא לבין תמונת מצב אמיתית, המאפיינת את התנהגות מדינות ערב ואת זרועות הטרור הנשלחות על-ידן לעברה של כל מטרות יהודית, כאן ובכל מקום בעולם.

אולי סוף סוף תדע הממשלה להבחין בחוליים האמיתיים של המשק הלאומי, ותוך העדפת האינטרס הלאומי על כל דבר אחר תפעיל את מלוא סמכותה כדי שנוכל כולנו לומר, שנטמן זרע התקווה ועליו על דרך המלך בנתיב הארוך להבראת המשק הלאומי, כאשר היעד הלאומי הוא הקטנת תלות.

אני מקווה ומאחל לכל מי שיאלץ בתוקף תפקידו לבקש כסף כסיוע, שתתכסנה פניו ברוש.

לא נוכל להביע אמון במסגרת ממשלתית שלצערנו לא תהיה מסוגלת אף לדבר אחד מכל מה שהזכר כאן בדברי אלה.

שום מלה מכל מה שאמרתי אינה מכוננת אישית למישהו, ואם יחוש מישהו שדברי מכוננים אליו אישית, טעות בידו. אולי ניסוח המשפטים גרם לכך, ללא שום כוונה.

מכל אלה המסקנה המתבקשת היא ללכת אל העם ולהשאיר בידי האזרח הקביעה איזו ממשלה תקום לאחר מכן. ואם האינטרס הלאומי הוא שקובע, לא צריך שיהיה חשש ממפולת כלכלית או ממהומה חברתית. הרי מה שעומד בפני הממשלה הנוכחית אינו רוטציה אלא בחירות. השאלה מתי תהיינה אלו ולאחר איזה משבר. מוטב להסכים מראש למועד קרוב ככל שניתן, ולקוות שהתוצאה תהיה ממשלה יציבה ובעלת כושר פעולה, ממשלה שתחדש את תנופת הציונות הלאומית.

ולסיום, כבר ניתן לשמוע את הלמות פטישי הבנאים, הטורחים בהקמת המתבן שבו יאוחסן הקש שהצדדים השותפים נסו להלעיס בו האחד את משנהו. תודה.

היור' ש' הלל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים דרוקמן, ואחריו — לחבר הכנסת מאיר וילנר.

שמענו אחרת. שנית — לנסות להקים ממשלה צדה בראשות המערך, שאם היא היתה ככלל אפשרית, היא היתה מצריכה ויתורים לחוגים הדתיים, ויתורים כאלה שאתה לא היית יכול להיות בתוך הממשלה הזאת אפילו חמש דקות. אפשרות שלישית — לנסות להקים ממשלה מעוטת בתמיכה של מפלגות שמפלגת העבודה הישראלית לא מוכנה להיות אחת בשום פנים ואופן בקואליציה אחת. אפשרות רביעית — לקרוא לבחירות חדשות. וזו היתה טעות מכל בחינה שהיא לטלטל את העם לטלטלה כל כך עזה אחרי הבחירות של 1984.

אני רוצה לומר כמה מלים לשני חברים שמצטרפים לממשלה ולאחד שפורש ממנה. למוטה, שנותח אמש — אני מכרך אותו בשם כל חלקי הבית. כאשר הודיע מוטה על רצונו להתפטר, בשל הסיבה שבגינה הוא מתפטר, טענתי שכאן לא יכול להיות אקט אישי, אלא אקט פוליטי של תנועה שלמה. אפילו החברים שאינם מסכימים עם מוטה צריכים לכבד את העובדה שאדם נוטל את מעילו והולך מהמשרד ומשולחן הממשלה בשל דעה, בשל עמדה, בשל העובדה שהוא לא יכול להגיע להסכמה עם הממשלה. אני חושב שאדם הנאמן לצו מצפתו מוכיח בכך דוגמה מוסרית לכל האישים הפוליטיים במדינה, גם אם דעתם תהיה שונה בתכלית מדעתו של מוטה.

לשושנה ארכלי-אלמולינו — אני מתפלא שדווקא ביום הזה היא לא יושבת פה, כי כל השנה היא יושבת פה. אני מתפלא, משום שזה אחד הימים הנדירים —

היור' ש' הלל:

היא מחזירה ברכות למי שמברכים אותה עכשיו.

עוזי ברעם (המערך):

— שאת יכולה לקבל מתמאות מלוא החופן. אני חושב שאם יש תשלום לעמל, ליצירה, לנחיצות, לרצון שלא לבדוד מבעיות, לרצון לשרת את העם באופן אמתי, כל התכונות המתגלמות באישיותך, שושנה ארכלי, הרי זה התשלום. אני רואה חשיבות רבה בכך שאשה נכנסת לממשלה, אבל אני רואה גם חשיבות רבה מאוד בכך שאשה כמון מקבלת משרד חברתי כל כך מסוכן כמו משרד הבריאות.

ליצחק שמיר, על-מנת שלא תהיינה איהבנות, כפי שנשמעו מספסלי מפלגתך, אני רוצה לומר לך בסיום דברך, שאני מכרך אותך על קבלת האחריות הממלכתית הנעלה. אני גם מקווה שיעלה בידך לחבר את כל חלקי הקואליציה, ושיתלך בדרכו של קודמך, שמעון פרס, שראה בשירות לעם את היעד המרכזי של היותו ראש ממשלה. תודה רבה.

היור' ש' הלל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת רפאל איתן, ואחריו — לחבר הכנסת חיים דרוקמן.

רפאל איתן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, קיבלנו שיעור קצר על ההמשך, שהוא חזרה על הנלמד, על מה שהיה.

ראשית, איחולי לראש הממשלה, שלא ירפה ולא ילאה מלממש את קווי היסוד של הציונות הלאומית, כפי שהוא אמן עליהם.

הממשלה המוצגת היום לאישור הכנסת תמשיך להיות ממשלת המשך לכושר פעולה מוגבל, או למצער, לא כנדרש. כמתחייב וכצפוי מממשלה שתפקידה לטפל באופן יסודי ביותר בנושאים קיומיים ברמה הלאומית. שיעור לדוגמה יכולנו ללמוד מעובדות הרוטציה שהשאירו טעם מר, תהיות

העלייה. קודם כול עליה לעשות הכול, לפעול נחרצות לפתיחת שער העלייה מרוסיה, אבל לא פחות מזה עליה לעשות לפריצת שער העלייה מאמריקה ומכל הארצות האחרות. זהו יעד יהודי-ציוני ממדרגה ראשונה, ועלינו לפעול כדי לחדש שוב את התנופה של קיבוץ גלויות, שכבר מזמן נשכח מאתנו טעמו. אנחנו מצווים להדכיק את העם והגזע באיראל היהודי והציוני. שרק בכוחו למנוע ירידה ולהגביר עלייה.

ג. החיישכות — אני רוצה לקבוע בצער, שבחלק הראשון של כהונת הממשלה הנוכחית כמעט שלא נעשה דבר בתחום החשוב הזה. אינני מדבר רק על החיישכות ביהודה וכשומרון, כי אם גם בחלקי ארץ-ישראל האחרים, בגליל וכנגב ובכל מקום אחר. היעלה על הדעת שמדינת ישראל לא חממש יעד לאומי וציוני אשר למענו היא הוקמה וקיימת, ההחיישכות? אדוני ראש הממשלה המיועד, הממשלה בראשותך צריכה לחקן את העניין הזה ולדבוק במימוש היעד של החיישכות בארץ-ישראל.

רצוני להזכיר, כי ביחס ליהודה ולשומרון נקבע, עם כינונה של הממשלה הנוכחית, שבחקופת כהונתה יוקמו 27 יישובים חדשים ביהודה ובשומרון, ובשנה הראשונה יוקמו שישה. כולנו יודעים את האמת המרה, כי ההסכם הקואליציוני בתחום הזה לא בוצע בשנתיים הראשונות לקיום הממשלה, וזמן ההכרח לממש אותו עתה הלכה למעשה.

אם יבוא מישהו ויטען שהעניין לא בוצע מטעמים כספיים, אשיב לו שזה איננו נכון כלל וכלל. אומנם היו אילוצים כספיים, אבל מכאן ועד לארבע-שישה טוטלית כמעט בתחום הזה הדרך רחוקה.

יתירה מזאת, חבר הכנסת פרס התפאר בהישגי הממשלה שהוא עמד בראשה, בין היתר בעובדה שהוא הפסיק את ההתנחלות. זה חמור ביותר. ההתנחלות היא מאוחדת אחרת ציונית שאין מפסיקים אותן כלל וכלל. גם אם המצב הכלכלי קשה, מקימים התנחלויות חדשות במסגרת האילוצים, אבל בשום פנים ואופן אין הפסקה מוחלטת.

אנחנו תובעים מהממשלה בחלקה השני, הממשלה בראשותך, שתחקן את המעוות ותקיים לפחות את ההסכם הקואליציוני בגרון.

ד. חינוך — בקווי היסוד של הממשלה נאמר, כי החינוך יושתת על ערכי הנצח של עם ישראל. אינני יכול שלא להזכיר מתוך זעזוע את המציאות, שהיא, לצערי הרב, רחוקה מיעד זה. כולנו נוכחנו לדעת לאן מגיעים מתוך אווירה של דיסקרטיות ומתירנות, לכן שילדים תוקעים סכנים בחברים ורוצחים אותו. אם משלימים עם מתירנות, עלולים להגיע להתדרדרות הנוראה ביותר.

כולנו חייבים בחשבון נפש אמתי, ואנחנו אכן מצווים להושתת את החינוך על ערכי הנצח של עם ישראל. עלינו ללמד את הנורמות המוסריות המעוגנות במורשת היהדות — חינוך לאיפוק ולריסון עצמי, אשר בהם המפתח לחיים טובים וישרים.

ה. פתרון ממלכתי לישיבות ההסדר — ישיבות ההסדר נמצאות במצוקה כספית נוראה. התקציב הממשלתי שניתן לכל תלמיד לשנה הוא 960 שקל, לעומת טיפודנט באוניברסיטה הלוואת תלמוד, שמקבל 4,500 שקלים לשנה. זהו עיוות שזועק עד לב השמים. לא יעלה על הדעת שכזה יהיה המצב במדינת ישראל. לפי מיטב הכרתי, חייב להימצא פתרון ממלכתי למצב הזה בדמות ועדה לתכנון ולחקצוב, כפי שקיים

חיים דרוקמן (הסיעה הדתית-לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, התנועה הדתית הלאומית, אשר עשתה את הכול בזמנה כדי להקים את ממשלת האחדות הלאומית, ולשם כך רתרה על אינטרסים מפלגתיים, מתוך העדפת האינטרס הלאומי, מביעה היום סיפוק מכיצוע הרוטציה ומהמשך קיומה של ממשלת האחדות הלאומית.

אומנם, יש להצטער על מה שקדם לכיצוע הסכם הרוטציה. היה זה חזיון קשה מנשוא בשביל אורחי המדינה, המבקשים לראות בנבחרי העם כראש ובראשונה אנשים המקיימים את הבטחותיהם ועומדים בדברם, אנשי מופת אשר יודעים להתעלות מעל לשיקולים מפלגתיים צרים, כדי לשרת את העם והמדינה בצורה הטובה והיעילה ביותר.

צר לי, אבל אינני יכול להשתחרר מההרגשה שבמשאומתן שקדם לכיצוע הסכם הרוטציה באו ליד ביטוי בולט הדגה לאינטרסים מפלגתיים ולמינויים מפלגתיים, כאשר הקובע הוא מה טוב למפלגה, ולא תמיד מה טוב למדינה. מתוך אחריות ממלכתית אני קובע כי שיטה זו פסולה בתכלית, ואני שולל אותה מכול וכול.

אני גם מצטער על ביטויי ההתנצחות שנשמעו כאן קודם והיו, לדעתי, מיותרים לחלוטין.

אדוני היושב-ראש, אני מקווה מאוד שלמרות מה שקדם לכיצוע הסכם הרוטציה תפעל ממשלת האחדות הלאומית בהרמוניה וחשלים את הקרציה שלה. אני משוכנע, בניגוד לדבריו של חבר הכנסת גרנות, שהעם רוצה בממשלת אחדות לאומית, ולפי מיטב הכרתי יש בה צורך אמתי. היא התחילה במשימה להוציא את כלכלת המדינה מהכרך ולהעלות אותה על דרך המלך. עד כה ניתן לקבוע שהמשימה שהממשלה הצליחה בכך, ועליה להשלים משימה נכבדה זו.

אבל, לא רק מבחינה כלכלית יש צורך בממשלת אחדות לאומית. ידוע לכל שבעיית הקיטוב בעם, שהלך וגבר בשנים האחרונות, היא מן הבעיות הקשות ביותר שמדינת ישראל צריכה להתמודד אתה. ממשלת אחדות לאומית, המורכבת בעצמה מניגודים בתוכה, בכוחה לתרום לגישור ולאיחוד בעם, למרות חילוקי הדעות בעניינים שונים. עם ישראל הוא עם אחד, והמאחד אותו הוא מעל ומעבר לכל הדרכים המפרידות בין חלקים בו.

אדוני היושב-ראש, רצוני לעמוד על כמה נקודות חשובות ביותר שהממשלה הזאת, בראשותך, אדוני ראש הממשלה המיועד, תצטרך לטפל בהן בהרגשה מיוחדת:

א. שמירת זהותה היהודית של מדינת ישראל — בשנים האחרונות חל כרסום בזהותה היהודית של מדינת ישראל, והוא בא לידי ביטוי, בין היתר, בפתיחת כתיקולנוע בשבתות. זה התחיל בקול רעש גדול בפתיחת תיקולנוע, ועוד קודם לכן בחלי איבוי, לאחר מכן בחיפה, ומי יודע עד היכן עוד זה עלול להגיע. הנה נעשה ניסיון נפל לפתוח "פשפשוק" דווקא בשבתות. זאת איננה רק בעייתם של יהודים דתיים ושל המפלגות הדתיות. לפי מיטב הכרתי, זו בעייתם של מדינת ישראל כולה. זו בעיית המשכיותה של מורשת הדורות. מחובתה של הממשלה למצוא את הדרך ההולמת לחזק את השבת במדינת ישראל ולמנוע את חילולה.

ב. עליה — כפי שהזכרתי בדברייך, כולנו מודעים למציאות המרה שהעלייה נמצאת בירידה והירידה נמצאת בעלייה. חבר הכנסת גרנות הזכיר קודם את התור בשגרירות האמריקנית. הממשלה חייבת לשקוד בלי הרף על נושא

המדיניות של הממשלה הזאת זה מפני שאנחנו מגינים על הפועלים, מפני שאנחנו מגינים על העניים, מפני שאנחנו מגינים על שכבות הביניים, מפני שאנחנו מגינים על שירותי הבריאות, החינוך והסעד, מפני שאנחנו מגינים על האוכלוסייה הערבית המופלגת, וקודם כול, מפני שאנחנו מייצגים את האינטרסים האמתיים של עם ישראל. הביטחון שלנו יהיה רק בשלום.

המדיניות של הממשלה הזאת מכוונת נגד השלום, מפני שהיא אומרת: לא ננהל משא ומתן עם העם הפלשתיני — כפי שחזר על זה עכשיו מר שמיר — אנחנו נהיה נגד מדינה פלשתינית וכולי. מה משמעות הדבר? כאילו הצד הפלשתיני היה אומר: אנחנו לא נשלים עם קיום ישראל, אנחנו לעולם לא נדבר עם ממשלת ישראל. מה היינו אומרים לו הצד השני דיבר כך? אחרי כל כך הרכבה מלחמות, אחרי שנשפך דם בלי סוף, אתם ממשיכים בשיר הישן הזה?

העובדה המרכזית של חיינו, של הביטחון, אפשר להגיד — של הקיום, של הכלכלה, של החברה היא השאלה הפלשתינית. המוצא הוא בשלום ישראלי-פלשתיני, בהכרה הדדית במדינה פלשתינית בגבולות 1967, בצד מדינת ישראל עצמאית. זהו השורש, ומי שלא מדבר על כך לא מדבר לעניין — לעניין הקיומי שלנו, לעניין השלום, לעניין הביטחון. והזמן לא פועל לטובתנו. יחסי הכוחות משתנים וישתנו באופן בלתי נמנע, והכוח שלנו אינו כוח ישראלי כל כך, אלא כוח אמריקני.

יצחק שמיר, שעוד מעט יאשרו את מינויו לראש ממשלה בכנסת, דיבר היום בגלוי, אחד הדברים הטובים בנאום שלו הוא שהוא מדבר "דוגרי", הוא מרבר, הוא מציטט, "נגד תוספות שכן", ופירושו של דבר הוא שהוא כבר מכשר שחיקה נוספת של שכר העובדים. והוא עוד מאיים על העובדים: אם תדרשו תוספת שכר, אם תתנגדו להורדת רמת החיים, תאבדו את מקום עבודתכם. אלה היו המלים שלו היום. הוא מאיים בשחיקת שכר, הוא מאיים בהרחבת האבטלה. לעומת זאת הוא קורא להקטנת המיסוי, אילו מלים יפות. אני בעד הקטנת המיסוי המוטל על מעוסי היכולת, על פועלים שמרוויחים פרוטות. אבל התוכנית היא אחרת. התוכנית, לפי ההוראות של שר החוץ האמריקני בילון, היא להפחית את המיסוי המוטל על בעלי ההון הגדולים ביותר, מחקרה של 60% להקרה של 45%. זו התוכנית לפרורמה במיסוי — המיליונרים, המיליארדרים, ישלמו 45% במקום 60% מס הכנסה, וכל השאר ישלמו כמקודם.

ועוד אמר ראש הממשלה המיועד מלים חמורות מאוד נגד "מתן שירותים חנים כאלו", קלטתי את זה כאחוז המוסיקלית שלי. זה דבר חמור מאוד. שירותי בריאות — לא לכלול שירותי חינוך — לא לכלול. לבטל סובסידיות לחם לכלול, וזה כאלו שווין. לבצע הון עצום אין זה משנה אם הוא משלם עוד 10 שקלים בעד לחם או חלב, ואין זה משנה לו אם הוא ישלם עוד 500 דולר לבית-ספר תיכון או לאוניברסיטה. אבל, לרוב הציבור זה משנה, זה הורס אותו. ולכל זה הוא קורא "לכלכלה ציונית". אין "משמין" גדול ממני של הציונות. הוא מגדיר את הכלכלה הציונית ככוללת "התיישבות בכל חלקי ארץ-ישראל". הוא אומר היום: יש ארץ-ישראל אחת. המלים האלה יוצאות נגד כל פתרון של שלום. ועל עידה בין-לאומית הוא אומר: שום פורום בין-לאומי. על ההכדלים בין הליכוד לבין המערך הוא אומר, ופה אני מסכים אתו, שההכדלים הם רק בטקטיקה. כי גם המצע של המערך מונע שלום, ואם הוא לא ישתנה להבא, הוא ימנע שלום ויביא למלחמות נוספות.

באוניברסיטאות. רעיון זה-כבר עלה פעמים מספר, ואפילו נכתב, בהסכם קואליציוני של ממשלות קודמות, אולם עד כה הוא לא בוצע לחלוטין. אני פונה אליך, אדוני ראש הממשלה, שהממשלה שבראשותך תתקן את המעוות הזה, וזה בוודאי יירשם לזכותה.

אני רוצה להעלות עוד שתי נקודות בקצרה: האחת — כמה מתאים שהצגת הממשלה נעשית בחג הסוכות, שהוא חג האחדות. הסוכה היא סוכת שלום, אנחנו מתפללים "ופרוש עלינו סוכת שלומך", והכוונה קודם כול לשלום פנימי, שלום בעם ישראל גופו. זה הכסיס האמתי והמפתח לשלום החיצוני, עם ארבינו.

ועוד נקודה אחת שאי-אפשר שלא להזכיר אותה היום — קודם כול, יש לברך את זרועות הביטחון על שגילו ולכדו את המחבלים הנפשעים אשר ביצעו את ההתקפה הרצחנית בשער-האשפות לפני כמה ימים. הלכ עדיין שותת דם על ההרוג ועל עשרות הפצועים, ומעל במת הכנסת הנני שולח תנחומים למשפחת פורת הירק, האבלה על אבי המשפחה. השם ינקום דמו, שנהרג בפיגוע: המקום יחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, ולא תוסיפו לדאבה עוד. ואני מתפלל ממעמקי הלב להחלמת הפצועים: ישלח להם השם רפואה במהרה, רפואה שלמה מן השמים. אולם, בצד הכאב הגדול על מה שאירע, אי-אפשר שלא להביע את הסיפוק מהעובדה שזרועות הביטחון גילו מהר כל כך את מבצעי הפיגוע, והם בוודאי ראויים לכרכה ולהוקרה על כך מכולנו.

מחובת כולנו להילחם בטרור עד חורמה, והעובדה שהמחבלים שנלכדו הם מהמפרים טילוואן ואבירטור צריכה להדאיג אותנו מאוד ולהטריד את מנוחתנו. לא מדובר כאן בחולייה שחדרה אלינו מארץ אחרת, כי אם בכאלה שחיים אתנו, בארצנו, ומתכננים ועושים הכול כדי לפגוע בנו ולחסל אותנו. הפיגוע האחרון הוא דוגמה לכוונה של המרצחים הנפשעים האלה לבצע פיגוע המוני ולזרוע הרג מקסימלי. המחבלים האלה בוודאי לא פעלו בחלל ריק, כי אם זכו לשיטות פעולה מצד פלשתינים אותנטיים, שלכל הפחות נתנו מחסה למרצחים הנפשעים. אנחנו מצווים לטפל בחומרה רבה ביותר גם במשתפי הפעולה עם המחבלים. נפעיל יד ברזל ונדרוש את המחבלים ומשתפי הפעולה אתם עד חורמה.

היז"ר ש' הלל:

אני מודה לחבר הכנסת דרוקמן. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר וילנר, ואחריו — לחבר הכנסת דוד ליכאי.

מאיר וילנר (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הדיון היום הוכיח פעם נוספת שאין הבדלים מהותיים בין המפלגות המרכיבות את ממשלת האחדות הלאומית. אנחנו נפעל נגד המדיניות של הממשלה, אנחנו נעשה הכול כדי שהממשלה הזאת תיפול בהקדם. אנחנו נפעל למען עריכת בחירות חדשות לכנסת.

שלטון המערך במשך שנים, שלטון הליכוד אחר כך. השלטון המשותף שלהם לפני שנתיים, ועכשיו המשך — כל השלטונות האלה לא הביאו את ישראל אל המנוחה, אל הביטחון, אל השלום. כל הממשלות האלה הביאו מלחמות ונכנסו להרפתקאות כאלה, שאחת הגדולות שבהן היא הרפתקה בנשק גרעיני. המאיים איום קיומי לא רק על אחרים אלא קודם כול על עם ישראל.

המדינאים המנהלים היום את המדינה — קשה לקרוא להם מדינאים — הם אנשים קצרי ראות. אם אנחנו נאבקים נגד

מאתנו אידיאולוגית, וכנראה גם פוליטית, אני מצטט ובוה אני מסיים: "ישראל, שילמה", כתוב, בעיתון "הארץ" ב-10.10.86. בחרו זה — "ומוסיפה לשלם מחיר כבד תמורת המדיניות שלה. הכבד ביותר הוא הפיכתנו לקהילייה כעין קולוניאלית, השולטת במיליון וחצי תושבים נטולי זכויות פוליטיות ובחלקן גם אזרחיות, מלבד מה שמציאות זו מוכרחה לגרום להשתתפות מידות ולדפורמציה של השיטה הפוליטית". והוא שואל: "כלום לעולם נשלט במיליון וחצי ערבים? הלנצח נרצה לחיות על חרבנו? וכלום השלמנו עם כך שמבחינת דפוסי ההתנהגות בין אדם לחברו ומרות רוחנית אנו מתקרבים יותר ויותר לנהוג באיור? החברה הישראלית חייבת, מעל לכל לעצמה, חשובה על שאלות אלה, במיוחד לאור העובדה שתוך כדי עלייה לדרגת עוצמה גבוהה יותר נחשבות ונחשבו פניהם של העם והמדינה". זאת היא הכביה.

היו"ר ש' הלל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד ליכאי, ואחריו — לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין.

דוד ליכאי (המערך):

כבוד יושב-ראש הכנסת, כנסת נכבדה, שנים יחלפו והיסטוריונים יעסקו בשאלה: כיצד זה קרה שביום שני, י"ז בתשרי, ב' דחול המועד סוכות, 20 באוקטובר 1986, הצביעה, סיעת המערך בכנסת בעד ממשלה בראשותו של מר יצחק שמיר. ראש הליכוד ולשעבר מפקד "לוחמי חרות ישראל"?

סיעת המערך עושה כן מתוך הכרה שמשטרנו הדמוקרטי עומד היום במבחן, מתוך הבנה שעלינו לכבד את רצונו הקולקטיבי של ציבור הבוחרים, שלא נתן לנו בבחירות האחרונות אפשרות להרכיב ממשלה אלא אם נחלק את ראשותה בין שמעון פרס לבין יצחק שמיר.

סיעת המערך עושה כן מתוך אמונה שהשתתפות בין שתי המפלגות, בעלות מסורת והשקפה מדינית מנוגדות, היה עדיף מהאלטרנטיבה של ליכוי והאצת מגמות האכזבה והייאוש מהדמוקרטיה בישראל, כי בהעדר ממשלה נבחרת ויציבה ייפרע עם, בהעדר אפשרות להרכיב ממשלה היה מכרסם בעם הספק שמא עם ישראל אינו מסוגל לנהל מדינה דמוקרטית מודרנית. לכן, ברגעי משבר של חיקוי פוליטי, ומעבר לחילוקי דעות אמתיים, ערכנו את ההסכם הקואליציוני, שלפיו עלינו למצות את המאחד ככל הניתן ולהתייצב יחדיו מול סכנת הכישלון.

כמשך שנתיים הוכיח שמעון פרס, יושב-ראש מפלגת העבודה, שכתלמידו של דוד בן-גוריון וכחניך של הציונות הסוציאליסטית הוא מסוגל, עם תנועתו, להבליט את המשותף במפלגות ובסיעות בעם, לקיים את המטלות האחרות הלאומיות ולהובילה — למרות כל מגבלותיה המשותפות — מחיל אל חיל, מהישג אחד לשני, בתחום השלום והדיפלומטיה הבין-לאומית, בהפסקת מלחמת לבנון ושמירת שלום הגליל, בפתיחת ערוצי הידידות חדשים עם העולם הערבי והקומוניסטי, בריכוז האינפלציה ובתחום הכלכלי בכלל, ובחישי היום-יום בין אדם לאדם בישראל.

היום שואלים אנו אותך, מר שמיר: האם גם אתה מוכשר ומסוגל לכך? הנהגתך אינה זו שאנו כחרנו בה. אנו מקבלים אותה היום בשל בחירתו של מתנה הליכוד כן, אבל לא נעלים ממך ומעם ישראל שיש בקרבנו תהיות וקושיים וספקות לגבי הנהגתך.

הדגשת היום, מר שמיר הנכבד, את כמיהתך ונאמנותך לאחדות העם, גם חברי, אהוד אולמרט, ביקש לרשום היום

ראש הממשלה המיועד קרא היום שוב במלים השגורות לדר"קום, בשלום עם תושבי הגדה והרצועה — סליחה, הוא אמר: יהודה ושומרון... אך אין דר"קום כזה ולא היה מעולם בין קולוניאליסטים לתושבי הקולוניות: בין כובש לנכבש מעולם לא היה דר"קום. הכובש רוצה דר"קום, דר"קום בשלום יכול להיות בין עמים חופשיים, ודר"קום יכול להיות בין העם הפלשתיני במדינתו העצמאית לבין מדינת ישראל העצמאית. כל השאר הוא אשליה מסוכנת קודם-כול לעם ישראל.

מדברים פה הרבה על זכויות האדם. לפעמים אינני יודע אם לבכות או לצחוק כשנציגי הממשלה הזאת מדברים על זכויות אדם. אילו זכויות אדם יש בגדה המערבית? אילו זכויות אדם יש לפרעלי "אתא" ולכל המוכבלים? אילו זכויות אדם יש להם? אילו זכויות אדם יש לחולים שאחם מפקקים אותם? אילו זכויות אדם יש לאלה אשר חיים מתחת לקו העוני? ועוד כהנה וכהנה. ובשם זכויות האדם, כביכול, ממשלת ישראל הפכה לגורם המחבל לא רק בשלום במזרח התיכון, לא רק בביטחון של ישראל, אלא גורם המחבל בשלום העולם. הפעולות האלה בריקאוויק — הלוא שלום העולם מונח על כך המאזניים.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת וילנר, אתה צריך לחזור למציאות שלנו.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זו המציאות שלנו.

היו"ר ש' הלל:

לא, לא.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אם תהיה מלחמת עולם — — —

היו"ר ש' הלל:

לא, לא, אתה צריך לגמור.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אם תהיה מלחמת עולם, לא יושמדו רק אמריקנים ורוסים, אם תהיה מלחמת עולם באמצעות הנשק המודרני, ראשי הטיל האטומיים, "מלחמת הכוכבים" שממשלת ישראל הצטרפה אליה, כי אז לא יישאר זכר, ולעם ישראל, לכן במאבק נגד המדיניות של הממשלה, המצדדת כאלה שמכניסים מלחמת עולם שלישית, אני רואה עניין ישראלי ביותר.

ולסיום, אני רוצה להגיד שהמינוי של השר ארנס מהליכוד כשר שיתטל באוכלוסייה הערבית בישראל הוא בשורה רעה לא רק לאוכלוסייה הערבית, זו בשורה רעה לכל מי שחשובים לו היחסים שבין היהודים לערבים, השקפותיו ידועות, גם עכשיו יש אפליה ודיכוי, אבל יש סכנה שהם אף יחמירו. תפקידו השני יהיה: שר הממונה על התעמולה נגד ברית-המועצות.

יש גם סכנה שהממשלה בקדנציה הזאת — כבר דיברתי על כך בכנסת ולא אחזור על דבר — שהממשלה הזאת, לפי הסכם עם ארצות-הברית, תציב כחמת מטרותיה להפיל את המשטר בסוריה ולעשות מלחמה בסוריה.

בסיום אני רוצה להגיד דבר חיובי — לא הכול רע בישראל. נשמעים קולות, בזמן האחרון גם בכנסת, אומנם בודדים, אשר היום לא יצביעו בעד הממשלה הזאת — אני מתכוון לקולות מצד שמאל ולא מצד ימין — והם נשמעים גם בציבור. לפני שבוע קראתי בעיתון "הארץ" זכרים מסרמים, ואני שמח שלא רק אנחנו אומרים אותם אלא גם חוגים רחוקים

אני סוקר אירועים או תהליכים מתוך כבוד, מר שמיר, לפועל ולמסירותו לשחרור העם והארץ ומתוך הערכה להקרבנות האישית הגדולה למען העם, אבל כנציג של מפלגת העבודה כנוסת אני יכול שלא לומר לך בגלוי כיום הזה שאתה, מר שמיר, מזוהה בתודעתנו התנועתית ובזיכרוננו מהתקופה שלפני הקמת המדינה עם פילוג בכוח המגן העברי, עם אידיאולוגיה שלפיה כוח הביטחון היהודי רשאי לפעול — אומנם בתנאים של טרור מדינה — בלי להיות כפוף לדרג הפוליטי הנבחר. אתה מזוהה בעברך הרחוק עם המחשבה שאופוזיציה בעם אינה חייבת לקבל את מרות הרוב. אתה מזוהה בעקביות רבה עם האידיאולוגיה שאחראי ישראל השלמה ניתן וצריך להשיג בכוח הזרוע, כי אין חשיבות לטוהר הנשק וכי המטרה מקדשת את האמצעים. לנו נראה שזוהי היתה לך החשיבות על ההגשמה החלוצית-האישית של מפעל ההעפלה במאבק של הקמת מדינת ישראל.

משום כל אלה לא קל לנו, חברי סיעה המערך, להציבך היום, כחמיכתנו, בראשות ממשלת ישראל, אך אנו עושים זאת מתוך נאמנות לדמוקרטיה, ומתוך אמונה שניציגו בממשלה ימשיכו לעשות בהצלחה את המוטל עליהם כדי לקדם, במסגרת המדיניות המשותפת, אותם חלקים במצע מפלגת העבודה המתיישבים עם קווי היסוד של הממשלה.

זיכרונות העבר הם אלה המקשים עלינו היום להרים את ידינו ולהצביע בעדך, הגם שנעשה כן, מר שמיר, יש להם, לזיכרונות, קיום מתמשך והשפעה מרעית על מדיניות ההווה והעתיד.

אתה, מר שמיר, בן נאמן וקנאי של האסכולה של ארץ-ישראל השלמה, שאילו יכלה, היתה מספחת לישראל את יהודה, שומרון וחבל-עזה: אסכולה הגורסת שהתחלואות בכל השטחים חקרבנה אינה הסיפוח, ולכן יש לתת העדפה להתחלואות בחלוקת המשאבים הלאומיים. ואילו אנחנו חוזרים ושואלים: מה תהיה דמותה של מדינת ישראל נוסח הליכוד לאחר שיהיו בה למעלה משני מיליוני ערבים? או שמא מוכן הליכוד להתחיל בתחומי המדינה כמיליון וחצי אנשים ללא אזרחות וללא זכות בחירה וזכויות פוליטיות? אין לליכוד שום תשובה דמוקרטית, הומנית ומעשית על שאלת השאלות הזאת. אין לליכוד שום תוכנית לשימורה ולקיומה של מדינה יהודית-דמוקרטית. מדינה יהודית ושלמה הארץ אינן מתיישבות כיום עם עקרונות הדמוקרטיה וזכויות האדם.

אנו, אנשי תנועת העבודה — וארץ-ישראל יקרה לנו לא פחות מלך — קיבלנו מאז הקונגרס הציוני ה-17, שהתכנס בשנת 1931, את העיקרון של "אי-השתלטות" של עם אחד בארץ-ישראל על משנהו. הפלשתינים הם בני הארץ. אין אפשרות ואין רצון לנתקם ממקומם. לכן, יש להשתייך את עתידנו על דו-קיום בשלום. בעינינו ה"פשרה" אינה אידיאולוגיה אלא אמצעי להשגת שלום-אמת, ובחקופה הנראית לעין לא יושג שלום בלא ההחשבות כאינטרסים וזכויות של העם הערבי הפלשתיני.

והנה, כאשר כא מר מנחם בגין, קודמך בראשות הליכוד, הביא לכנסת הזאת הסכם של שלום עם מצרים, שבחובו הכרה בזכויות החוקיות של העם הפלשתיני ובזכויות הציונים — אתה הצבעת כנוסת נגד השלום עם מצרים, נגד התוכנית לפתרון מוסכם של בעיית הפלשתינים על-ידי משא-ומתן. נגד הקמת רשות מינהל עצמי בשטחים, נגד תוכנית האוטונומיה לחמש שנים שבסופה יקבע מחדש, בהסכמה, מעמדם של יהודה, שומרון וחבל-עזה, נגד ההכרה בזכויות החוקיות של הפלשתינים.

"פנטט" על אחדות העם. אבל המסורת שאתה, מר שמיר, ומחנה הליכוד מייצגים היא מסורת של פיצול והתפלגות: החל מפרישת "ארגון ב" כראשות אברהם תהומי בשנת 1931 מארגון "ההגנה" — —

שדה דורון (הליכוד):

רק לפני דקה אמרת: דוד בן-גוריון — —

דוד ליבאי (המערך):

— המשכה בפילוג העם היהודי על-ידי פרישת הרביוניסטים בשנת 1935 מהסתדרות הציונית והקמת ההסתדרות הציונית החדשה, הצ"ח: — —

יהושע מצא (הליכוד):

בשנתיים הקרובות תצטרכו ללמוד גם לחרוק קצת שניים.

דוד ליבאי (המערך):

האצ"ל, שקם על חורבותיו של "ארגון ב" ובהנהגתו של דוברט ביטקר, לא היה אלא זרוע צבאית וכלי שרת של המפלגה הרביוניסטית: ארגון לח"י הורתו בפלגנות נוספת בכוח המגן העברי — אברהם שטרן, שלא היה בית"ר, לא גרס את מתינות הצ"ח, שנבעה ממדיניותו ומהוראותיו של ז'בוטינסקי בשנים 1936 — 1939, לנקיטת קו פר-רייטי מוחלט. אברהם שטרן, יחד עם מקורביו, סיגלו לעצמם את ההשקפה, שחתירה לשותפות עם בריטניה היא משגה חמור. באוקטובר 1940 פילגה קבוצת שטרן את האצ"ל, הדרך להשגת המטרה הלגליסטית של ז'בוטינסקי ונגד האוריינטציה הכל-בריטית שלו, והקימה את הארגון הצבאי הלאומי בישראל.

ודאי תזכור, מר שמיר, שב"עיקרי התחייה", שחיבר שטרן, בהתייעצות עם חנוך סטרליץ, כבסיס האידיאולוגי של קבוצתו, נאמר שמטרתה היא חידוש "האזנות העברית" והקמת מלכות ישראל לעם ישראל בארץ המובטחת "מנורה מצרים עד הנגה הגדול, נהר פרת". הדרך להשגת המטרה כללה את התוכנית להעביר את תושבי הארץ "הזרים" — הערבים לא נזכרו במפורש — אל הארצות השכנות, במסגרת חילופי אוכלוסים, והסיכוי לחלץ את גודל היישוב היהודי מן ההשפעה הבריטית ולהקלת מצוקתם של יהודי אירופה הוא לשחק פעולה עם גרמניה הנאצית.

אין פלא, נכבדי מר שמיר, שכחונים שאני גדלתי בהם הוקעה קבוצת שטרן בשל נטייתו לפלגנות, לקיצוניות ולפאשיזם. בשיטות מאבקה ראה היישוב דאז נטילת סיכונים כלתי-אחרים למפעל הציוני נוכח תגובה בריטית צפויה: פגיעה בשוטרים יהודים ובמסודות יהודיים, בייחוד אגב פעילותה להשגת כספים בדרכים בלתי-חוקיות, הוקעה כהפעלת טרור נגד יהודים.

לאחר הירחצו של שטרן ארגנה אתה, מר שמיר, בשנת 1943, את תנועת המחתרת "לוחמי חרות ישראל" ביחד עם ד"ר ישראל שייב ונתן פרידמן-ליץ. לח"י שבהנהגתך חזרה לתפיסה הציונית-הרביוניסטית המסורתית, שיש לייסד מדינה בארץ-ישראל משני עברי הירדן, אך לא בגבולות ההיבטחה. לח"י שללה את מושג "טוהר הנשק" שנוסח ב"הגנה", התנגדה למאבק מבוקר, ובגלל חילוקי דעות אידיאולוגיים סירבה להתאחד עם האצ"ל, שפעלה משנת 1942 בפיקודו של מנחם בגין.

בוועידת ההסתדרות שכונסה בנובמבר 1944 הגדיר מנהיגנו דוד בן-גוריון את לח"י שבהנהגתך כ"כנופיה של קנאים מטורפים, המאמינים בתום לב כי יושעו את ישראל על-ידי מעשי רצח".

והעם צדק. זו היתה הממשלה שהיתה צריכה לקום. זו היתה ממשלה יוצאת-דופן לחיוב. אומנם היו ממשלות אחדות לאומית בישראל, אך מעולם לא היו חילופין בראשות הממשלה באמצע תקופת הכהונה של הממשלה.

היום, לאחר 25 חודש ועוד שבוע ימים מעבר למוסכם, מתחלף ראש הממשלה, ובמקומו של שמעון פרס ייבחר היום יצחק שמיר לעמוד בראש ממשלת ישראל. והיום, ב' דחול-המערד סוכות, יש לכרך שהחינו, זאת על שלושה: 1. חג הסוכות היום וזאת ברכת החג; 2. על שהתפקיד עובר לאדם שהמשרה יאה לו והוא יאה לה; 3. על כי נורמה חשובה בחיים הציבוריים במדינת ישראל מתממשת ונקבעת אל מול עינינו ועיני עם ישראל — מכבדים ומממשים הסכמים וחתימות.

אומנם כי כן, העברת הראשות מתבצעת שבוע לאחר המועד שנקבע. מכאן שהשוף בהסכם לא מלא את ההסכם במדויק. אך על עצם הביצוע יש לכרך "שהחינו". בנושא זה אוסיף ואקבע, כי לדירי עצם ההתפטרות והעברת התפקיד ליצחק שמיר עדיין לא מימשו את ההסכם כולו, שהרי רק אם יקפו 25 חודשים שבהם ישרת מר שמיר כחפקיד ראש הממשלה, רק אז נוכל לקבוע באוזני אורחי מדינת ישראל, כי המפלגות הגדולות ושופותיהן, אשר שירתו את העם באמונה, יצרו נורמה חדשה, הראויה לחיקוי מתוך כבוד, והיא נורמת כיבוד ההסכם הפוליטי, הדוכרים אשר הסבירו בשכונות האחרונות את עמדת מפלגת העבודה הזכירו נקודות רבות, ורק אחת שכחו — כי יש "קדושת ההסכם" וכי את החתימה יש לכבד ואת הנכתב צריך למלא כמלואו, על כל תו ותג שבו.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, יש לממשלה זו הישגים נכבדים. יש לממשלת האחדות הלאומית הזאת קבלות על ביצוע בעין. מגיע לממשלה זו כל האשראי והיקר על החלטותיה וביצועיה, אף שלא כולם קיבלו ולא כולם הסכימו. אך הממשלה כיחידה החליטה וביצעה. אין ספק כי העומד בראש ממשלה מטביע רושמו עליה. סגנונו, אופיו ודרכי עבודתו הם שמטילים רושם על תפקוד הממשלה ועבודתה. אך יש לומר בנשימה אחת, שלא היה אפשר להגיע להישגים הגדולים ללא שיתוף פעולה בין העומד בראש הממשלה ובין ממלא-מקומו ושרי הממשלה.

חברי הכנסת, הישגה הגדול של ממשלה זו, שהגיעה למחצית דרכה, הוא הצערת כלכלת ישראל והובלתה אל חוף מבטחים. והעם הזה, אשר רק הודות לשיתוף הפעולה שלו עם ממשלתו הגענו לאן שהגענו מבחינה כלכלית, יודע להעריך ולהוקיר את אשר עשו למענו גם אלה אשר בתקופה האחרונה ניסו להשיכם ממנו.

חברי הכנסת, אחת מחולשות אנשו שאנו לוקים בהן — ואשתמש כמלת סלנו המבטאת יותר מן המלה העברית את שרצה אני לבטא — היא כי אנוחנו איננו יודעים לפרגן. קשה לנו לקבל את העובדה, כי "להצלחה אבות רבים", ונשמח תמיד לקבל את החלק השני באמרה זו: "הכישלון יתום". אך מי שהוא חבר בממשלת אחדות זו יודע ולא שכת כי להצלחת התוכנית הכלכלית תרמו רבים: הממשלה, ההסתדרות, ארגוני המעסיקים, עם ישראל שיתף פעולה, ראש הממשלה, ממלא-מקומו וגם שר האוצר הקודם, שחלק מהמערכת מנסה היום להשכיח את חלקו הגדול במצב הכלכלי שאלי הגענו, ואני מקווה שגם נתמיד בו. מולנו ומולם של הלא-מפרגנים, שהעם הזה, חכם ונבון, אינו קצרי-דרכו והוא זוכר, מוקיר ומעריך את חלקו של יצחק מודעי בשיפור מצבו הכלכלי.

חברי הכנסת, זו ממשלה קולקטיבית, לא של קולקטיב יעוני אלא של 25 זרועות בודדות, 93 פרקים, שהפכו

וכיום הזה, מר שמיר, תנועת העבודה, על-פי התחייבותה בהסכם הקואליציוני, מציבה אותך בראש ממשלה, שסעיף 9 בקרי היסוד שלה מטיל עליה להמשיך בחהליך השלום, על-פי הסכמי קמפ-דייוויד, שאתה, מר שמיר, התנגדת להם.

הרי עליך מוטל, מהיום, לפי קווי היסוד של הממשלה, לחדש את המשא-ומתן לכינון האוטונומיה, באופן שהפלשתינים ישתתפו בקביעת עתידם. למר שמעון פרס, שהצביע בעד הסכמי קמפ-דייוויד, לא היה שום קושי לעשות מאמצים רבים וכתים ל"חימום" השלום עם מצרים ולפעול בהתמדה לחידוש המשא-ומתן עם ירדן והפלשתינים על בסיס עקרונות הפשרה והוויתורים של הסכמי קמפ-דייוויד. ספק רב, בעינינו, מר שמיר, אם מי שהצביע נגד הסכמי קמפ-דייוויד מסוגל יהיה לפעול לפי קווי היסוד של הממשלה בנושא של שימור וקידום השלום הנוסף.

די כמה שאמרת כאן כדי לעמוד על המשימה הקשה והכבדה שאתה, מר שמיר, נוטל עליך היום הזה.

אני מתעלם מכך שיש למפלגות הליכוד והמערך גם מכנה משותף מסוים, כשם שיש ביניהן חילוקי דעות רבים. אני מתעלם מכך שלא מעט פקפוקים וספקות היו גם לכם, חברי בליכוד, כאשר הצבעתם בכנסת אמון בשמעון פרס כראש הממשלה. אבל מאז חלפו שנתיים, שמעון פרס כבר הוכיח עצמו כראש ממשלה מעולה. ההסכם הקואליציוני כובד והממשלה פעלה שנתיים, גם בזכותך האישית, על-פי קווי המדיניות ששתי המפלגות קבעו לה. מה הלאה?

חוקתנו היא שברוב ניסיונו וכישוריו, הודות למחויבות האמתית של מר שמיר למשטר הדמוקרטי מאז כניסתו לפעילות פוליטית לאחר הקמת המדינה, יקפיד מר שמיר לנווט את הממשלה על-פי קווי היסוד. אנו מצביעים היום בעד מר שמיר כראש ממשלה בהנחה שישכיל לפעול במגבלות ובחשישוקים הכבדים של קווי היסוד, גם אם זה המוצר והתוצר המלאכותי של ההסכם הקואליציוני.

כל עוד ישמור מר שמיר על ההסכם הקואליציוני, ישמור ההסכם על ממשלתו, וכל עוד קיימת הממשלה בראשותו, קיימת חובתנו — על-פי ההסכם — לסייע לה ולחמוך בו.

לכן היום אנו תומכים ומצביעים בעד כיבוד ההסכם הקואליציוני: נותנים במר שמיר, שהוא גם יריבנו הפוליטי וגם בעל-בריתנו, את האמון שהתחייבנו לתת לו; ומאחלים לו הצלחה, אבל באופן ובמידה שלא ימנעו אלא יסללו את שובו של שמעון פרס לראשות הממשלה הבאה.

ברכה נאמנה מקרב לב לחברתי היקרה שושנה ארבל-אלמחלני, שבתרנו בה להיות השרה שלנו בממשלה, להוסיף לה ולעמנו בריאות וכבוד.

ברכת הצלחה לממשלת ישראל, לראשה ולכל אחד משרי הממשלה שיקבלו היום, עם כל ההיסוסים שלנו, את אמון הכנסת.

הי"ר ד' בן-מאיר: תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין, ואחריו — לחבר הכנסת יוסי שריד.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, בט"ז באלול התשמ"ד, 13 בספטמבר 1984, הוקמה ממשלת האחדות הלאומית. העם בישראל הוא שקבע בהצבעתו לכנסת האחת-עשרה כי הליכוד והמערך יקימו ממשלה בישראל, ממשלת אחדות לאומית.

אדוני ראש הממשלה, הרבה יעצו ורבים יסייעו וראש הממשלה יעשה כאשר יחליט ויבין. אך אם מותר לי, אעיר גם אני ואומר — מציע אני שלא נדבר, שלא נצהיר, שלא נודיע אלא נעשה, ניצור, נפעל, נבנה ונקים. לא נדבר על התחלואות שיש צורך להקימן. אם הוחלט בקווי היסוד, נבצע, וכלי ויכורים מיותרים.

אמצעי התקשורת חשובים ביותר להסכרת דרכו של ממשל ושל העומד בראשו. אך בשום פנים ואופן אין מקום להתערבותם ולקביעת מדיניות הממשלה על-ידיהם. ולכל הידידים המיילחים להצלחת ראש הממשלה מר שמיר — על תלחצו, על תלינו ואל תעוררו. תנו לנוט את מדינת ישראל על-פי קווי יסוד מוסכמים בצד הטבעת החותם האישי, הסגנון ודרך העבודה של העומד בראש הממשלה. אם כך נהג, או תנהגו, נצא כולנו נשכרים.

הערה אחרונה. אדוני היושב-ראש, לחברי כמפלגת העבודה שהודיעו שלא יתמכו ולא יצביעו בעד מר שמיר — והאחרון שבהם, מר ליכא, אמר אחת ושינה מטעמו, ואני מבין על השינוי שחל בדבריו מתחילה לסוף — — —

אהרן נחמיאס (המערך):
הוא לא שינה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

הסכם יש לכבד. מי שיימנע או יתנגד לממשלה זו ולעומד בראשה הפר הסכם באורח בוטה וכצורה שאינה ראויה לסליחה. הליכוד ידע לפעול נגד אלה מחבריו אשר הפרו הסכם ומשמעת קואליציונית. המערך לא כך נהג.

שבת וייס (המערך):
חכה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אני מדבר על העבר, ידידי חבר הכנסת שבת וייס.

שבת וייס (המערך):
צריך כית'דין שדה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

איננו עוסקים בכית'דין שדה. אנחנו מדברים רק על הסכמים ויכורים, ואתה כמשפטן ודאי יודע להעריך את קדושת ההסכם.

שבת וייס (המערך):

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

מי שיפר את המשמעת הקואליציונית חייב להחזיר את המנדט שלו ולהפסיק לשרת בכנסת ישראל. יש לומר, כי קדושת ההסכם וכיצונו במלואו עולים לאין ערוך על הסטייה מהמצע או מהאידאולוגיה.

אדוני היושב-ראש, אדוני ראש הממשלה מר שמיר — ואני מודה שזהו תענוג לחזור על המשפט "אדוני ראש הממשלה מר שמיר" — אני מאחל לך ולממשלתך הצלחה לטובת עם ישראל בארץ ובפזורה, ולטובת מדינת ישראל. מי ייתן ותצלח דרכך מהיום, י"ז בתשרי תשמ"ז, 20 באוקטובר 1986, ועד תום כהונתך בראש ממשלת ישראל, עשרים וחמישה חודשים, וידידי חבר הכנסת ליכא — גם בהמשך, בכנסת השתים-עשרה. מועדים לשמחה.

הי"ד ד' בן-מאיר:

תודה. רשות היברור לחבר הכנסת יוסי שריד, ואחריו — לחבר הכנסת שמעון בן-שלמה.

כדוב המקרים לאגרוף מוצק ופעלו יחד — לטובת העם והמדינה.

ברצוני להעיר ארבע הערות קצרות על נורמות, מעשים ופעולות שנעשו, על-מנת שנדע להסיק מהם את המסקנות הנאותות, וכדי שאלה אשר על כתפיהם מונח נטל התפקיד לא ייכשלו ולא יחטאו בעתיד:

1. שגיאה חמורה. עניינית ואסתטית, היא הדרך מחד גיסא, והצורה מאידך גיסא, שבה עוזב את תפקידו מנכ"ל משרד החוץ ד"ר דוד קמחי. אנו שוגים עניינית, מדינית וחנינוכית ופוגעים באחד ממשרתי הציבור, שהשקפותיו הפוליטיות שונות משלי. מנכ"ל משרד החוץ הולך הכיתה במקום להישאר במקומו ולהמשיך בתפקידו. אינני עורך שום השוואה בינו לבין מחליפו. אך מחלקת ה-PR שבה בורכנו כשנתנים האחרונות לא תצליח להסתיר את האמת ולהעלימה מעינינו. שגיאה היא וחבל.

2. ברצוני לנצל הזדמנות זו ולהמליץ בפני שר החוץ החדש להשאיר בתפקידו את שגרירנו באו"ם בנימין נתניהו. יהודים וכאלה שאינם בני-ברית סתו באוזני, כי טוב תעשה ישראל אם תשאיר על כנו את שגריר ארצות-הברית באו"ם, וכאשר אמרו שגריר ארצות-הברית באו"ם כיוונו לכיבי נתניהו.

3. לכל ראש ממשלה יש מקורבים ויועצים. לא תמיד יעצו טוב לראש הממשלה היוצא. גולת הכותרת של עצת אחיתופל, אשר כמעט החזירה אותנו לאחור מבחינת היחסים בין אדם לרעהו, היתה העצה לקרוא באשקלון לכיכר "כיכר השלום על-שם מלך מרוקו". מלך שלא הצטיין באהבתו היחידה לבני עמנו, וכו' כזמן לדהות את הלוריות של אזרח ישראלי אשר נרצח יום קודם לכן בעזה. אינני רוצה להתעכב על התכונה המדינית של מעשה זה, אך ודאי יכול אני להלין על תכונת האנוש בה. הרי צריך יותר מאשר אטימות וחוסר רגישות כדי לדהות הלוריה בגלל אירוע אחר, קל וחומר בגלל האירוע הזה. אני שולל אלימות פיסית ומילולית. אני מתקומם נגד השלכת חפצים וירקות על ראש ממשלה. כמו על כל אזרח רגיל. השלכת עגבניות על שמעון פרס ראוי שלא חישנה לעולם. אך מי שיעץ ומי שהחליט ראוי שיבין מה דק סף הגירוי ביחסים שבין יהודים לערבים, וכי יש לנהוג בחוכמה ובתבונה כדי למנוע ליבר צירים והתלהטות הרוחות.

4. נורמה נוספת, שאותה יש לשלול מכול וכול, היא נורמת הנקמה האישית או הנקמות האישית. ראינו טובים ונכונים נופלים על מזבח הנקמה, שהיא גרועה ונפסדת. מי שקבע בין עקרונותיו כי אחת ממטרות ממשלה זו היא גם לחנך את עם ישראל כדי שאפשר יהיה לחיות ביחד, חטא. עווה ופשע כאשר הביא את יצר הנקמה עד כדי חקירות. רגש זה אין לו מקום בחיים הציבוריים והפוליטיים במדינת ישראל, ודי לחכמים ברמיהו.

אדוני ראש הממשלה, מר יצחק שמיר, התגלית לעם ישראל באור הנכון והחיובי, בעמידתך הגאה, היהדות, שמאזויה רק טובת העם והמדינה, בדיון ובוויכוח על שירות הביטחון הכללי. אנשי הצדק והמסור האבסולוטיים כמעט הפכו את המדינה והביטחון אסקופה נורסת כאשר פעלו למען מטרה חשובה, אך כמעט הרסו, כשרוממות הצדק בגרונו, את הקר לנו מכול, את הביטחון ואת אלה המופקדים עליו. ואילו אתה, דיכרי הנביא, "כשמיר חזק מצור נחת מצחק", עמדת על דעותיך וניצחת, גם לעומת מי ששינו את דעתם מן הקצה אל הקצה.

לשר ההיסטוריה כדי שהוא יקבע מי הכשיר יותר קרקע ליותר מתנחלים. סטטיסטיקאי כלשהו, אפילו סטטיסטיקאי בינוני, יספיק כדי לקבוע תוצאה של תיקון, כדי שלא תיפול כאן חלילה מריבה לאחר מאמץ או תחרות עקשנית ומייגעת.

דוגמה שלישית היא היחס ל"גוש אמונים". היחס ל"גוש אמונים" במקורו, והמקור הוא שקובע, הוא שורש פורה רוש ולענה. היחס ל"גוש אמונים" במקורו גם הוא היה אותו יחס של התבטלות, וכניעה וחנופה. עד שהמערך התעשת והתפכח — אולי במקרה זה יש מידה של התעשתות, ההתפכחות באה במאוחר — כבר הייתה פגיעתו של "גוש אמונים" רעה, וכאמת היה מאוחר מכדי לסכל אותה באבה.

דוגמה נוספת — והדוגמאות הן למכבי — היא היחס לאוכלוסייה הפלשתינית בגדה המערבית. קראתי אחת בעיתון "הארץ" — לא היה צורך לחכות לגיליון המסיום הזה העיתון — שכגדה המערבית מתנגענים לשמיר. ההצהרות של המערך היו לפעמים רכות יותר, זו עובדה, אך היד הייתה חמיד קשה יותר. גם כאן הסטטיסטיקה מדברת בעד עצמה. היא מדברת בעד עצמה, אבל היא מדברת נגד מפלגת העבודה.

ובתוך המבוכ הזה, רכות, הייתה רק פריצת דרך אחת מפתיעה, היסטורית — גם היא היסטורית — כלפי מצרים. הגורל חמד לו לצון רע, כאשר אפילו את הפריצה הנועות הזאת הוא רשם לזכותו של הליכוד ובחשבונו האישי של מנחם בגין. מאן המלחמות והשלום יכול לשגע, לטרף את הדעת, של כל מי ששייך בלבד למחנה הזה, שנקרא "רק לא ליכוד".

היילכו שנים אלה יחדיו ויצביעו אמן זה בעד זה ואלה בעד אלה, בלתי אם נעזרו כל כך הרבה שנים, ונפגשו בכל המפגשים המכריעים שזימנה לנו ההיסטוריה? והם נפגשו, כזכור וכידוע, גם במלחמת לבנון. ראשי מפלגת העבודה, שזרעו 20 שנה רוח מצויה, כדי לא לעמוד נגד הרוח הזאת, קוצרים היום את סופת שמיר והרוטציה.

וכאשר מרימים היום את היד בעד יצחק שמיר, מורידים בעצם את הדגלים האחרונים, שכבר מ-1967 הורדו לחצי התווך.

הממשלה הנוכחית תפורה בדיוק על-פי המידות של שתי המפלגות הגדולות, וגם אין סכנה שהחליפה הלאומית הזאת תיקרע. כי בעצם אין מתיחות אידאולוגית אמיתית בין השתיים. לפעמים, זה נכון, הקולות עולים עד לכ השמים. אבל, רבות, זו רק קטטה או תגרה בין אנשים ולא יוכוח בין עמדות. צריך להיזכר בוויכוח האחרון כדי להשתכנע בפעם המיידית-כמה שאין מדובר בויכוח בין עמדות, זו קטטה בין אנשים.

אלה ואלה נפרידים אולי בדיבור, אבל הם נפגשים כמעשה. הם נפגשים, לדוגמה, בגדה המערבית, ויחד הם מתנחלים בבניין ארץ-ישראל השלמה. לכן אין נשקפת סכנה ממשית של פירוק הממשלה, ובעיקר כאשר הרוטציה הקדושה הפכה להיות המבחן הבלעדי לאמינותם של פוליטיקאים במדינת ישראל. וכאמור, אין גם צורך להאמין להצהרות המחלמה. שתי המפלגות, הליכוד והמערך, אזהבות מאוד את הממשלה המחדה הזאת. הן התאהבו בה, כי מבחינתן זהו פטנט לא רגיל, לא נורמלי, שמאפשר להינות מכל העולמות: מכית — אין אופוזיציה גדולה שצריך להתחשב בה במיוחד, המערכת הפוליטית איבדה מן האוזן החיוני והכריזי שלה; ובחן אפשר להציג תמיד תוכניות נפלאות, מקוריות, שבלאו הכי אין הכרח להוציא אותן אל הפועל, כי השותף השני, כוכל כביכול את הדיים.

יסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, אני מודה לראש הממשלה המיועד על שבדרך הצגת הממשלה הוא אמר משפט, לדעתי משפט חשוב, שהבדלים בין שתי המפלגות הגדולות הם בסך-הכול הבדלים טקטיים, או הבדלים של טקטיקה. אני מודה לו על המשפט הזה, משום שאני חושב, יש לי הרשם, שעל כך אני רוצה בעצם לדבר.

אני לא אוהב, כדי לא לומר אני שונא, את המושג יוס היסטורי. יותר מדי, אולי פחות מדי ימים היסטוריים היו לנו. אבל, אין שום ספק, שעל-פי כל קנה מידה, על-פי כל אמת מידה, היום הוא באמת יום היסטורי, והוא ייזכר בכל ספר שירשום את קורותינו. היום הזה יירשם לאו דווקא בגלל חילופי המשמרות, בגלל הרוטציה המפורסמת שאין לה תקדים לא כאן ולא בשום מקום אחר — באמת פטנט ישראל מקורי, הרוטציה, איש לא יוכל לגזול מאתנו את זכויות יוצריו — היום הזה יירשם בהיסטוריה, ושוב, לאו דווקא משום שנבחרה אמינותם של אנשים או מפלגות והם עמדו במבחן הזה, הם חתמו על הסכם קשה מבחינתם, אולי גם מבחינתם של אחרים והם עמדו במבחן הזה: היום הזה ייזכר, ויירשם בגלל סיבה לגמרי אחרת: זו הפעם הראשונה בתולדות המדינה שמפלגת העבודה תצביע בעד ראש הליכוד כראש ממשלה. הטיפול שהתחיל "כלי חרות ומק" מסתיים היום עם חרות בראש, ובראש השותפות. עוד לא היה כדבר הזה. כבר היו בעבר ממשלות של שותפות, ממשלות של ליכוד-לאומי, אחדות לאומית, חירום לאומי, מה לא היה, אבל תמיד היו אלה ממשלות שמפלגת העבודה לגלגלית השונים עמדה בראשן. מעכשיו, מהיום, בפעם הראשונה ולמשך שנתיים לפחות יהיה מנהיג חרות הנהג האישי, ומנהיג העבודה נהג המשנה.

יהושע מצא (הליכוד):
ובחן רק רצ.

יסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ההתפתחות הזאת, רבותי חברי הכנסת, היתה בעצם מתבקשת ורצויה. על-פי מהלך העניינים כ-20 השנים האחרונות, ההצבעה היום בעד יצחק שמיר היא בעצם ולאמתו של דבר תוצאה טבעית, התרוממות הידיים המביעות אמן היא רק שיה חדש בתהליך ישן שטשטש את הגבולות ועירב את התחומים. מימי גולדה מאיר בעיקר, ישראל גילי ירצח רבין כראש הממשלה, הלכו ההבדלים בין אלה לאלה והתמעטו, וז לא היה מבחן בהבדלים האלה. גם להלכה לא היו ההבדלים ניכרים, אבל למעשה, הם התבטלו כמעט כליל.

אני רוצה להביא כמה דוגמאות לכן, מעבר לרטוריקה, מעבר לדיבור, למלל, להצהרות. הדוגמה הראשונה — היחס לבעיה הפלשתינית. היחס לבעיה הפלשתינית, לאמתו של דבר, לשורשו של עניין, היה אותו יחס: באמת הבדלים של טקטיקה, כפי שלימד אותנו היום המיועד להאשות הממשלה. אותן מלים פחות או יותר, אותן נוסחאות סתות או יותר, אותן מלים, שנעזרו לפתור את הבעיה העיקרית הזאת, אבל המלים האלה והנוסחאות האלה היו חלולות מדי וחלושות מדי, גם כאשר הן באו מפי הליכוד, ובאותה מידה עצמה גם כאשר הן באו מפי המערך.

דוגמה שנייה, שוב מעבר לרטוריקה, לדיבור — היחס כפועל להתנחלויות. היחס להתנחלויות היה כפועל אותו יחס. כאשר הפוליטיקאים דיברו עוד ניתן היה להבחין בשוני כלשהו. אבל כאשר המציאות בגדה המערבית דיברה, השוני הזה נמוג, ועלם והיה כלא היה. לא צריך במקרה הזה להמתין

שמעון פרס לא יצר מציאות חדשה שתמנע מיצחק שמיר לחזור ולהחזיר אל המציאות הישנה.

כאשר אתם, אנשי המערך, מביעים היום אמון ביצחק שמיר וקובעים את שיא הטשטוש והמבוכה, אתם מוכרחים לשאול את עצמכם: האם המדינה הזאת יכולה להרשות לעצמה, דווקא עכשיו, עוד שנתיים כאלה של דריכה במקום, של "שב ואל תעשה" לשלום?

אמה, אתם ממלאים הסכם, אבל, האם אתם ממלאים את חובתכם לעתיד ישראל ולגורלה? האם גם זו אמת? מי שאינו יכול להביע היום אמון, יכול רק להתפלל. אני מתפלל לאלהים שלא יתברר כי ההחמצה של עוד שנתיים היתה התמצה אחת יותר מדי לקיומנו.

היידר ד' בן-מאיר:
תודה. רשות הידבר להכיר הכנסת שמעון בן-שלמה, ואחריו — להכיר הכנסת שלמה עמר.

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בימים אלו של חג הסוכות זכינו שסוף-סוף יושבו חילוקי הדעות שעייבו את הצגת ממשלת הרטציה לפני הכנסת. נתקיימה התפילה "יפוט עלינו סוכת שלומך" — — — הפורס סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים". ושוב ניצבת לאישור הכנסת ממשלת האחדות הלאומית.

נוהגים לציין, כי כבחינה לאומית וממלכתית ממשלת האחדות הלאומית היא מה שרוב העם שואף לו, מה שחנך ודרוש לעם ולמדינה. אין ריכוז על כך שעקב הטיפול של ממשלת האחדות הלאומית שופר המצב הכלכלי בארץ ורוסן במידה מרובה התהליך האינפלציוני, אם כי המודל של החדש האחרון מזכיר לנו שהסכנה טרם חלפה.

חל גם שיפור במצב הביטחוני עם היציאה מלבנון, אם כי גם בתחום זה האירועים האחרונים ליד הכותל ובלבנון מזכירים לנו כי טרם הגענו אל המצב של "נתתי שלום בארץ".

כנושא קידום תהליך השלום — אומנם החקיקים פגישות פרס ומובארק, פרס וחוסן מלך מרוקו, אך איננו רואים שעל-ידי כך חל קידום ממשי בתהליך השלום עצמו.

אולם, גם אם ממשלת האחדות הלאומית לא הצליחה להביא הישגים מושלמים בתחומי טיפולה השונים, אי-אפשר לפקפק בהצלחותיה היחסיות ובכך שללא ממשלת אחדות לאומית לכאורה לא היו מגיעים לתוצאות חיוביות כאלה.

שמעון כאן בכנסת, בהזדמנויות קודמות וגם היום, כי כל ההישגים הללו באו רק בזכותם של ראש הממשלה היוצא ומפלגתו. לעומת זאת, טענה המפלגה הגדולה השנייה, מפלגת הליכוד, כי אין לזלזל בחלק בהישגים אלה בהיותה שותף בכיר בממשלה. שני הצדדים צודקים בדבר זכויותיהם, אך אינם צודקים בגרעת הזכויות מהזולת.

הצלחותיה של הממשלה באו בחלקן הגדול בשל היותה ממשלת ליכוד לאומי ובשל העדר אופוזיציה משמעותית, שהיתה יכולה להפריע לעבודת הממשלה. יש מקום לזקוף את ההצלחה הכלכלית גם לזכותו של השר מודעי, ולא פחות מאשר לזכותו של ראש הממשלה. אך את כלל הזכויות יש לזקוף לזכותם של כל מרכיבי הממשלה, ולא רק לזכות המפלגות הגדולות.

זכותה של מפלגת ש"ס בהצלחת מדיניות הממשלה אף היא בעלת חשיבות, הן בשל היותה שותפה להצלחת הממשלה

ממשלת אחדות לאומית היא ממשלה של סטטוס-קוו, של אותו דבר, של שגרה, והנפשות הפרעות מרגישות נוח מאוד בשגרה הזאת. ואם הכחור הישראלי או משהו אחר מאמין שבעיותיה הקיומיות של ישראל ייפתרו מתוך שגרה או מתוך סטטוס-קוו או מתוך דריכה ורדוש במקום, ממשלת אחדות לאומית היא בדיק בשבילו; לא רק באופן חד-פעמי, פעם אחת, אלא כתופעה קבע.

הנחיות הפרוגרמטית והאישית היא הסיבה מדוע אין לצפות לשיתוף מהותי, חיובי או שלילי, גם בשנתיים הבאות. יהיה, אם ככלל, רק שינוי של טון.

דבריו של שמעון פרס, זה נכון, נעמו מאוד, נעמו יותר לאזניהם של 50% מהעם היושב בציון, ודבריו של יצחק שמיר נעמו יותר לאזניהם של 50% האחרים. אני לא מזלזל בטון. אני האחרון שיוזלזל בו. אבל טון, כידוע, עושה את המוסיקה. והוא איננו עושה מדיניות.

אומרים לנו כי הממשלה הזאת היא תוצאה בלתי-נמנעת של תוצאות הבחירות האחרונות, ועל כן היא הכרח לא יגונה. אני מסכים. בהבדל מחברי, חבר הכנסת גרנות, אני מסכים. התיקו בעם הוא שכפה חיקו בממשלה. להנמקה הזאת — אין טעם לכחד — יש אחיזה במציאות שנוצרה לאחר הבחירות האחרונות. אבל גם אם התיקו בממשלה הוא אילוף כפוי, האם נכון לומר אותו דבר גם לגבי התיקו בעם? אני אומר כי במצב של חיקוי, במצב של הידמות, יהיה חיקוי. כי לא תהיה הכרעה, כי אין להפריד בין הרבקים ואין להכריע בין הדומים. אין אפשר להכריע ביניהם? במצב של לא "כן" ולא "לא", לא יום ולא לילה, במצב של רמזומים נצחים, כשספסע לפעם מופיעים הרמזומים האלה על-ידי התגרה המפורסמת, במצב כזה לא תהיה הכרעה, יהיה חיקוי. כי אין להפריד בין ה"הן" ל"לאו" ואין להכריע ביניהם.

החיקוי בעם, רבותי, הוא לא גזירה. התיקו בעם הוא בחירה. זאת היתה בחירתם של המנהיגים, ובצבקותיה ובגללה גם בחירתו של העם. המנהיגים שלנו, כך אפשר להתרשם לפעמים, קמים כבוקר, יוצאים לתוצה, מרטיבים את קצה האצבע, וזוקרים את האצבע הרטובה כלפי מעלה, מבחינים בכיוון הרוח, מרגישים שהם עם — ומתחילים ללכת, נדחפים על-ידי המשבים החזקים, תמיד לצעוד עם הרוח ותמיד לשנות עם הרוח.

משבי הרוח והזרמים של מצב הרוח הם סקרי דעת הקהל. על פיהם יישק כל דבר, ועל פיהם, תסלחו לי, גם מנשקים כל דבר. הוויכוח שלנו, יותר משהוא נטוש על סוגיות מדיניות וחברתיות, הוא על סוגיית המנהיגות — איהו מנהיג הכובש את עמו? האם ללכת אחרי העם והולשותיו, או ללכת לפני העם וזכרכו? האם לדעת מה העם רוצה, או לדעת מה רצוי לו? האם להתמכר לדעת הקהל ולתעתועיה, או להיאבק עליה ולגבש אותה לפי האתגר?

אנחנו מאמינים כי מנהיג שאיננו עובר לפני המתנה, שאיננו קורא "אחרי", הוא זה שאומר "אחרי המבול".

ולסיום, נכון, היה חיקוי בבחירות האחרונות. נכון, גם היה הסכם של רטציה. נכון, הסכמים יש לכבד. הכול נכון. אך נכון גם כי מי שמצביע היום בעד יצחק שמיר יודע בדיוק בעד מה ובעד מי הוא מצביע. הוא מצביע בעד נציג מובהק של שלמות הארץ, של הסיפוח, ושל ההתחלרות. הוא מצביע בעד שנתיים נוספות של אין-מצא ואין-פתרון. כל מה שקרה בשנתיים של שמעון פרס איננו מצדיק ואינו נותן לכם את הזכות להצביע בעד כל מה שלא יקרה בשנתיים של יצחק שמיר.

לאור האמור, מפלגתנו תצביע אמן בממשלה המוצעת. מפלגתנו מברכת את ראש הממשלה, מר יצחק שמיר, בהצלחה. מועדים לשמחה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

רשות הדיבור לחבר הכנסת שלמה עמר, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי ורשובסקי.

שלמה עמר (המעריך):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אדוני ראש הממשלה המיועד, חלפו 25 חודשים. אני זוכר את אותו יום מלא ספקות וחששות שבו הוקמה ממשלת האחדות הלאומית. בדברי אז טענתי, שהחשש שלי הוא אחד ויחיד — למהלך חייה הדמוקרטיים של ישראל. הנושאים האחרים היו כבדי משקל. הנושא הכלכלי, החברתי, לבנון, הקיטוב בין יהודים ליהודים, בין דתיים לחילוניים, בין יהודים לערבים; הקיטוב הערתי בין ספרדים לאשכנזים — כל אלה גרמו לי להאמין באמונה שלמה כי אכן חובה עלינו להקים את ממשלת האחדות הלאומית.

היום, 25 חודשים לאחר הקמתה של ממשלת האחדות הלאומית, אין ספק שצדקו אלה שתמכו בהקמתה של הממשלה הרכבה.

ברור לי היום שתפקידו של ראש הממשלה שמעון פרס היה ככד מנשוא, משום שהוא קיבל עליו את התפקיד לאחר משברים, שרובם לא היו באשמתו, ולא כולם האמינו שניתן להזיז את צגלת הכלכלה קדימה.

נוכחנו לדעת שהמשבר הכלכלי הכניס לרקמת חיינו את הסרטן המסוכן ביותר — האינפלציה, זאת כאשר היו בינינו כאלה שהאמינו כי זה אילול הזהב. רק מעטים בינינו האמינו שניתן להדביר את הסרטן הזה כמעט עד תום.

ראש הממשלה שמעון פרס הצליח ביוזמתו לרתום את המעסיקים, את ההסתדרות ואת הממשלה למשימה ולטעת בהם את האמונה כי אכן ניתן להדביר את סרטן האינפלציה.

אין ספק שראש הממשלה שמעון פרס בדרכו הוא ידע לצקת את החשתיים לשלום. כל מי שמעלה בדעתו שניתן במשך 25 חודשי כהונה להביא את השלום איננו אלא טועה. אבל ראש הממשלה במפגשיו, החל במפגש הפסגה עם הנשיא מוכארק וכלה במפגש עם שר התחן הרוסי שוורנדרה, השכיל לטעת בהם תקוות ואמונה, גם של העם היושב בציון, גם של העם היהודי היושב בתפוצות וגם של העמים האחרים, שאכן עם ישראל שואף לשלום.

ברור לי שעצם העמידה בהסכם היא הוכחה שאכן ניתן לחיות יחד גם עם אידיאולוגיות שונות; אבל עם יערים הניתנים להשגה בטווח קצר של 50 חודש. ואם אלה היו היעדים וההדגשים של שמעון פרס, אני משוכנע שאלץ יצחק שמיר, המיועד לראשות הממשלה, גם יהיו שונים.

אין לי ספק מאפייני השלום של הליכוד אינם מאפייני השלום של המערך. אבל ברור לי מעל לכל ספק, שעל מאפייני החינוך והעלייה יש קונסנזוס כללי. אני מאמין באמונה שלמה, כי בשני הנושאים האלה של עלייה וחינוך חייבים לעשות, אדוני ראש הממשלה המיועד, אם תשקיע בהם את מירב מרצן ומאמציו, כי הם גם תואמים את אופיינו.

ברור שלא תוכל להתחמק מטיפול בנושא הכלכלי, כי עדיין לא הגענו ליציבות שאנחנו רוצים בה. לצערי הרב, עדיין יש מפעלים רבים הנתונים במשבר.

ולחלטותיה. על-ידי נציגה שר הפנים הרב פרץ, והן, וכעיקר, כשל פעולותיו לתיווך ולקיום ממשלת האחדות הלאומית, כגון בעניין משבר שרון. לפיכך את הצלחות הממשלה, כמו את אי-הצלחותיה, יש לזקוף לזכותם של כל מרכיביה.

לנבי מחולי הממשלה, עלינו לציין בראש הכול את התרפת היחסים בין חילונים לדתיים, עקב אוולתיותן של הרשויות הממונות על אכיפת החוקים הקשורים בענייני דת. וכמו כן עקב חוסר רצון מספיק מצד הממשלה לקיים את הסטטוס-קוו בענייני דת, שעליו סוכם כעת הקמת הממשלה. ההסתה החילונית נגד קורשי האומה הגיעה לשיא בפגיעה בבתי-הכנסת בתל-אביב, ועד היום טרם נמצאו העבריינים. אומנם שר החינוך של ראש הממשלה ושל נשיא המדינה להרגעת הרוחות, אך אלה היו דיבורים בלבד. ה"פשפשוך" נסגר בזכות יוזמה של משרד הפנים, ואילו קולנוע "היכל" ממשיך לרמוס את השבת ואת חוקי המדינה עד היום.

רבותי חברי הכנסת, דמותה היהודית של המדינה איננה עניין שולי. זהו הנושא המרכזי בקיומה של המדינה ובהצלחתה. כישלון ממשלת האחדות הלאומית בנושא זה מאפיל על כל הישגיה. רק על-ידי חיקון המעוות בתחום זה אפשר יהיה לראות בממשלת האחדות הלאומית ממשלה מוצלחת. אנו נוטים לראות במכתבו של מר פרס למפלגת שינר, בדבר מניעת חקיקה דתית נוספת, הכתחה שהיא מט שפתים, כפי שהיו ההבטחות לשמירת הסטטוס-קוו שניתנו לציבור הדתי. המבחן העיקרי יהיה במעשים ובביצוע. אנו מקווים שבעניין זה תהיה ממשלת שמיר הוגנת וטובה יותר.

יש לזכור שלמפלגות ש"ס ולאחרים יש, נוסף על ההסכם הקואליציוני הכולל, גם הסכם קואליציוני נפרד, והיא מקווה לקיומו המלא עם היכון הממשלה הנוכחית.

בימים אלה עלה שוב על סדר-היום הנושא "מיהו יהודי". התברר מתוך הדיון שהיה בבית-המשפט העליון, שכנראה דעת השופטים נוטה שלא לקבל את ההסדר שהוצע על-ידי שר הפנים בעניינה של סוון מילר. בנסיבות אלה חזרה ש"ס להצעתה המקורית, כי "לא יוכר גיור בישראל לכל דבר ועניין, אלא אם כן אושר על-ידי בית-דין רבני בארץ". היא תעמיד הצעתה זו להצבעת הכנסת בתחילת המושב הקרוב, והיא מקווה שראש הממשלה יפעל לכך שאכן הצעה זו תאושר על-ידי הכנסת ובהקדם.

נושא אחר הוא עניין אכיפת חוקי העזר של הרשויות המקומיות על-ידי שר הפנים, כשהרשויות המקומיות אינן מלאות את חובתן החוקית. גם הצעתה של סיעת ש"ס בנושא זה תובא בקרוב לאישור הכנסת, ויש לקוות שעם אישור חקיקה זו על-ידי הכנסת יאכפו במדינה חוקי העזר גם בתחום השבת.

רבותי חברי הכנסת, מצוות סוכה היא דווקא בסוכה שהיא בניין ארעי. על-פי ההלכה הפסוקה, סוכה שהיא בניין קבע, כגון שהיא גבוהה יותר מ-20 אמות, פסולה. גם אנו רואים בהשתתפותנו בקואליציה דירח ארעי, שהשתתפותנו בה תלוייה בהתחשבות השותפים בנו ובדרישותינו לשמירה על ערכי הנצח של היהדות. אם אלה לא יישמרו, אין מקומנו בממשלה.

עם זאת, המצווה היא לדור בסוכה: "חשבו כעין תרורות" יש לגור בסוכה כפי שדרים בבית של קבע. לא נוסכים לדחות את המשך מליון דרישותינו מהממשלה למועדים אחרים, כטענה שעדיין אין השעה כשרה למילוי דרישותינו. בשמירה על ההסכם יאה מבחנו של מר שמיר ומכנה של מפלגתו; אם אכן הם חפצים כשותפות אמת עמנו, אנו מקווים שהם אכן יעמדו במבחן זה בהצלחה.

משפט, על סדר ומשמעת, וגם לא אגיד לכם מה קורה בתוך המפלגות שלכם, אני מציע שלא נתווכח, כי יש לי מה לומר.

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, אני חושב שההתנגדות שלי לממשלה שקמה לפני 25 חודשים היתה מבוססת על כמה נקודות עקרוניות, ואני מוכרח לצייץ שמה שחששתי התקיים. אפשר להגיד שבמשך 25 החודשים האלה הליכוד דווקא הצליח מאוד, כאשר שמעון פרס היה ראש הממשלה ועושה מאמצים לקידום השלום — ואני מאמין לו שהמאמצים מצדו היו כנים ביותר, והוא רצה לקרב את השלום — אבל הוא לא הצליח בכך. אך בעוד הוא עושה את המאמצים האלה, הצליח הליכוד ליישם את מדיניות ההתנחלויות שלו בצורה מסיבית ביותר, ולא בכדי בירך חבר הכנסת דן מרדור את ראש הממשלה, כדירון המסכם את פעולתו של ראש הממשלה היוצא, שמעון פרס, ואמר: אני מכרז אותך על מה שקרה במשך השנתיים בתחום ההתנחלויות. אומנם לא הוקמו הרבה יישובים, אבל מבחינה מספרית, מבחינת התעצמות ההתנחלויות, היו הישגים גדולים בתחום הזה. יש מי שקורא לזה הישגים ויש מי שקורא לזה, כמוני, סכנה לעתידה של מדינת ישראל. אבל הדבר איננו משנה. עובדה היא ש-20,000 אנשים התנחלו; עובדה היא שנבנו כבישים; עובדה היא שנבנו מבנים של קבע במקום קרואונים; עובדה היא שהיתה תנופת התנחלויות, וכל זה כאשר המערך היה בשלטון ונעשו מאמצים כנים להשיג את השלום. הליכוד השיג את שלו.

אני משוכנע יותר מכול, שב-25 החודשים הבאים, כאשר יצחק שמיר יהיה ראש הממשלה, מסע ההישגים בתחום הזה יילך ויגדל. אולי לא יהיו 20 או 26 יישובים, אבל ההתנחלויות תגדל ותתעצם. הוויכוח הוא ויכוח אמיתי ביני לבין אותם אנשים החושבים אחרת, אבל אני רואה בהתנחלויות סכנה גדולה לאפשרויות השלום של מדינת ישראל עם שכנותיה, ואם אין דרך לשלום הרי עתידה של מדינת ישראל בסכנה. לכן אני רואה סכנה עצומה בהתנחלויות, אני חושש מהממשלה הבאה, וההתנגדות שלי היא בעיקר בנושא העקרוני הזה, שכאמור לא השתנה בו דבר מהמחצית הראשונה לגבי המחצית השנייה. אני חושב שמי שבאמת ובתמים מאמין שצריך להגיע לפשרה טריטוריאלית, ומי שבאמת מאמין שההסדר שלנו עם שכנינו יושבת על ויתורים, ושההתנחלויות לא תורמות לכך, לא יכול לשבת בשקט, לא יכול להאמין שהממשלה בתקופתה החדשה תהיה ממשלה שתקרב אותו ליעדים שבשםם הוא הלך לציבור.

בעניין זה אני פונה למפלגת העבודה, כי הליכוד לא מתכחש ליעדיו והוא גם משיג אותם, ועכשיו הוא ישיג אותם ביתר שאת.

אדוני היושב-ראש, יש נקודה שנייה שאני חייב להביא לפני הבית, והיא שהיוזמה אצלי, וגם אצל חלק מחברי, שיקול בהחלטה שלא להרים את היד בעד הממשלה הזאת במתכונתה הנוכחית. כאן אני מתמקד בראש הממשלה המיועד, יצחק שמיר. אני מוכרח לצייץ, שאינני יכול להתעלם בשום צורה שהיא מפרשת השב"כ, שעדיין חיה אתנו בצורה חזקה ביותר. הסיפור על מי שרצו לפגוע בביטחון, ועל מי שרוצים לשמור על הביטחון, ועל האנשים העוסקים בביטחון ושומרים אותו מכל משמר — זה איננו אמת. אני חושב, שמי שגרמו לכך שהאנשים שעסקו הלכה למעשה בביטחון, שפעלו בשב"כ, אינם עוד בתפקיד, לדעתו ולטעמי לא עשו מספיק. היה צריך לפטר יותר אנשים ולא היה צורך רק להעביר אותם ממחלקה למחלקה. אבל, אדוני היושב-ראש, לפחות הדרג המקצועי שילם במסגרת של שכר ועונש. הדרג הפוליטי לא שילם עד

בתחום הכלכלי — ההסתדרות הושיטה את ידה מעל ומעבר למה שיכלה להרשות לעצמה על-פי האידיאולוגיה שלה. אבל היא ידעה ידוע היטב, כי בלי הושתת היד הזאת עלול כל עובד בישראל למצוא את עצמו לא כעובד במפעל פרשט רגל אלא כפושט יד. היום העובד חוזר ומרגיש את זקיונות קומתו.

לכן, היום, כהגיע שעת המבחן של יישום ההסכם, ימשיך לכרסם בנו החשש מה יקרה להמשך חיינו הדמוקרטיים. כפרלמנטר חדש בכנסת אני חש את התבטלותה של הכנסת בדבר התתומים שהיא אמורה להיות אמורה עליהם.

הייתי רוצה להאמין ולקוות שאולי אתה, אדוני ראש הממשלה המיועד, חיזום איזה הסכם סודי, חשאי, עם ראש הממשלה היוצא, כדי שלא להגיע עד תום 25 חודשי כהונתך, אלא לפני כן להכריז על בחירות, כדי שתהיה לנו מערכת בחירות קצרה. כי לקראת סוף כהונתך, בתום 25 חודשים, יתחילו הן המערך והן הליכוד, ועל אחת כמה וכמה המפלגות הקטנות, לכרסם בהישגים ולמשוך אותך לעבר כלכלת בחירות, שתהיה בבחינת אסון לכולנו. טוב יהיה אם תוכל להגיע להסכם כזה, שיפתיע את כל הבית, ולא תמתך עד תום 25 החודשים.

לווטציה יש אולי יתרון בשביל העם בישראל. שאכן ילך לבחירות הבאות עם האלמנט החשוב ביותר לבוחר, של אפשרות השוואה בין שני ראשי ממשלה, בין שתי תקופות כהונה קצרות של ראשי הממשלה, וכך הוא לא יכפה על הבית הזה קואליציה רחבה בכנסת הבאה.

אני רוצה להאמין שכשם שראש הממשלה היוצא לא נהג כראש מפלגה ולא הלך אחר הפעילים הפוליטיים של מפלגתו, כך תנהג גם אתה, ולא תלך אחר הפעילים המפלגתיים שקיימו אנשים במחנה שלך, אלא תהיה ראש ממשלה.

אני רוצה לאחל לך הצלחה מלאה, כי הצלחתך היא הצלחת עם ישראל. חג שמח וכל טוב.

הי"ד ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחבר הכנסת יהושע מצא.

מרדכי וירשובסקי (שינר — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כידוע, החליטה מפלגתי, שלא היתה מחויבת על-פי ההסכם הקואליציוני הרטרציוני, להצטרף לממשלת האחדות בחלקה השני, ואני מצטער על כך.

דן תיכין (הליכוד):

איך אתה תצביע?

מרדכי וירשובסקי (שינר — מפלגת המרכז):

אני לא ארים את ידי בעד הממשלה, ואסביר מדוע.

דן תיכין (הליכוד):

אתה איש משפט, לא? יש משמעת.

מרדכי וירשובסקי (שינר — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, להשיב להם או שאוכל להמשיך ביתניים?

הי"ד ד' בן-מאיר:

במסגרת עשר הדקות שלך אתה יכול לעשות מה שעולה על דעתך.

מרדכי וירשובסקי (שינר — מפלגת המרכז):

אני מציע שלא למשוך אותי כלשון, ולא אדבר על אנשי

המשפט נמצא כסכנה כאשר אנחנו מתעלמים מהעובדות האלה שרצינו להביא בפניכם היום. וכאשר עוד מתברר שלא כל חומר החקירה נמסר ליועץ המשפטי ולמטרה, ויש עוד ניסיונות של הצנורה לטשטש את עצם העובדה שלא העבירו את החומר — אזי הדברים האלה מעוררים דאגה כבדה ביותר לעתיד המשטר הדמוקרטי ושלטון החוק במדינת ישראל.

מהסיבות האלה אני לא אוכל להרים את ידי למען הממשלה הזאת. אין זה אומר שמפלגתי לא תחמוך בה, אבל אני אישית לא אוכל לעשות זאת.

היו"ר ד' בן-מאיר:
תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יהושע מצא, ואחריו — לחבר הכנסת מיכאל חריש.

יהושע מצא (הליכוד):
אדוני היושב ראש, אדוני ראש הממשלה הנכנס, כנסת נכבדה, בלא ספק יש להעלות על נס בגאווה ובסיפוק רב את עליונותה של הדמוקרטיה בישראל. אני חוזר בימים אלה ממסע הרצאות ופגישות עם יהודי דרום-אמריקה, ופרק זה בדמוקרטיה הישראלית, ששיאו בחילופין הראשון, הממשלה המתבצעת היום, נגע ללבו של כל אחד ואחד והתבטא בהזדהות יתירה עם מדינת ישראל. מה עוד שהממשלה היוצאת, שראשיה מתחלפים, יכולה לרשום לעצמה הישגים רבים-משמעות הן בתחום המדינה-הביטחוני, והן, ובעיקר, בתחום הכלכלי.

חבל שלחילופין המתבצעים היום נתלווה השבוע האחרון על כל כיעורו הפוליטי של הכרסום בהסכמים. ואכן, שבוע זה הזכיר לכולנו לא מעט אקורדים צורמים של פגיעה בקורי היסוד בכלל וקשור לתחום השנה השלום עם שכנינו. הוא הזכיר לנו חריקת כיסאות אשר ליוו מפעם לפעם את שתי שנותיה הראשונות של הממשלה הזאת, לא אחת על פרק זה למען התגייגות של מעמד הצגתה של ממשלת האחדות. אך נדע כי גם היכולת של חריקת השיניים של הליכוד, בנוסף על הרצון הטוב של כל הצדדים, היא אשר הביאה לידי המשך קיומה של ממשלת האחדות.

משימות רבות-חשיבות עמדו בפני ממשלת האחדות להכרעה ולביצוע, משימות והכרעות שאנו עדיין נתונים בכיעורן.

השנתיים החולפות חייבות להכתיב לשנתיים הבאות ענווה, צניעות וריאליזם פוליטי. אכן יצאנו מלבנון, חיילינו שבו הביתה, אך עם זאת נזכור, כי תחת ממשלת אחדות בראשות פרס, אנו עדיין נלחמים בלבנון. כולנו תפילה שבשנתיים שונתו נדע לשמור על שלום הגליל, ושהמלחמה המוגבלת שאנו עדיין נאלצים לנהל עתה מעת לעת לא תתפשט ולא תתרחק לממדים של מלחמה פורצת גבולות.

היום טוב שנצדע לגבורת טייסיו, לגבורתם של אלה שחילצו טייס אחד שנפל, ונשלח ברכת חזק ואמץ לטייס השבוי.

בראייה מפוכחת ומציאותית של המציאות הרת-הסכנות כמזרח התיכון ניתן למנוע מלחמה ולהתקרב לשלום, אולם לא תוך יצירת אשליה, כפי התבטאויות של ראש הממשלה היוצא בנואמו המדיני בשבוע החורף, "יצרנו את התשתית ליחס שלום עם שכנינו". האומנם?

באשליה טמונות סכנות רבות. דרושה ראייה מפוכחת וריאליסטית. ירדן אינה מסוגלת לשבת אתנו לשולחן המשא-ומתן. היא כבולה ופחדה רבים. מדוע ליצור את

עצם היום הזה דבר וחצי דבר, זה אחד הסממנים של הפגיעה בדמוקרטיה הישראלית.

אני רוצה לציין, שהיועץ המשפטי לממשלה והמטרה חוקרים היום את הדג המדיני, ובעיקר את מי שעתידי להיות ראש ממשלת ישראל. החקירה טרם הסתיימה, ואיני יודע מה יהיו תוצאותיה. איני בית-משפט ואיני בא לקבוע מי אמר אמת ומי לא אמר אמת. על מי מוטלת אחריות פלילית — ולא אחריות פרלמנטרית, זה תמיד מוטל על הממונה המדיני — האחריות הציבורית קיימת, ועד היום הדברים לא התבהרו והחקירה נמשכת.

איש לא יחלוק על כך שמתקיימת חקירה כזאת, ומדובר בעבירות רציניות ביותר. תאמרו: כן צידוק, לא צידוק, אבל המעשים שנעשו בפרשת אוטובוס קו 300 היו חמורים. לא שמעתי כעניין זה דבר ממפלגת העבודה, כאשר במשך השבוע האחרון היא הציעה לפני הליכוד תנאים ודרישות שונות ומשונות — והדגש הוא במשונות. — להשיג דברים אלה ואחרים לאדם זה או אחר. אולי התביעות מוצדקות, אבל כאשר יש הסכם וצריך לקיים אותו, ושמונה פעמים כיום אומרים שיש לקיים הסכם, זה לא כל כך חשוב. כשהאדם שצריך לקבל את התפקיד החשוב ביותר במדינת ישראל, הוא תפקיד ראש הממשלה, תפקיד בעל אחריות אדירה, קשור בפרשה הנחקרת על-ידי המשטרה ועל-ידי היועץ המשפטי לממשלה — נושא זה כלל לא עלה.

הבעיה היא, שכאשר איש ציבור נחקר, לא די לומר: הרי הוא עוד לא הועמד לדין, הוא עוד לא הורשע, עוד לא טיפלו בעניין הזה, הוא עוד בכחית חף מפשע. ודאי שהוא חף מפשע מבחינת החוק הפלילי, על זה אין ריבות, אבל מבחינת האחריות הציבורית?

הבית הזה עסק בסוגיה הזאת ב-1981, כאשר שר הדתות דאז אהרן אבוחצירא נחקר על-ידי המשטרה. היו ויכוחים גדולים מאוד, וחברי כנסת מסיעות שונות העלו את הדרישה שהאיש לא ימשיך לכהן כשר הדתות, שירא לחופשה, שיתפטר מתפקידו. הדבר לא נסתייע במשך תקופה ארוכה מאוד אלא רק לאחר שהוחלט להעמיד את האיש למשפט. היו ויכוחים גדולים, נאמרו אז דברים רבים, ונכתבו אז, גם על-ידי עמיתי, מי שהוא היום שר התקשורת, אמנון רובינשטיין, מאמרים נוקבים מאוד.

מאמר ברוח זו כתב אמנון רובינשטיין בעיתון "הארץ". הוא כתב: "על-פי הטענות הישראליות החדש, רק כאשר יוכיח אדם בבית-סוהר אין למנותו לתפקיד ציבורי. לפני אישומי חלה עליו חזקת הזכאות. אחרי אישומי צריך להמתין לפסק-הדין הסופי. לאחר שריצה את עונשו הוא שילם את המחיר ומירק את עונשו. בכל התקופות האלה, למעט הישיבה בבית-הסוהר, אפשר למנותו לכל תפקיד ציבורי שהוא. אם נביא טיעון זה עד אבסורד, אפשר היה על-פי נימוקים אלה למנות את אלי-קפונה לראש מחלקת הגבייה בעיריית שיקגו כל עוד לא הורשע, ואף אחרי שריצה את עונשו. רק חברה שאיבדה את מצפנה ואת כבודנה נוהגת כך. רק עיוור לא יראה את הסכנה הגדולה הצפויה לנו מנורמה חדשה זו, המכשירה בשם קדושתו של המשפט הפלילי, כל מי שאינו יושב בבית-סוהר, לכל תפקיד ציבורי. זה נאמר על עבירה קטנה לאין-ערך מזו. זה נאמר על דברים יומיומיים ורגילים לעומת הדברים שעומדים לפנינו היום.

אני חושב שהבית הזה היה צריך לתת את דעתו על כך. המערכת הפוליטית היתה צריכה לתת את דעתה על כך. מערכת

את תרומתו להשלמת שתי שנות שלטון בראשות מר שמעון פרס. אל נא נשכח ששני צדדים נדרשו לקיומו של הסכם זה, והצד שלא יושב בראשות הממשלה הוא הצד שקיומו של ההסכם קשה לו יותר. בואו לא נשכח עובדת יסוד זו.

אני מאחל למפלגת העבודה ולראשה, מר פרס, לדעת לעמוד באותו מבחן שבו עמד הליכוד ולהביא להשלמת שנתיים נוספות, והפעם בראשות מר יצחק שמיר.

היור"ד בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל חריש, ואחרי — לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

מיכאל חריש (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אחרי הצבעת האמון היום, יחליף מר יצחק שמיר את שמעון פרס כראש ממשלת ישראל. חילופין אלה נעשים כתוצאה מהסכם שנחתם בין המערך לבין הליכוד לפני שנתיים, בעקבות תוצאות הבחירות. יש כאן קיום של הסכם. אין גם ספק, שרוב הציבור רצה בקיום ההסכם למרות התמיכה הגדולה בשמעון פרס בתור ראש הממשלה. בצד קיום ההסכם, חברי הכנסת, חובה עלינו להתאיץ מול המשמעות של קיום ההסכם מבחינת המציאות הציבורית הישראלית.

אדוני היושב-ראש, מסתיימת עכשיו תקופת הכהונה של שמעון פרס כראש ממשלה. לפנינו עמד בראש הממשלה מר יצחק שמיר, וכבשוואתו של תקופת כהונתו של שני אישים אלה, אם הן מהוות תקדים לגבי העתיד, נראה שמדינת ישראל ואזרחי ישראל עלולים לקבל בעקבות קיום ההסכם ממשלה טובה פחות משהיתה למדינה ולאזרחיה בשנתיים האחרונות.

מה מלמד אותנו שתי התקופות? בשלושה נושאים מרכזיים הצטיינה תקופת שמעון פרס לעומת תקופת יצחק שמיר: ממשלת שמיר היתה ממשלת שקיעה בכוך הלבנוני, וחסרה את היכולת להיחלץ ממנו. ממשלת פרס היתה ממשלת ההיחלצות מהטרגדיה של לבנון — כפי שהגדיר אותה מנחם בגין — והיא עשתה זאת תוך שמירה על ביטחון ישראל, תוך שמירה על ביטחון הגליל ותוך הקניית ביטחון מרבי לחיילי צה"ל והפנייתם למשימות המרכזיות מול האויבים לביטחון המדינה, בעיקר מצד סוריה. הישג זה: חברי הכנסת — ויש לזכור זאת — הושג בהתנגדות כל שרי הליכוד, למעט שניים, בהתנגדות רוב סיעת הליכוד בכנסת ובהתנגדות מר שמיר עצמו.

אדוני היושב-ראש, ממשלת שמיר היתה ממשלת ההתמוטטות הכלכלית, ממשלת המשבר, שלא עשתה ניסיון אמתי להיחלץ מהמשבר שהביא את ישראל עד לסף פשיטת רגל כלכלית וחברתית. ממשלת פרס היתה ממשלת ההתמודדות האזרחית והמוצלחת עם המשבר הכלכלי. רוב שרי הליכוד התנגדו לתוכנית הכלכלית, למעט יחידים, ובהם יש לציין את תרומתו החשובה של יצחק מודעי כשר האוצר.

חברי הכנסת, מר שמיר גילה פסיכיות מוחלטת בתקופת ההתמודדות עם ההחלטות הכלכליות הקשות — אף שהוא תמך בהחלטות — כפי שהיה גם בתקופת היותו ראש ממשלה. כשיאו של משבר כלכלי.

חברי הכנסת, ממשלת פרס היתה ממשלת יוזמות השלום, שזכו להערכה בין-לאומית רחבה: היא קידמה את היחסים עם מצרים; עשתה פריצת דרך עם מרוקו; התקרמה בתהליך השלום עם ירדן, ויצרה סיכויים להישגים גדולים בתחומים נוספים. ממשלת שמיר, לפני הבחירות, עשתה ההיפך מכל זה.

האשליה — ושוב אני מצטט מדברי ראש הממשלה היוצא, פרס, בנאומו מלפני שבוע — כי "קראנו למלך חוסיין לבוא למשא-ומתן ישיר" — — והנה הדלת נפתחה, אכן, אלה קסמים ההולמים מי שנתן וככול באשליות שווא.

מוטב להתעורר ממקסי שווא ולחזור למציאות. המלך חוסיין, במסגרת הפחדים שבהם נחונה ממלכתו, נכנס לדלת שפתחנו בשבילו ביהודה ובשומרון, עלי-מנת להקטין סכנה בביתו מפני הפלשתים החיים אצלו. זה אומנם יכול להיות בסיס לאינטרס לחיים משותפים, לישראל, לירדן, לפלשתנים, כפי שחזינו אותם בהסכמי קמפ-דייוויד, אולם — ללא אשליה מסוכנת על פורומים ועידות בין-לאומיות.

עם זאת, תמורת הביטחון שאנחנו נותנים לירדן מפני אותם פלשתנים, חובה עלינו, כהליך בלתי נפרד, לחזק את אחיזתנו היהודית ביהודה ובשומרון ולא להתבייש בעשייה שם. ומויתרת היתה התנצלותו של ראש הממשלה היוצא, פרס, שציין שאומנם היה גידול של 50% בהתיישבות יהודים, אבל מרביתו היה במעלה-אדומים. מעלה-אדומים הוא ביהודה ובשומרון, ואין צורך להתנצל. נרבה בחיזוק יהודה ושומרון, על-פי ההסכמים הקואליציוניים שנחתמו. הסכמים אלה כתוכים ומצוין בהם חיזוקו של חבל ארץ זה.

השנתיים הבאות, דווקא בראייתן בצורה מפוכחת, תמנענה אשליה בקרב ערכי ארץ-ישראל והן אשר תגברנה את החיים המשותפים במציאות ולא בחלום.

אני מאחל שבשנתיים הבאות ישלטו ענווה וצניעות בתחום ציון ההישגים למדינת ישראל. אחרי הכול, אנו עומדים בפתח של חגיגות ה-40 למדינת ישראל ולקידמה ולא בחגיגות השנתיים למדינה.

בשנתיים שחלפו אומנם הגענו להישג רב בתחום הדברת האינפלציה, אך עדיין רחוקים אנו מאותה עצמאות כלכלית שבעבר לא פסקנו לפעול מאז ראשית עצמאותנו המדינית. ובדרך ידע המשק עליות ומורדות, המשק על כל מגזריו — גם ההסתדרות, גם הפרטי וגם הממשלתי. אכן, יש להצדיע על ההישג של הדברת האינפלציה, כי כאן, ללא ספק, ללא ממשלת האחדות לא ניתן היה להשיג את שותפותה של ההסתדרות, יחד כולנו גברנו. אך נראה גם את הסכנות שכפתה. כולי תקווה כי בשנתיים הבאות תרם ממשלת האחדות הלאומית לייצב את הכלכלה כך שהכלכלה לא תהיה תלויה על בלימה, ולא תתגרר לכאן או לכאן, בהתאם לתנודות שער הדולר בעולם ומחיר הדלק, או עקב סיוע אמריקני שנפסק.

אדוני היושב-ראש, בשנתיים הבאות יש להתמודד עם מציאות קשה של משק ממשלתי מנופח ומסורבל, שהלך ותפח רבדים רבדים במשך רוב שנות שלטון מפלגת העבודה בארץ. במשך לפחות 30 שנות קיומה של המדינה, בלי קיצוץ אמתי בתקציב המדינה, בתקציב המנגנון הממשלתי ומשק השירותים, לא נוכל להגיע להתייעלות ולהעדפת המשק היצרני המייצא, לחיזוק עובדיו ולטיפוח שרכם כראשית הדרך לחידוש הצמיחה הכלכלית במדינה, צמיחה שהיא יסוד לקיומנו וליכולת החיישנות בארץ-ישראל, צמיחה שתעצור ירידה מן הארץ ותפתח שערי פרנסה טובה לחזרתם ארצה של אותם בני הארץ הזאת ששגו לחזר אחר ענף הזהב בארצות נכר.

ולסיום, אדוני היושב-ראש: את הקמתה של ממשלת האחדות הלאומית הצדיקו משימותיה. הישגיה העידו על הצורך בקיומה. בחירוק שניים לא-קטן הבאנו להמשכה, ובכך נציין את סבלנותו וסובלנותו של ראש הממשלה הנכנס, שמיר.

אדוני היושב-ראש, לבסוף ברכה לרגל בחירת שושנה ארבל-אלמחלני לשרת הבראות. אני חש שמחה אישית לרגל בחירתה. לרגל חיקונו של עוזל גדול, העובדה שלא היה שום אשה בממשלת ישראל היוותה פגם חמור ביותר, גם עניינית וגם תרבותית, ואף כי אין באשה אחת כדי לענות על הציפיות לשיפור מעמד הנשים בחיים הציבוריים במדינת ישראל, הרי שבתנאים הנתונים בחירתה של שושנה ארבל-אלמחלני היא צעד חשוב קדימה. אנתנו מאחלים לה הרבה הצלחה בתפקיד קשה ביותר שהיא עומדת לקבל על עצמה.

ובסוף, אני מצטרף לאיחולי ההצלחה למוטה גור, שלדעתי עוד ישוב ויתרום רבות למדינת ישראל, כפי שתרום לה בעבר, תודה רבה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. רשות הדיבור תחבר הכנסת מתתיהו פלד, ואחריו — לחבר הכנסת מנחם פרוש.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני כשבועיים כונסה הכנסת לכנס מיוחד כדי לשמוע את סיכומי של ראש הממשלה היוצא על הישגיה של הממשלה בשנתיים שעמד בראשה. היה זה נאום מתורברב על הישגים שמעולם לא הושגו. היום שמענו את ראש הממשלה הנכנס, וקל לראות שבעוד שנתיים יהיו הישגי הממשלה דומים — השלום יישאר מאתנו והלאה ההכללה חישאר מעורערת ורופפת, תלויה בחסדי האוצר האמריקני.

מר שמיר לא ציין אף לא מהלך אחד אשר יוביל להתאוששות הכלכלה, והדבר מובן: מדיניות החוץ והביטחון של ממשלת האיחוד הלאומי מחייבת מדיניות כלכלית הגורמת להרס הכלכלה ולהעמקת החלות בכספי הסיוע האמריקני. אבל ראש הממשלה אמר משפט אחד, שאותו אני מקבל באהדה גמורה. הוא אמר כי יש ככוונת הממשלה להעמיק את זיקתם של ערביי ישראל למדינה. אני רוצה לומר, שהו הרעיון המוביל שסביבו התארגנה בשעתה, הרשימה, המתקדמת לשלום, ואני מבקש לדייק, כשאנתנו מדברים על ערביי ישראל אנתנו מדברים על אותם ערבים שחיים במדינת ישראל והם אזרחיה של מדינת ישראל.

הדבר הזה לא הובן עד כה על-ידי הממשלה, ובייחוד לא הובן על-ידי משרד ראש הממשלה. ראש הממשלה, פרס נטל על עצמו להמשיך את המלחמה בעצם קיומה של הרשימה המתקדמת לשלום, מלחמה שהחלה בה עוד ממשלת שמיר האחרונה. ערב הבחירות, לכנסת האחת-עשרה, את הביטוי המובהק לכך שראש הממשלה נטל על עצמו את המשימה הזאת יכולנו לראות לפני כשבועיים, כאשר מעל הדוכן הזה הוא האשים את הרשימה המתקדמת לשלום בקבלת כספים ממקורות מפקפקים. שנה לפני כן הוא הפיץ את השמועה שהרשימה המתקדמת לשלום מקבלת כספים מאש"ף, רחמנא ליצלן.

בעניין זה אני רוצה להבהיר נקודה, שלפי דעתי היא מובנת מאלה. כל סיעה בכנסת, כל מפלגה הנמצאת בכנסת נתונה לביקורת מבקר המדינה בכל הנוגע לחשבונותיה. הרשימה המתקדמת לשלום איננה יוצאת מן הכלל, ועד היום היא עמדה בקריטריונים של הביקורת בלא שום דופי. אבל, מובן שבכך לא די. כיוון שניתן להעלות את החשד שהרשימה המתקדמת לשלום מכריזה לארץ כספים בצורה לא לגלית, הדבר הזה נאמר במפורש כאשר הוצאו צווי מניעה לחוץ-לארץ נגד שני חברים מרכזים של הרשימה — העורך-דין כאמל אידאהר

אינני שולל, אדוני היושב-ראש, את הישגי שמיר כשר חוץ ואת הישגי משרד החוץ תחתיו בתקופת ממשלת פרס, אני רק סבור שממשלה בראשות שמעון פרס עם יצחק שמיר כשר חוץ עדיפה למדינת ישראל מההיפך.

ובכל זאת, כרגע, על-פי ההסכם שנחתם בין המערך לליכוד, אנו חייבים בקיום ההסכם, אנו חייבים לבחור כמר שמיר לכהונת ראש ממשלת ישראל. אנו עושים זאת בחששות כבדים. ההישגים של הממשלה בשנתיים הראשונות לקיומה הם עדיין צמח עדין ביותר. החייב בטיפוח. אנתנו נצביע בעד יצחק שמיר כראש ממשלה בחששות כבדים, אך בנכונות גדולה לסייע לו כדי שיצליח בתפקידו למען מדינת ישראל.

המפתח להצלחתו של מר יצחק שמיר הוא, במידה גדולה, כיכולתו לשמש כראש הממשלה כולה, חוץ התרכזות בבעיות המרכזיות של מדינת ישראל היום. המשך ההתמודדות עם הבעיות הכלכליות, המשך יוזמות השלום והתנופה המדינית תוך עמידה על האינטרסים הביטחוניים החיוניים הם המפתח להצלחת מר שמיר בתפקידו, ואם בדרך זו הוא יילך הוא יקבל מאתנו את כל התמיכה האפשרית. בעיקר הוא יודקק לתמיכתנו כדי לעמוד מול ניסיונות להכשילו במחנהו, על-ידי הימין הקיצוני במדינה. אם להתבסס על התקדים של ועידת החרות ועל יחסי חרות-ליברלים, הוא יצטרך הרבה תבונה והרבה כוח כדי לבחור באינטרסים של מדינת ישראל ולא להיגרר אחר צרכים טקטיים פנים-מפלגתיים או אחרי פרובוקציות של הימין הקיצוני שמחוץ לליכוד, שמשמשות דלק למאבקים שבתוך הליכוד. אם יבחר מר שמיר את האינטרס הממלכתי על האינטרס הפנים-מפלגתי, הוא יזכה בתמיכתנו. אם ייגרר לשקולים פנים-מפלגתיים, הוא ימצא בנו יריב קשה ומבקרים חריפים ביותר.

אדוני היושב-ראש, נכון שיש בציבור רצון לראות ממשלת אחדות לאומית, מעבר לעובדה שההסכם שנחתם לפני שנתיים מחייב את המשך קיומה. עם זאת, לפי השקפתי, המתכונת הזאת, לאורך זמן, טומנת בחובה סכנות גדולות לקיומה של דמוקרטיה בריאה בישראל. דמוקרטיה זקוקה לאלטרנטיבה לשלטון, ובמחכונת הנוכחית אין אלטרנטיבה ויש סכנה שהאופוזיציה חדרום לקצוות או לרחוב או שתהיה שלוב של רחוב וקצוות. המתכונת הזאת התחייבה מתוצאות הבחירות לכנסת הנוכחית, ואין לעשות מכך אידיאליזציה כלשהי לגבי עתיד המדשן הדמוקרטי במדינת ישראל.

אך אם יש דבר אחד שמתחייב מקיומה של ממשלה כזאת, הרי זה ניצול ההזדמנות לשינוי שיטת הבחירות בישראל למען האינטרס הלאומי ארוך הטווח של המדינה. יש סעיף על כך בהסכם הקואליציה, והוא הוכשל על-ידי הליכוד, אף שגם בליכוד יש תומכים נלהבים בשינוי שיטת הבחירות. אך לא הם קבעו את התנהגות מפלגתם בניין זה.

מר שמיר יכול לתרום תרומה מכרעת בנושא זה בתקופת כהונתו כראש ממשלה. בעיקר לאור העובדה שהכנסת כבר העבירה הצעות חוק בנושא זה בקריאה טרומית, ועל בסיס זה ניתן לפעול במהירות ובהחלטיות.

ברוך זו אני מאחל למר שמיר הצלחה רבה בתפקידו למען מדינת ישראל ואזרחיה.

אשר לשמעון פרס, יש לי כשבילו ברכה אחת: שהעם בישראל ינהג כלפיו בבחירות הבאות כפי שהוא חש כלפיו היום: ויבחר באופן כוח שמעון פרס יחזור לראשות הממשלה בלא צורך ברוטציה. הוא ראוי לזה, גם למען מדינת ישראל וגם למען העם במדינת ישראל.

ויבין שמדובר בסוג חדש, בדוה חדש של ערכים בישראל — ערכי המזהה את עצמו כערכי פלשתיני, ערכי המכיר בזהותו הלאומית, וזהותו הלאומית השוכנה לו, אבל הוא מכיר גם בזהות אורח של מדינת ישראל, והוא רוצה ומוכן להשתתף בכל מה שמתרחש במדינה על-פי כללי המשחק הנהוגים בחיים הפוליטיים-הציבוריים ועל-פי החוק ובמסגרתו, וכשום פנים ואופן לא מחוץ למסגרת החוק.

אין שום סיבה לצפות מהערבי בישראל שישלים עד אין סוף עם כך שפה בכנסת, למשל, אף שהציבור הערבי כבר מגיע ל-17% מהאוכלוסייה, הוא ייוצג בקושי על-ידי שיש חברי כנסת ערבים: אין שום סיבה שהוא ישלים עם כך שהביוורוקרטיה בדרגים הגבוהים איננה מקבלת פקיד ערבי: אין שום סיבה שישלים עם כך ששם המשפט ברמות הגבוהות יהיה תמיד על טהרת היהודים ולא יהיה בו חבר ערבי. אלה אינן דרישות שביטחון המדינה אינו יכול לעמוד בהן. אלה הן דרישות לגיטימיות, וסביב הנקודה הזאת, סביב העניין הזה התארגנה הרשימה המתקדמת לשלום, שעם הופעתה הבחילה כל כך את הש"כ עד אשר היה ניסיון למנוע ממנה להשתתף בבחירות. והנה, לאחר שהניסיון הזה נכשל, ראש הממשלה נכבדו ובעצמו הופך את עצמו לתועמלן חסר הבחנה כנגד רשימה שאין סיבה שלא להתייחס אליה כאל כל רשימה אחרת או כאל כל מפלגה או סיעה אחרת בכנסת.

בהודמנות זו אני רוצה לומר, שהציבור הערבי בישראל, בגלל זהותו המיוחדת, ובגלל האינטרס המיוחד שלו, מהווה היום את המרכיב החשוב ביותר של מחנה השלום הישראלי. זה ציבור אשר השלום דרוש לו כי הוא יודע שעתידי כמיעוט במדינה מותנה לא כמעט בשיפור החיסים שבין ישראל לשכנותיה, ודווקא כציבור המזהה את עצמו כמיעוט לאומי המוכן לחיות ככזה במדינת ישראל ובכפופות לחוקיה — היה יכול לתרום הרבה יותר למציאת הדרך להבנה ולהסדר עם שכנותיו ועם שכניו. קודם כול עם העם הערבי הפלשתיני ואחר כך גם עם האוכלוסייה הערבית הרחבה בכל רחבי המזרח התיכון ומדינותיה.

אני מקווה, כפי שאמרתי, שהמסע הבלתי-מוצדק הזה, הבלתי-מבוסס, שעוצר כולו בקונפציה מוטעית, ובדעות קדומות — "פסק" ו"ראש הממשלה אומנם ינהג וינהג את משרדו ברוח המשפט הזה, ואני רוצה לחזור עליו כי אני מוצא שהוא חשוב מאוד בחוכמה הפעולה שראש הממשלה המיועד הציג לפנינו: "להעמיק את זיקתם של ערביי ישראל למדינה". העמקת הדיוק תהיה בכך שהם יכירו לא רק בזכויות הבסיסיות שיש למיעוט הערבי בישראל אלא גם בזכות שלהם להתארגן פוליטית בכל דרך שהם רוצים, ואם נמצאת תנועה או רשימה, אשר מורכבת מיהודים מעוניינים לקדם את השלום, את השלווה ואת השגשוג לאזור, והם עושים זאת אנב שיתוף פעולה עם ערבים, אשר זוהי בדיוק גם מטרתם, יש לעודד את התופעה הזאת ולא לצאת נגדה, ודאי שלא להפחין על אודותיה כזבים שאינם עומדים בפני הביקורת השטחית ביותר, כפי שעשה ראש הממשלה מעל הדוכן הזה לפני שבועיים. תודה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מנחם פרוש. ואחריו — לחבר הכנסת אברהם ורדיגר.

מה אפשר לעשות, חבר הכנסת פלד? החינוך הצבאי שלך מראה שאתה יודע להגיד הרכה דברים בזמן הקצוב, בלי שיצטרכו להעיר לך. חברי כנסת אחים יכולים ללמוד ממך.

והכומר, אל-עסאל, הטענה היתה שאם הם יוצאו, הם עלולים לעבור עבירה, ולהכניס כספים שלא כחוק. הווי אומר, הם נעשו גראש, על עבירה שלא נעברה מעולם, והדבר הזה נעשה אך ורק משום שערומה בחוקה תקנה שעת-חירום של ממשלת המנדט הבריטי. תקנה שהותקנה בשעתה דווקא נגד מי שיציג היום את הממשלה החדשה וחבריה. והלא כל אחד יודע — ואם הוא לא יודע כדאי שידע — שכאשר חבריה הפעילים של הרשימה המתקדמת לשלום, הכוונה לחבריה הערבים, באים מחוץ-לארץ, הם עוברים בדיוק יסודיות ביותר — מסמכיהם מצולמים, כליהם נבדקים, הם נקראים לשיחה ממושכת כדי לברר מה עשו. אם אנן רוצים לתפוס את הרשימה בקלקלתה — אורבא, ייתנו להם לצאת ויתפסו אותם בקלקלתם. אלא שלא זו הכוונה. הכוונה היא רק להכפיש ולהשמין את הרשימה.

לי ברור שהמאבק הזה נגד הרשימה המתקדמת לשלום אינו בגלל התוכנית הפוליטית שלה. התוכנית הפוליטית של הרשימה המתקדמת לשלום איננה תוכנית מקורית: היא כבר הוצגה בכנסת על-ידי מפלגות אחרות, ויש כיום בכנסת מפלגות שהתוכנית הפוליטית שלהן איננה שונה באופן מהותי משלנו. הסיבה היא בקונפציה שיש לשב"כ ביחס לערביי ישראל. זו קונפציה עתיקה וימין שמחלקת את ערביי ישראל לשני סוגים, לחיוביים ולשליליים. החיוביים — אם נשתמש בעגה המקובלת אצלם — הם אלה שיושבים בשקט, עושים מה שאומרים להם ולא מתחצפים; השליליים — הם אלה שאינם יושבים בשקט, לא עושים מה שאומרים להם ומתחצפים. אני מודה שהתכרים הערבים כרשימה המתקדמת לשלום והתומכים שלה נמנים עם השליליים. הם אינם יושבים בשקט, הם אינם מוכנים לקבל את מצבו של המיעוט הערבי בישראל כפי שהוא. הם אינם מוכנים להשלים עם אפליה, והם אינם מוכנים להשלים עם מעמד של אזרחים סוג ב'. אבל זה עדיין לא אומר שהם אינם מעוניינים בדיוק במה שראש הממשלה המיועד הגדיר, שהם אינם מעוניינים להעמיק את זיקתם למדינה. להיפך, מתוך רצון להעמיק את זיקתם למדינה הם זוכים בתואר "שליליים".

רק לא להנהגה התפרסם מחקר של הפרופסור סמוכה, שזנה אתמול לסיקור נרחב בשידור הערבי של הטלוויזיה. הדור החדש של ערביי ישראל הוא דור שרוצה להיות משולב בחיי המדינה, בחייה הפוליטיים, בחייה התבוניים ובחיה הכלכליים. ומשום שבמדינה קיים משטר, שבחלקו הוא נעוץ בחוקים ובפקידו הוא תוצאה של נהלים ונהגים מיושנים, אין נותנים לציבור הערבי הזה להשתלב כפי שהוא היה רוצה והשב"כ אינו מוכן להשלים עם כך שהרצון הזה להשתלב אינו מעדי על גישה שלילית, על להיפך, על גישה חיובית.

אני מצטער מאוד על שראש הממשלה היוצא לא היה מסוגל להעמיד בעניין זה את ההערכה של השב"כ על מקומה. לו נהג כפי שנהג אשכול עליו השלום, שעה שהחליט לבטל את הממשל הצבאי, כי אז לא היה הופך את עצמו למכשיר תעמולה כה בוטה וכה בלתי הולמת נגד הרשימה המתקדמת לשלום, תעמולה שמכוונת בסופו של דבר נגד הציבור הערבי.

כאשר ביקש ראש הממשלה אשכול המנוח לבטל את הממשל הצבאי, התנגד השב"כ לזה. הוא שאל שאלה פשוטה: מדוע לא לבטל את הממשל הצבאי כשמדובר באוכלוסייה שומרת חוק, המרוויחה את לחמה ביושר, מדוע להתחזק אותה תחת ממשל צבאי? איימו עליו בכל מיני אימים ביטחוניים. התברר שהוא צדק, שלא התממשה אף אחת מאותן נבואות קשות. הייתי מציע שראש הממשלה ינהג עכשיו באותה צורה

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, יסלח לי כבוד היושב-ראש אם בתחילת דברי אעלה נושא אחר, אבל חשוב מאוד מאוד, כאשר הוא מסיר עלילה נוראה-שהעלילו על היהדות החרדית. זכורות לכולכם ההסתה והסערה-שהסעירו את הרוחות חודשים שלמים, כאשר העלילו כי חרדים מציתים תחנות אוטובוסים, ואנו אמרנו ברור שנפעל להסרת תמונת תועבה בתחנות האוטובוסים הנוגדות מוסר ישראל וגם נוגדות חוקי הכנסת. וכאשר סירבו להסיר אותן, היו כאלה שהסירו אותן, אבל ידענו שיהודים חרדים לא ישרפו ולא יציתו תחנות. אבל היתה הסתה נוראה, שלפיה יהודים חרדים מציתים תחנות אוטובוסים, אנו הכחשנו, אנו חבבעו לעקוב אחר המציתים, תבבעו לחקור, וכשלא נעשה בכיוון זה, הכריז מרכז אגודת ישראל בירושלים על פרס של 3,000 דולר למי שיגלה מי זה אשר מצית תחנות אוטובוסים.

והנה התגלה הדבר בימים אלה והוסרה העלילה מעל היהדות החרדית. דובר המחוז והמרחב במשטרה, רפ"ק רפי לוי, מסר שצעיר חילוני נתפס והודה במשטרה כי אומנם הוא היה זה שכיצע הצתת תחנות אוטובוסים, אני רוצה להביע הערכה למשטרה על שפעלה להסיר העלילה. חשיפת הצעיר החילוני מסירה חלק מהעלילה שטפלו על החרדים. אני מקווה שילמדו מזה לקח שלא להעליל עלינו עלילות. הוסרה עלילה, נשמנו לרווחה.

ועתה, לנושא הצגת הממשלה בראשותו של מר יצחק שמיר, כהמשך של ממשלת אחדות לאומית, כהתאם להסכם הרוטציה שנחתם לפני שנתיים. איני זוכר מתי עמדה סיעת אגודת ישראל במצב כה מכין כפי שאנו עומדים כיום עם הצגת הממשלה החדשה והישנה, ומה היא המבוכה?

אגודת ישראל היתה-זו אשר אחרי היותה למעלה מ-20 שנה באופוזיציה נתנה ידה לממשלת הליכוד, ונקבעה שותפות שבה תמורת נתינת יד לממשלת הליכוד, הוסרו קיפוחים משורשים ביחס ליהדות החרדית ותוקנו עיוותים בנושאים חשובים עד מאוד, אם זה התיקון שלא לנתח אחרי המוות בלי רשות, או התיקון בפרוצדורה המשפילת שהיתה נהוגה לגבי שחרור בנות, או התיקון לחוק ההפלות. אין כל ספק שלולא אגודת ישראל לא היה הליכוד מקבל אז את השלטון. כאשר עמד מר מנחם בגין בראש הממשלה חשנו שותפות נאמנה נאה ומרעילה: גם אחרי שמר שמיר הועמד בראש הממשלה נמשכה השותפות: פחות או יותר, תוך התחשבות בנושאי היסוד של השותפות.

אחרי הבחירות האחרונות המשיכה אגודת ישראל את השותפות עם הליכוד, כי אגודת ישראל נהגתה שלא להפר שותפות, ואני רוצה להעלות את הדבר גם מעל במת הכנסת. כי לפני שנחתם יד למר בגין למהפך, נצטוונו עליידי גדולי ישראל לברר אז אצל ראשי המאריך אם אומנם אין להם כל אפשרות להקים ממשלה. אני נפגשתי עם מר שמעון פרס ואמרתי לו: אם יש לך סיכוי להרכיב ממשלה, לא ניתן יד למהפך. ורק אחרי שהוא עשה את כל החשבונות והחישובים ואמר לי שאינו רואה כל אפשרות להרכיב ממשלה, נתנו יד למר בגין להרכיב את ממשלת הליכוד והיינו נאמנים לליכוד בכל הזמנים. וידוע כי רק עליידי זה שאגודת ישראל לא רצתה להפר את השותפות עם הליכוד אחרי הבחירות האחרונות וכצר ממפלגת העבודה להרכיב ממשלה בלי הליכוד. אלה שהיו אז ברזי המהלכים להרכבת הממשלה יאשרו את דברי את כמה שנוגע להרכבת הממשלה בראשותו של מר בגין והן כאשר להקמת ממשלת אחדות לאומית.

בדברי אלה אני רוצה להדגיש את נאמנותה של אגודת ישראל כלפי כל מי שהיא חותמת עמו הסכם, וכך היתה נאמנותו לליכוד לכל אורך הדרך. ונאמנה היתה אגודת ישראל לתנועת העבודה כשהיו לה עמה הסכמים וסיכומים. לצערי הגדול, למגירת לבנו, בשנתיים אלה לא הוכיח הליכוד את נאמנותו לאגודת ישראל ולא קיים את אשר היה עליו לקיים בנושאים שהליכוד, כלומר שר הליכוד היו יכולים לקיים כאשר היה בסמכותם לקיים ולבצע, ולצערו הגדול, כאילו התעלמו מאתנו; התעלמו כליל מכך שאם יש לליכוד שרים עם עמדות בממשלה ואם לא הורכבה ממשלה על טהרת סיעת המעריך, הרי זה בזכות אגודת ישראל; התעלמו מכל ההסכם שכתבו, שחתמו והתחייבו לקיים, ובהסכם יש נושאים יסודיים בענייני דת ובעניין קיומה של יהדות התורה ומעמדה של אגודת ישראל.

לבנו, כבד עד מאוד, על ראשי הליכוד ביחסם לאגודת ישראל, ולתנאי, ההסכם, התלבטנו הרבה מאוד ואנו מחלכטים עד רגע זה מה לעשות ומה לא לעשות. דבר אחד יהא ברור, מה שלא נעשה, לא נצביע נגד הממשלה. ולמה? לזה יש כמה הסברים ברורים.

אין אנו, רואים כי יש איזה סיכוי להקים ממשלה אלטרנטיבית, ובשלב זה, כאשר מוקמת ממשלת אחדות לאומית עם קואליציה כה רחבה, אין בהצעת סיעת אגודת ישראל משקל שישנה מעשית את הרכבה של הממשלה, וכאשר זה לא משנה מעשית, זה מקל את הכרעתנו.

אגודת ישראל אינה חדשה במפה הפוליטית. זוהי תנועה המורשת כשורשים עמוקים, עם עבר גדול עד מאוד ועם תחיד גדול, ותנועה מורשת מסוגלת, ותהא מסוגלת להתגבר ולגשר בין העבר הגדול לעתיד הגדול, וימים גדולים, גדולים עד מאוד, נכונים בעזרת השם לאגודת ישראל.

כתנועה שורשית אשר לפני העד הגדול לעמוד בשער, כמערכות על קודשי ישראל, על קדושת השבת ועל קדושת החיים, בארץ הקודש, אגודת ישראל מוצאת את עצמה מאוכזבת מרה מהשנתיים האחרונות של ממשלת האחדות הלאומית כחתום הכרסום בקדושת השבת, עמדתו לא אחת המומים בראותנו את המהלכים והתחירות הנוראות נגד קיומה של השבת בארץ הקודש. נבעו פרצות נוראות במישורים שונים. לא נרתעו מלפגוע פגיעה אחת אחרי השנייה גם ביסוד הסטטוס-קוו, שהוא אבן הבוחן לקיום הדדי בארץ-ישראל. קיפוחים, שתוקנו ביחס לזכויות היהדות החרדית ולמוסדותיה עזונו שוב בעיוותים משורשים.

סיעת אגודת ישראל היתה ערה ולא הזניחה ופתה לכל מי שאפשר היה לפנות אליה, וכאשר לא היתה היענות, ברור שזה מאכזב. טעות מרה טועים ראשי הליכוד בהתעלמותם ממילוי ההסכם עם אגודת ישראל.

אין אנו מסיקים היום מסקנה מרחיקה לכת, ואין אנו מצביעים נגד הממשלה, כך שאנחנו לא עוזבים את הקואליציה. אין אנו מכריזים היום על עזיבת הקואליציה, כי אנו רוצים לקוות שמר שמיר, לאחר שקבל את המינוי לראשות הממשלה, יחשוב על הדרך לחקן את אשר ניתן לחקן ויקיים את ההסכם, לפחות בנושאים שנתונים בידו ובדי השרים מטעם הליכוד.

בראש ובראשונה אנו דורשים ממנו לשים קץ לפרצות בקדושת השבת, שהן גם פרצות בקטטוס-קוו. לא אמנה כאן את פרטי ההתחייבויות של הליכוד כלפי אגודת ישראל, והן ידועות היטב למר שמיר ולחבריו בהנהגת הליכוד.

הצליחה לייצג את כלכלת ישראל ולהובילה אל דרך המלך וכן להוציא את צה"ל מהפלונטר הלכנוני, אבל באותה מידה היא הניחה את הנושא החברתי-החינוכי-הערכי, נושא היחסים בין דתיים לחילונים, ולא השכילה למנוע כרסום מתמיד והידרדרות בנושאים דתיים, שבהם אנו רואים יסוד לקיומנו בארץ הזאת כעם היהודי.

רבים בתוכנו חלו תקווה כממשלת האחדות הלאומית והאמינו שבנוסף על משימותיה בנושאים שבהם היא הצליחה ובנושאים שבהם היא לא הצליחה, אחדות זאת תממן את הניגודים הפוליטיים והחברתיים ותיצור תרבות פוליטית טובה יותר. נראה לי שבשטח זה נחלנו כולנו אכזבה מרה. ההתרחשויות השונות בשנתיים של קיום ממשלת האחדות היו קשות מבחינה חברתית-פנימית. התברר לנו, לצערנו, שיהודים אינם מסוגלים לשנוא את אויביהם המושבעים כפי שהם מסוגלים, לדאבוננו, ויודעים יפה לשנוא את אחיהם. שנאת היהודים ליהודים התגלתה בכל חרפתה בכמה מישורים: ביחסים בין הציבור החילוני לציבור הדתי, בפרשת השב"כ האומללה אשר עדיין לא חלפה, בפרשת אנשי המחתרת היהודית והשנאה אליהם יותר מאשר לרדחני עמנו, בוויכוחים הפוליטיים על זכותו של עם ישראל להיות בעל-הבית על שטחי ארץ-ישראל, בוויכוחים על חוק הגזענות, והרשימה ארוכה.

אבל מה שמנחם אותנו, שאין זו שנאת רבים אלא קומץ אנשים מזויזים, מזדלזלים ממסורת ישראל ועברנו המפואר, אשר בידי הכלים של עיצוב דעת הקהל, הם המלבים את שנאת ישראל.

בתקופה של השתוללות האנטישמיות בעולם, כאשר בכל פינה ופינה אורבים לנו שונאיו כאן בישראל על אדמתנו ובתפרצות הגלות, כאשר קיים צורך חיוני באחדות של העם כי גורלנו משותף, דתיים וחילונים כאחד, מקשטים את העמדות המרכזיות של העיתונות החילונית בכל יום שיש מאמרי שנאה ושנאה כלפי דת ישראל ונושאי דגלה ומבזים את כל הקרשנו לנו: לוחמים מלחמת חורמה למען החילונית הצרופה ולמען הניתוק המוחלט ממורשתנו ומתורתנו, אשר רק בזכותה הגענו עד היום. הממשלה שותקת תכונת לתנאייה, ובאדישותה היא שוחפה לפגיעה בנכסי צאן ברזל של קיומנו.

חברי הכנסת, בימים אלה, כאשר יהודי באשר הוא יהודי איננו בטוח בשום מקום ובשום מדינה בעולם, כאשר המקלט הבטוח ביותר לעם ישראל הוא ארץ-ישראל, אנו עדים שבמקום עלייה רבתי מכל קצווי תבל לכאן, גם ממדינות מצוקה, גם ממדינות רווחה, לא זו בלבד שאין עלייה לישראל אלא אלפים יורדים ממנה, ובהם רבים מילידי הארץ אשר קיבלו כאן את חינוכם, שירתו צה"ל ומודעים למצבנו המיוחד כאן כמדינה המוקפת שונאים מכל עבר: יורדים מישראל ומחפשים חיים טובים יותר בנכר.

מה עושה ממשלת ישראל נגד תופעה מסוכנת זו? האם בריב על מי יוטל התפקיד לטפל ביהודי הגולה ועל מי תוטל המשימה לדאוג ליהודי בריח-המועצות, איש ליכוד או איש מערך, האם כבן נפתור את בעיית הירידה והעדר העלייה? מה עושה ממשלת ישראל כדי לקצר את נתיב הייסורים של מי שכבר החליט בכל זאת לעלות לישראל? ממחקר מקיף שערך מר אורי גורדון, חבר ההנהלה הציונית, עולה כי כל עולה חדש חייב לבזבז 70 ימי עבודה לכל הפחות בהתרוצצות בין 27 גופים ציבוריים ופרטיים כדי שיוכל להשיקע ולהיקלט בארץ. האם כאמת נגוד עלינו לעולם ועד לחיות ולפעול במתכונת וכמושגים של שנות ה-50?

בדבר אני מתכוון לומר כי המשך השותפות עם אגודת ישראל בקדנציה זו, ובעזרת השם בקדנציות הבאות, תלוי אך ורק בקיום ההסכם ובקיום הסטטוס-קוו ובשימת קץ לפגיעות בקדושת השבת ובקדושי ישראל.

יחסה של אגודת ישראל אליך, ראש הממשלה מר שמיר, תלוי בך. מעשיך יקרכו אותנו ומעשיך עלולים להרחיק אותנו ממך. קח נא במלוא תשומת הלב את דברי ושים קץ לאכזבתנו ולמגינת לבנו.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם ורדיגר, ואחריו — לחבר הכנסת אהרן אבוחצירא.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, היום, בעיצומו של חג הסוכות המסמל את אחדותו של עם ישראל, מתייצבת בפני הכנסת ממשלת ישראל המתחרשת, ממשלת ההמשך, שאותה מציג המיועד לראשות הממשלה מר יצחק שמיר.

על אף היותנו באופוזיציה לממשלת אחדות זאת, מטעמים שאותם כבר נימקתי בעבר ועוד אגע בהם בהמשך דברי, המלצתי והמאבקים וההתמקחות על התפקיד של הרכבת הממשלה על מר שמיר עקב המציאות הקיימת, והיא הסכם רטציה בין שני המרכיבים המרכזיים של הממשלה, המערך והליכוד, על חילופי ראשי הממשלה, והסכמים יש לכבד ולקיים ככתבם וכלשונם.

צד לנו לקבוע שמוזרים היו בעיני ובעיני רוב הציבור במדינה הוויכוחים והעיוכים של הרגע האחרון בכיצוע הסכם הרוטציה והמאבקים וההתמקחות על התפקיד של הרכבת ובסיום עמדותיהם הפוליטיות של "אנשי שלומנו", כל אלה היו מיותרים.

על כן טוב היה לשמוע היום את המיועד לראשות הממשלה מר שמיר מדגיש בפתיחת נאומו הפרוגרמטי את הצורך באחדות העם, באהבת ישראל ואת הכוח המוסרי שיש לממשלת האחדות לפעול ולהשפיע למען קירוב לבבות ואחדות בעם ישראל.

חברי הכנסת, תוך כדי המיקוח בין שני מרכיבי הקואליציה על ביצוע הרוטציה ותנאיה, פקדו אותנו שני אירועים קשים: הפיגוע התבולני בחיילי "גבעתי" ובמשפחותיהם כעת השבעתם ברחבת הכותל המערבי, וכן הפלת ה"פנטום" בשמי לבנון ולכידת איש הצוות של חיל האוויר, והוא נעדר בינתיים וגורלו אינו ברור, עליידי כוחות ערבים לנו. מכאן שלוחה לכוחות הכיבוש ולהשכיב ברכה, על אשר הצליחו במהירות בלתי רגילה לגלות וללכוד את ראשי הכנופיה הרצחנית, תושבי הכפרים הסמוכים לרחבת הכותל, וכן עלינו להעלות על נס את תושביהם של אנשי חיל האוויר בהצלחת הטייס מאדמת לבנון, אדמת נכר, כתנאים בלתי רגילים. כל הכבוד.

ובכן, חברי הכנסת, למרות האידיליה השוררת היום בכית הזה ושמחת החג המורגשת באווירת הכנסת, אין אני יכולים, לצערנו, לתמוך ולהצביע בעד הממשלה המתחדשת הזאת. מובן שהגני מצטרף למכרכים ומקווה ומצפה לימים טובים יותר.

חברי הכנסת, כהתייעצות שקיים הנשיא עם נציגי המפלגות אמרנו לנשיא המדינה, שממשלת האחדות הלאומית בראשותו של מר שמעון פרס הצליחה בשני נושאים חשובים מאוד, והזניחה, בעיני, שני נושאים חשובים לא פחות. היא

אהרן אבוטצירא (תמ"י):

אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, כאשר הוקמה הממשלה הזאת לפני שנתיים היה אחד הנימוקים למיכתי בה להצבעתי בעדה העובדה, שלאחר כמה שנים של מתח חברתי קשה, של צמיחת שני מחנות, שני גושים שנאבקו זה עם זה וזה מול זה, לאחר התקופה הקשה הזאת המדינה היתה זקוקה לתקופת רגיעה, תקופת רגיעה יכלה לבוא רק עליידי הקמת ממשלת אחדות. אבל אני יכול לומר, שמלכתחילה לא היתה לי כל ציפייה שממשלת אחדות תתפקד כממשלה רגילה בטיפול בה בעיות, משום שממשלת אחדות מטבעה צריכה להיות ממשלה של פשרות. ממשלה של פשרות, במיוחד ממשלה גדולה, אולי אינה יכולה להתעסק בפתרון הבעיות שצמחו במדינה בשנים האחרונות.

היום אני הושב שצריך לברך את שמעון פרס על השנתיים של כהונתו ועל תפקודו בהן, אבל חשוב יותר לברך אותו על שהגיע לרגע הזה של החלפת המשמרות. מדוע? משום שקיום הרוטציה הוא חלק מהניסיון של ממשלת האחדות לפרק את המוקשים שהיו בין שני הגושים הגדולים האלה. ידעתי, לו לא היינו מגיעים לקיומה של הרוטציה, כל ההישג החברתי שהושג בשנתיים האלה היה מתמוסס ביום הזה.

וכרבה ליצחק שמיר על חריקת השיניים במשך שנתיים, כי זאת צריך לומר — בזכות הסובלנות שלו וחריקת השיניים הוא הצליח להגיע לרוטציה.

לכן אני רואה בקיום הרוטציה ערך חינוכי לכל אזרחי מדינת ישראל, המלמד שהסכמים, גם כשאנשים נוחים, גם כשבדיעבד מתברר שהם מטעים, הסכמים צריך לקיים, והיום מקיימים.

אני רוצה לומר משהו על הממשלה, על החלק הראשון של הממשלה שמסיים היום את תפקידו: אין ספק שהיו לה הישגים. אמרתי זאת בשבוע שעבר, בדיון האחרון, והדגשתי את ההישגים. אבל אמרתי גם שזו ממשלה וראש ממשלה שעסקו, או רצו לעסוק בגדולות, בדברים גדולים וחשובים, אבל מרוב ניסיון לטפל בבעיות הגדולות — אני מרגיש גדולות לאו דווקא במרכאות וגם במרכאות — הונחיה הממשלה את אותם דברים קטנים, לכאורה קטנים. הרי אם היא הצליחה להכות את האינפלציה, היא הצליחה להכות את האינפלציה על גבם של אנשים קטנים. זה נושא גדול, הישג גדול, מדיניות גדולה, על גבם של הקטנים. ואם היא לא הצליחה להגיע להכרעות, גם בנושאים גדולים, כגולל החוק, כגולל הגזול, כגולל העובדה שהיא ממשלת פשרות, גם בקטנות היא לא הצליחה בכמה דברים רציניים. אני לא רוצה לחזור על דברים שאמרתי.

לכן, ממשלת האחדות היתה חשובה, חשוב היה קיום הרוטציה. השאלה היא, אם ממשלת אחדות, ממשלה בנוסח הזה, בסגנון הזה, בצורה הזאת, היא מוסר שצריך לאמץ אותו להרכב שנים.

הייתי בעד הקמת הממשלה הזאת, עוד לפני הבחירות הקודמות, לתקופה מוגבלת, בגלל מטרות שלדעתי הן לאומיות. עם זאת, היום, לעתיד, לפי עניות דעתי, ממשלה בגורל הזה, הבנויה משני המרכיבים הגדולים של המדינה, היא טובה אדיהוק, אסור לה להתקיים להרכב שנים, מכמה סיבות: אחדות עם ישראל היא דבר חשוב מאוד, גם כבניין הזה, אבל תפקודו של עם ישראל גם הוא דבר חשוב. ממשלת אחדות למשך זמן רב מדי פירושה אופציה להקמת אופוזיציות — כי אין חלל ריק — לחיזוק ימין גדול או לחיזוק שמאל גדול. עם ישראל אינו קיצוני ימני ואינו קיצוני שמאלי, אבל כאשר שני

האם מה שקורה לאחרונה בנושא הביטחון הפנימי איננו מוכיח מפנה לרעה? האם הפגיעות באזרחים יהודים שלווים ושקטים בשווקים ובערים באזורים המשותתפים, ובאחרונה גם כאנשי צה"ל, אינו מוכיח שמשוה התרופף. במערכת הביטחון שלנו? מי יקבע לנו שלא הפגיעה באמינותו של השב"כ והטיפול הכושל בכל הפרשה הזאת אינם אחד הגורמים לכך?

חברי הכנסת, אדוני היושב־ראש, פרופסור אוריאל טל, כהרצאתו על נושא הזהות היהודית אמר, שהחברה המודרנית החילונית מצויה בתהליך של גלות: בחינת גלות מן המקור, גלות מן המסורת. הציונות, בחינת שיבת ציון, אמר פרופסור טל, יצרה לה גלות חדשה, לא גלות מהארץ אלא גלות מהזהות העצמית. הציונות מראשיתה, אמר פרופסור טל, ודאי לא שיערה שאפשר להיות מנוכר ליהדות גם בעברית, או שאפשר להתבולל גם בעברית ולא רק באנגלית או בגרמנית. עד כאן פרופסור טל.

אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, מי שעוקב אחר המתרחש בקרב הנוער, מי שעוקב אחר ההצגות האנטי־יהודיות, האנטי־ישראליות והאנטי־לאומיות של התיאטרונים למיניהם, ובמיוחד תיאטרון חיפה, בתמיכתו של המדינה, והתינוק והתרבות, מי שקורא את מאמרי השטנה האנטי־לאומיים והאנטי־יהודיים בעיתונות מסוימת, יומית או פריודית — יכול בקל להיווכח שאפשר להתבולל גם בעברית.

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אנו היהודים המאמינים, השומרים על גזלת ישראל, על תורתנו הקדושה ועל חוקיה, איננו יכולים לשבת בשוויון נפש ולצפות בכל מה שקורה לנגד עינינו כאן בארצנו הקדושה. הפגיעה בסטטוס־קוו איננה פגיעה במפלגות הדתיות. זוהי פגיעה במהותה של המדינה כמדינת ישראל. לא אנו עושים פוליטיזציה של הדת, אלא אתם. כשיטות פוליטיות אתם נאבקים נגד הדת ונגד תרמיתה היהודית של המדינה. הפגיעה השיטתית בשבת קודשנו ורמיסתה, כנסות, ההתערבות הכלת־פוסקת, של הרשות החילונית ברשות הדתית והקביעה של כית־המשפט העליון כי הכנ"ץ יכול להכריע גם בענייני ההלכה ולסתור את פסקי־הדין על־פי התורה, ההתעקשות שלא לחקן את חוק מיהו יהודי, אשר מניעת קבלתו מסכנת את קיומנו כעם היהודי ומהווה פתח להתבוללות ולהתרחקות מהעם היהודי, השתוללות המיסיון המזרמני והכניעה לו, ההתפרקות המוחלטת בנושא ההפלות, כאשר מבחינה דמוגרפית ידנו על התחזוזה, וכן שלילת הזכות האלמנטרית והדמוקרטית מיהודים שומרי תורה לצאת ולהפגין בהמוניהם מתוך כאב עמוק ואמיתי.

אדוני היושב־ראש, אדוני המיועד לראשות הממשלה, צר לי שלא אוכל להרים יד בעד הממשלה הזאת עקב עברה בשנתיים הראשונות להכוננה, עבר אשר אינו מאפשר להביע בה אמן.

אליעזר שוסטק (הליכוד):

יש ראש ממשלה חדש.

אברהם ורדיגר (מרדש"ה פ"י):

אני תפילה וחקווה כי המובאות מתוך תפילות ישראל אשר צוטטו היום עליידי המיועד לראשות הממשלה, מר שמיר, והדברים על אחדות ישראל וקירוב הלבבות שעליהם דיברת היום כנאומך, יהיו באמת ובתמים. נר לרגליה של הממשלה בארשותן בשנתיים האחרונות.

היורד ר' תיכון:

תודה: רשות הדיבור לחבר הכנסת אהרן אבוטצירא, ואחריו — לחבר הכנסת מאיר כהנא.

חוברת מ"ג, ישיבה רמ"ה
— הודעה על הרכבת הממשלה וכינונה —

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר כהנא, ואחריו — לחברת הכנסת שרה דורון.

מאיר כהנא (תנועת כך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, סוף סוף, סוף סוף יש ממשלה, ממשלת שיחוק לאומי. בעזה דוקרים ערבים למוות שני יהודים. אך ברוך-השם, הצלחנו להתגבר על שאלת מודעי. בהעזה תוקפים ערבים כאן בירושלים חיילי צה"ל, אך ברוך-השם, פתרנו את הבעיה של יוסי ביילין.

ערבים ישראלים מפרידים מסיתים נגד המדינה. ערבים ישראלים מכפר-קסס רוצחים את החייל עקיבא שאלתיאל, ערבים ישראלים מבקא אל-עריביה רוצחים את החייל משה תמס, אך ברוך-השם, הותר הסכך — מצאנו מקום לעזר ויצמן. העזר שכנגדנו.

יהודים נרצחים בארץ-ישראל. יהודים מפחדים כתוך הכית שלהם. ערבים — שכולם אנטי-ציונים ומתנגדים למדינה היהודית הציונית — מתרבים בקצב מדהים ומאיימים להיהפך בתוך זמן קצר לרוב.

חיילים משוחררים מסתובבים בחצרות מובטלים. פועלים יהודים ותיקים מפוטרים מעבודה, כאשר מעסיקים חמדנים מעדיפים שני ערבים במשכורת של יהודי אחד. ערבים שאינם משרתים את המדינה ופטורים מכל החובות עולים על בנות ישראל. הטמיעה, ההתבוללות והחרפה משתוללות.

העלייה לארץ היא כבחינת לעג לרש. הירידה מהארץ הפכה לזרם שוטף, וחזון הגאולה — כלום-אנג'לס. מאות אלפי בני-נוער נהרסו על-ידי חינוך הסרק של החילונים. נשארו עירומים מכל יהדות, ציונות וערכים כלשהם. האלימות והפשע הפכו לחלק שגרתי של החיים. בני-נוער דוקרים זה את זה בסכנים כאשר הם משתכרים או משתמשים בסמים, או נהנים מהתרחבות העליינות של Dallas ו-Dynasty. אך העיקר — ברוך-השם יש לו סוף סוף ממשלה. איפה הממשלה? היא כבר ברחה, כהנא מדבר.

ממשלת הדרדסים הלאומית. במקום פרס — שמיר. איך הציג אותם מחברו של "עליסה בארץ-הפלאות"? Tweedledee ו-Tweedledum. איך הציגו אותם חזיל? זו נבלה וזו טרפה. אין הכדור, אין הבדל.

אנו עומדים היום בלב-לבו של חודש תשרי, חודש חשבון-הנפש הלאומי, לא הדתי כי אם הלאומי-היהודי. החודש שבו מעביר הקדוש-ברוך-הוא את עמו את צאנו תחת שבטו; בו הוא סופר, מונה ופוקד נפש כל חי; בו הוא גזר את גזר-דינם; מי יחיה ומי ימות; מי בקצו ומי לא בקצו; מי יישפל ומי ירום. שופט השופטים, מלך המלכים הקדוש-ברוך-הוא יושב על כיסאו בחודש זה לשפוט עמים שלמים, וגם את העם היהודי. גם על המדינות יאמר איזו לחרב ואיזו לשלום. הוא הקובע ולא מובא-קד; הוא הקובע ולא ריגן. הוא הקובע ולא איזה גוי בווישינגטון, או ועידה בין-לאומית. לא פרס, מהמלה התרפסות, הוא גזר את הדין לפי קנה-מידה של — אם כחוקותי תלכו — — ונתתי שלום בארץ. ואם כחוקותי תמאסו — — ונגפתם לפני אויביכם. זה קנה-המידה של הסבא של שמעון פרס ושל יצחק שמיר.

הנה קמים שניהם Tweedledee ו-Tweedledee, ופורסים לפנינו הישגים, תוכניות ומחשבות. מכל המלים ומכל המשפטים בולט החסר, מצלצל חוסר ההבנה היסודי, הבסיסי, איך למנוע מהעם הזה את האסון הנורא הממשמש ובא, חס

גושים כאלה ימשיכו להיות יתר, והם עוד עלולים להתאהב במצב הזה, זה יכול לגרום לטשטוש הכרלים אידיאולוגיים. אנחנו צריכים להודות — יש בינינו הכרלים אידיאולוגיים, יש לנו השקפות שונות. והכי חשוב הוא הבית הזה ותפקודה של הכנסת בלי אופוזיציה. אופוזיציה בגודל האופוזיציה הקיימת, ובפצולה של האופוזיציה הקיימת, אינה יכולה להיות דוגמה למשטר דמוקרטי אמיתי.

מה הייתי מצפה מהממשלה החדשה שבראשה יעמוד יצחק שמיר? — לאחר כל הדברים הגדולים — אמרתי בישיבה הקודמת, ואני יכול לחזור על זה, שהשנתיים האלה היו במידה רבה שנתיים של כוכב אחד. שמעון פרס היה כוכב שהשתרל, זה אופיר — אבל ממשלה כממשלה אני מצפה ומקווה, שהממשלה הזאת בראשותך תיגש לעשות באותן קטנות: חמשדן לטפל באינפלציה, אבל לא תעשה זאת על גבם של החלשים; תחפש את השלום — ומיד אומר שני משפטים על כך — ותעשה דברים שמבחוץ נראים יפים מאוד, אבל תחפש גם את הפתרון לעיירות הפיתוח שהולכות ומתמוטטות; תתמודד עם הירידה שאנחנו עוצמים את עינינו כדי לא לראותה. אלה לכאורה דברים קטנים בשביל ממשלה גדולה, אבל הם הדברים החשובים של חיינו.

אני יודע שכל אחד פועל באופיו, בסגנונו, וכבר אמרתי באחת ההזדמנויות, שההבדל הוא, שהממשלה שתקום היום בראשותו של מר שמיר תהיה מחתרית יותר, כי מר שמיר הוא מתחרו יותר. אני מציע לך, ראש הממשלה, להשתחרר מהמחתרת. יש דברים שיותר לתת להם פרסום.

אני רוצה להזכיר, שחשוב ביותר שממשלה, שעומד בראשה הליכוד, תמשיך את הניסיונות שנעשו קודם לכן בנושא השלום. אומר מדוע. קודם כל מבחינת עם ישראל, שהוא יידע שכל הממשלות וכל ראשי הממשלות מנסים להגיע לשלום. והדבר השני, והחשוב ביותר, הוא, שככל שראשי ממשלות ישראל, ככל שממשלה ישראלית פעלה יותר ויותר למען השלום, ניסתה, עשתה מאמצים גלויים, ובעיקר גלויים, כדי שכל העם יידע וכל העולם יידע, יותר ויותר הוכח, שלא ממשלת ישראל ולא העם בישראל הם המכשול לשלום. ככל שפעילות ממשלת ישראל גוברת, כן מוכח שהצד השני סוגר את הדלתות. וטוב, ראשית, להראות זאת לעולם. ושנית, שגם העם בישראל וגם בעולם יידעו שאין במדינת ישראל חלוקה בין שתי המפלגות הגדולות, בין הליכוד למערך, שהאחת רוצה שלום והאחת אינה רוצה שלום. גם הליכוד רוצה שלום, וזאת אני יכול לומר גם בלי להיות חבר הליכוד. ישבתי כממשלה של הליכוד, ואני יודע מה הממשלה הקודמת של בגין עשתה למען השלום. היה ריכוז קשה בתוכנו, אבל צריך להראות גם את הדברים שאינם מגיעים להסכם של שלום.

אני רוצה לקוות שהממשלה הזאת — אשר איש מאתנו לא יכול לדעת כמה זמן היא תחזיק מעמד — תיגש כעת לטפל באותם דברים שהממשלה הקודמת לא טיפלה בהם, וחלק מהם פירטתי. אני מאחל לך כראש ממשלה שתצליח לנווט את השולחן הגדול והצפוף הזה, והפעם, אני מקווה, בלי חריקת שיניים.

אף שאיני שייך לקואליציה, אתמוך בממשלה בהצבעה ככנסת. לא משום ששמחתי על כל מה שהממשלה הקודמת עשתה. יש לי הרבה ביקורת עליה, ולפי עניות דעתי היא היתה צריכה ללכת. אבל בשביל ההסכם, בשביל החתימה של מפלגה אחת לשנייה, בשביל האקט החנינה של קיום הרוטציה בחילופים הפרסונליים האלה, אתמוך בממשלה הזאת. תודה רבה.

היורר ר' תיכון:

תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת שרה דורון, ואחריה — לאחר הדוברים בדיון, חבר הכנסת רפאל אדר, בבקשה.

שרה דורון (הליכוד):

אדוני הישבי ראש, כנסת נכבדה: אני מודעת לחשיבות היום הזה ואני חושבת שעניי כל עם ישראל צופות אל הבית הזה, אל ממשלת המשך אבל גם ממשלת תפנית: אל ממשלת המשך אבל גם ממשלת חוץ. אנחנו רוצים בהמשך, נהיה נאמנים לאותם קווי יסוד שעליהם חתמנו, אבל עם זה נאמץ דגשים וסולס קדימות אולי שונים במקצת.

אני חושבת שהיום הזה צריך להיות מוקדש לחזון העתיד, למסר לעם המחכה למלא של עידוד, של כיוון, של דרך, כפי שהם מתבטאים בדברי ראש הממשלה המיועד מר יצחק שמיר: צו לי שהיו חברי כנסת אשר ניצלו את היום הזה, והבמה הזאת לעשיית חשבונות מפלגתיים, קטנוניים של העבר הרחוק, פנינו לא אל העבר אלא אל העתיד, על אף הקשיים והמגבלות של ממשלת אחדות לאומית עם אופוזיציה קטנה, על אף המגבלות הידועות היטב לכולנו, הרי החשיבות שיש בממשלת אחדות, הערך שלה, אפשרויות הביצוע, הם גדולים ואזורים, ואני חושבת שהם עדיין לא באו למלוא הגשמתם.

כפי שאמרת, אינני רוצה לערוך חשבונות של אתמול, גם לא של השבוע החולף. בפעם הראשונה אני צריכה לומר כאן ואולי לא בפעם הראשונה, גם דבר שבה לכלי התקשורת, הם חשו טוב יותר מרבים מאתנו מהו טולם העדיפויות, מהו סדר הקדימות הלאומי, כאשר כיום חמישי בשיא המשבר הרוטציני, פתחתי את הדיו כדי לשמוע את מהירות החדשות ושמתני את הבשורה הזאת, על הרצח השפל ליד שער האשפות ועל מותו, הטרגי של דב, אביו של חייל ב"גבעתי".

אני רוצה לומר, שטוב שהשכנו חלף ולא אליו אנחנו צריכים. להתייחס היום אלא אל מה שעומד לפנינו כשנתיים הבאות ואל מה שממשלת אחדות יכולה וצריכה לעשות, יש לה כוח אדיר לחולל שינויים הנושאים הם בעיקר ביטחוניים-מדיניים, כלכליים וחברתיים, והאחד משולב בשני. יש לעקר משווש דברים שהשתרשו כאן מאז קום המדינה, שרק ממשלת אחדות מסוגלת להתמודד אתם ולשנותם.

אנחנו מדברים על עלייה ועל אי-ידידה כאשר אין, כלכלה חופשית? אנחנו מדברים על עלייה מארצות החופש כשהביוקרטיה הוגנת עשרות שנים? וההתמודדות, אדוני המיועד לראש הממשלה, ההתמודדות עם הגנע הרע של הביוקרטיה, האוכלת כל חלקה טובה וממאסה את החיים על כל אורח שומר חוק, ההתמודדות הזאת עדיין לא התחילה והיא צריכה להתחיל ולהימשך עד שנגיע לאותה רמה של מדינה מערבית מתקדמת. אני אוהבת את הביטוי הבריטי "civil service", "civil servant", שפקיד הוא אשר ציבור והוא עומד לרשות הציבור, לנוחיותו ופרעל לטובתו. אני חושבת שנפתח בנושא זה, דף חדש.

בנושא הכלכלי נעשה רבות הודות לגורמים רבים, ואינני רוצה לקפח אף אחד מהם, לא את ראש הממשלה היוצא, לא את ראש הממשלה הנכנס, לא את שר האוצר הקודם ולא את שר האוצר הנוכחי, וגם לא את ההסתדרות והחברה בישראל. כולם ביחד תרמו רבות לשינוי כינון ודרך וחשיבה, אבל עדיין לא במידה מספקת.

אנחנו עדיין חיים בדפוסים שהעולם המערבי איננו מכיר אותם. אין הכרה בפרודוקטיביות, אין הכרה ביעילות ובניהול

ושלום. שמיר ופרס, הוגג המחור, שמיר ורשית, מכל תוכניהם לא שמענו ולו פעם אחת את יסוד היסודות "אם בחוקותי חלכתי" ממשלת סכל ואין לה, עיניים להם ולא יראו, אחינים להם ולא ישמעו.

בידנו למנוע את השואה, הסוגריה, בידנו להחיש את הגאולה כהדר ובתפארת, אם רק נשתחרר מהגדרים, מההתיריונות, מההתגרויות, בידנו להביא את הגאולה היום, אך נאמר? היום, אם בקולו חמים, דתיים, ציונים, תמימים.

אנו חייבים לפנות עורף לעיזורים, למוכים בסטוריס, השלום, השלווה והביטחון יבואו אך ורק עם חזרה בתשובה, הכנעה בקבלת עול מלכות שמים, עול מצוות, שיבה לישראל-סבא, המתייונים המתאווים לתרבות הזרה המערבית, השמידו כאן רוחנית דור שלם של נוער, רובם מעדות המזרח, עלו ארצה כיהודים חמים, דתיים, ציונים, תמימים.

עלינו להקים מדינה יהודית, מדינה יהודית ולא מדינה של יהודים, מדינה יהודית המושחתת על ההבנה שאנחנו עם קדוש — זו לא גזענות — עם קדוש, עם נבחר, עם סגולה, ושהארץ הזאת שייכת לנו ולא לשום גוי אחר. מדינה של קדושה, של טהרה, של מצוות, עלינו להכין גם שהמדינה הזאת קמה לקדש שם שמים, כיך השם, כקידוש השם, כתשובה לגויים של האינקוויזיציה, מסעי צלב, פוגרומים, אושביץ, שחילו את שם השם ברוסס את כבוד עמו ישראל, מה אומר רש"י? שפלותם של ישראל חילול שמו, הגלות גופה היתה חילול השם, והיום יש לנו מדינה שהיא בגדר קידוש השם, אם החולשה היא חילול השם — מהו דבר והיפוכו? מה זה קידוש השם? — הכוח של עם ישראל מול אויביו.

כל יהודי הנרצח כאן — דמו בראשנו, כי אנחנו אשמים, המוסר המעוות של השמאלנים, רחמנות של טיפשים, מונעים מאתנו תוכנית הגיונית ויהודית, תוכנית של קביעה, כי נפשו וחיו של יהודי אחד יקרם לנו יותר מכל הערבים, הערבים העזו לחקוף חיילי צה"ל, מי אשם בזה? תוקפים חיילי צה"ל פה בירושלים, מי אשם בזה? מי הביא את הערבי, שבשנת 1967 רעד מפחד למראה יהודי, לאזור אומץ ולחקוף חיילי צה"ל? מי הפך אותם ממוגי לב לאנשים שמוכנים באומץ לחקוף חיילים? הרי אנחנו אשמים, אנחנו מונעים מיהודים להתפלל על הריגת הבית, נתנו את המקום הכי קדוש של העם הזה לישימעאלים, נותנים לשונא היהודים, המופתי י"מח-שמו, להסית, לאיים, לשבש את המחבלים, נותנים להם להטיל את איתמם על יהודים, עד שמפחדים היום ללכת דרך שער-שכם לכוהל, מי אשם בזה? הרי אנחנו יצרנו את המפלצת הזאת ששמה הטורר הערבי.

לו היינו יהודים עם כבוד, עצמי ועם ביטחון באלוקי ישראל היינו מתקוממים אחרי כל פיגוע של טרור ומשלמים להם שכעה על כל חטאיהם, טרור ערבי במדינת ישראל? התשובה היא חד משמעית: טרור יהודי נגד ערבים, תפסו את הכנופיה — בוקר טוב, הם יקבלו מאסר עולם, יישבו שנה ברמה-הלטון, ותמורת הטיס הם ייצאו.

טרור יהודי, כפי שפעם, אדוני שמיר, פעם היה יהודי וגבר, שנחשד ימי קדם, ימי לח"י, שנחשד את מי דוד רזיאל, וכי דוד רזיאל, שהוא היום גיבור האומה, ישב כשקט? מי שם פצצות פה בירושלים, כעיה העתיקה, כיפה, בחיפה, בשנת התרצ"ז והתרצ"ח? — הלא הוא, דוד רזיאל, שהוא היום גיבור האומה, רמת-רזיאל, רחוב רזיאל, הוציאו כול על שם רזיאל, רק את זה הם מכינים, חבל שהישראל הזאת איננה מכינה כלום.

היו"ר ד' חיוני:

תודה. אני רוצה להודיע על שינוי קל. רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל הורביץ ואחריו — לחבר הכנסת רפאל אדרי.

יגאל הורביץ (אומץ):

אדוני היושב ראש, רבותי חברי הכנסת, ממשלת האחדות הלאומית היתה כורת, וידוע היה מראש — בלי קשר למשבר הנוכחי, עוד בתחילת הרכבת הממשלה לאחר הבחירות — שבשום אופן לא יהיה אפשר, ולא רק מבחינה טכנית, להקים ממשלה של המערך או של הליכוד בנפרד, והיה הכרח לתת יד זה לזה, אם רצינו, וכך רצינו, כדי לשמור על המשק מפני המפולת נוראה שריחפה על ראשו.

אני רוצה להזכיר, שעוד לפני הצעדים שנקטנו כחוכנית הכלכלית, ברחו מן הארץ כ-150 עד 200 מיליון דולר בחודש. האינפלציה גאתה וסיכנה את המשק בצורה נוראה, והיה הכרח לנקוט צעדים שלא יכלו להינקט אלא באמצעות כתפים רחבות. לא היה אפשר לעשות זאת ללא ההסתדרות, ללא התעשיינים, ללא הפועלים וללא הציבור הרחב, והציבור הרחב ידע מה נדרש ממנו, נתן כתף והבין את העניין.

אני רוצה לומר כמה מלים גם לאנשי מפ"ם וגם לאנשי התחיה. רבותי, נניח שיכולנו להרכיב ממשלה של 61 או 63 מנדטים, כפי שאלה רצו או כפי שאלה רצו, עליידי הבלוק הטכני הזה האם יכלו לנהל היום את המשק, עם בעיות "אתא", "סולל-כונה", "מספנות ישראל", "מנועי בית-שמש" וכל מה שהיה ועודנו עלול, חלילה, לבוא בשיירות? לא יכולנו לנהל את המשק, וכולנו יודעים זאת. אלא שמצוות אנשים מלומדה היא שמחוככים, כל אחד רואה עצמו פטריט, אבל לאיש מכס אין פתרונות להיום או, למחר, אלא אם אומרים: כואו נלך לבחירות. השם יעזור והמפה הפוליטית תשתנה. המפה הפוליטית לא תשתנה, גם אם יעברו שלושה או ארבעה מנדטים מכאן לכאן, והשאלה היא לא טכנית. אי-אפשר לשקם היום את המשק בלי מחנה הליכוד ובלי מחנה המערך.

אני רוצה לומר כמה מלים על התחום המדיני. יש כאלה שנדמה להם ששמעון פרס רץ יותר מדי, ונכנסים לדאגה ולחרדה. יש כאלה שנדמה להם שיצחק שמיר יעכב חלילה וחם את התהליך, ונכנסים לחרדה. אין מקום לא להתלהבות ולא לפניקה. שום דבר עוד לא יוצא מזה. אין מי שיעשה אתנו שלום היום. כבוא הזמן נשבור את הראש, ונשבור את הראש בכוא הזמן. היום אין מי שיעשה אתנו שלום, לא כזה ולא אחר.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

יגאל הורביץ (אומץ):

אינני בא להרגיע, אינני בא לעורר; אני בא לקבוע עובדות. כאדם מפוכח, נדמה לי. אין היום מי שיחתום אתנו על הסכם לא כזה ולא אחר, יש המדברים על חזרה לגבולות 1967, לרכות חלוקת ירושלים, כעל נוסחה שבוערת אפשר יהיה לחתום הסכם עם הערבים. איזה מין הסכם זה יהיה, אם הוא יהיה, כשהערבים יהיו בקלקיליה — על כך אינני רוצה לדבר היום, לא על הסכנה הפיסיית לצוואר שלנו ולא על הסכנה למדינת ישראל כולה. אלה דיבורים בעלמא, שאנחנו משתעשעים בהם ומדברים על זכויות שלנו וחכיות לערבים, ואנחנו מתווכחים בינינו. אין עם מי להתווכח כרגע. כואו לא ניכנס לא לחרדה ולא להתלהבות. אלה דיבורים בעלמא.

עבד-אללה דראושה (המערך):

קל מאוד — — —

יעל. חברות גדולות ומפוארות, שחשבו שהניהול בהן הוא מעולה, עדיין נמצאות בסכנת התמוטטות, ועדיין קיימת אצלנו הנהייה אחרי הקופה הציבורית. שהיא אשר תציל. לכן אני אומרת, שהבראה בנושא הכלכלי ושינוי הכיוון יכולים לבוא רק בממשלת אחדות, שתהווה דוגמה וסמל לציבור, שחראה שיש הצדקה ומטרה למה שהוא מקריב.

אם אנחנו מדברים על מצב העלייה והירידה, דיבורים והטפות מוסר ונאומים ציוניים מבריקים ביותר לא יביאו לכאן עולים. כפי שאמרתי, תנאי ראשון הוא כלכלה בריאה, הכרה בהישגיות, בפרודוקטיביות וביעילות. אבל נושא שני הוא איכות חיים. חשבנו שיהיה לנו יתרון גדול על כל מדינה אחרת בעולם באיכות החיים, בתוכן החיים, ברוחניות ובחינוך, בכל אותם דברים שאנחנו גאים בהם. רק בשבוע שחלף אמרנו: ראו מי הם מקבלי פרס נובל — כהן ולוי. אנחנו עם הספר ונחנו את הערכים. רק ממשלת אחדות יכולה להשפיע לשנות כיוון. איכות חיים בחיי רוח, איכות חיים בסובלנות ואיכות חיים בשמירה על "ואהבת לרעך כמוך", ועדיין לא עשינו די בכל הנושאים האלה.

אין לנו ולא תהיה לנו תקומה וזכות קיום אם לא ניהפך לאבן שואבת לעלייה המונית מכל המדינות, מארצות הברית ומארצות המצוקה, אם לא נעלה את שארית הפלטה מסוריה ומלבנון, מעירק ומכל מדינות העולם ואם שערי רוסיה לא יפתחו. ולא ששערי רוסיה יפתחו ואחינו משם יעלו לארצות-הברית. אנחנו חייבים ליצור כאן תנאים שהם ירצו לכוא, לחיות ולבנות אתנו כאן.

אני סולדת מההטפות המוסר המדברות על עיירות פיתוח מול החיישנות ביהודה ובשומרון. מדברים על אחווה ואחדות חזרתי את זרעי הפורענות וההסתה בין חלק אחד בעם נגד החלק השני. לכן, אם באמת פנינו לאחדות, ולא רק כססמה או מתוך אהבה, עלינו להפסיק לדבר ולהסית בכיוון זה, ולומר: כולנו יחד נבנה את הארץ כולה, גם את עיירות הפיתוח וגם את התעשייה המתוחכמת.

אם דיברתי על אהבת ארץ-ישראל, בהקשר זה אני רוצה לבכר את חברתי חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמולינו. בניגוד לקודמי, לא אבכר אותה כאשר המכירת אשה, מפני ששושנה ארבל נבחרת בזכות היותה איש ציבור במלוא מובן המלה. היו לנו קרבות לא קטנים וחילוקי-דעות די תהומיים וקולניים בנושאים חברתיים רבים, אבל המוטיבציה של שושנה היא אהבת ארץ-ישראל ואהבת העשייה למען ארץ-ישראל.

אני רוצה להזהיר את עמיתיי לעתיד. ליד שולחן הממשלה, שאת תשמישי להם סמן ימני לחריצות, לדרכות במטרה ולעשייה. אני משוכנעת שימשיכו להיות בינינו ירכותים וחילוקי-דעות, אבל אני רוצה לכרך אותך ולאחל לך כל טוב כשושנה ארבל איש ציבור. אני גם יודעת ששולחן הממשלה לא יהיה מיתוס, כי שושנה תשב לידו, ולא רק לפני חתימה.

עיניים רכות צופיות היום להקמת הממשלה הזאת. הציפיות גדולות מאוד ואסור לאכזב ולהפוך את היום הזה ליום של מלחמת בחירות זוטא, כפי שכמעט שמעתי מפי כמה דוברים. כואו לא רק נשיף לאחדות, להעשייה משותפת, להשגת מטרת. המלה אחדות מחייבת, היא מחייבת לפעילות משותפת, לסובלנות ולהשגת כל אותם יעדים שלשם נבחרנו. תודה רבה.

הריבית — הם ימצאו פיתיון אחר לשימוש בכסף ולא להשקיע אותו בתעשייה. כחקלאות או כמלונאות, ואילו המסים — אלה לא יעודדו את האנשים לעבודה, בשום אופן.

הממשלה הבאה צריכה להתמסר לשני הדברים האלה: להוריד את המסים ולהוריד את הריבית, ולתת למשק לפעול לא על-ידי ועדות ולא על-ידי משלחות, אלא על-ידי הפיתיון האמיתי, שהאדם והחברה רוצים להרוויח, וזאת לא בוושה להרוויח. הפעם זה תלוי רק בנו. הממשלה הזאת חייבת לתת עדיפות ראשונה לצמיחה על-ידי יצירת התנאים הנאותים.

לאחר שאמרתי דברי שבח לשמעון פרס, אני רוצה לומר שאני משוכנע שיצחק שמיר יודע את השגיאות שעשה הליכוד לפני הממשלה הנוכחית. כלנו למדנו את הלקח. עלינו לעשות מאמץ עליון כדי לשמור על ההישגים ולפתח אותם.

ואחרון אחרון: מלה טובה למוטה גור. הוא איננו חושב כמוני, אני אינני חושב כמוהו. הוא הלך מן הממשלה, אינני יודע אם הוא עצמו יודע בדיוק למה. אבל למי שאמר שהוא הלך כיוון שהוא לא הצליח כשר הבריאות, אני רוצה להגיד שזה לא נכון. מוטה גור נהג כהלכה כמשרד הבריאות, נהג כהלכה והצליח כשר הבריאות. הוא הלך כפי שהלך, אינני יודע ואינני רוצה לחקור מדוע. אני רוצה לאחל לו הצלחה.

אני רוצה לומר לשושנה ארבל-אלמלחני: את באה לממשלה מאוד קשה, מאוד בעייתית. תני כתף לך שהממשלה הזאת תעבור את כל המשברים, כי אין לנו ברירה אלא להיות ביחד.

היורד ר' חיכון

תודה. רשות הדיבור לאחרון הדוברים, חבר הכנסת רפאל אדרי, בכקשה.

רפאל אדרי (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שמח לברך מעל במה זו, כמעמד זה, את המיועד לראשות ממשלת האחדות הלאומית מר יצחק שמיר. תשאלו מה לשמחתי זו? אצל יושב-ראש סיעת המערך, המכריז העומד בראש הליכוד, הסיבה היא בראש ובראשונה כי מול חוסר האמון, הספקנות והדופי שהוטחו, אכן מתבצעת הרוטציה.

אדוני היושב-ראש, אין טעם להכחיש את העובדה, כי היו בקרבנו מי שלא האמינו כי נגיע לאירוע המתקיים היום. אני קובע חד-משמעות, כי מימוש הרוטציה בהסכם להקמת ממשלת האחדות הלאומית לא עמד מעולם בספק בקרב העומד בראשה. ודאי ששמעון פרס היה נתון, בשלבים אלה או אחרים, בלחצים מבית ומחוץ. אך הוא עמד בראש הדוחים כל ניסיון להטיל ספק. בחוכמה לקיים את ההסכם הקואליציוני בשלמותו. גם בוועידת מפלגת העבודה נשמעו קולות שערערו על ההסכם, אך בסופו של דבר רק 9 מתוך 3,200 צייר ועידת המפלגה התנגדו לקיום ההסכם הרוטציה. סיעת המערך החליטה לא רק להצביע בעד הממשלה שיציג מר שמיר היום, אלא אף לסייע בתפקודה התקין, כמחייב מצעם השותפות בינינו.

הצלחתך, מר שמיר, היא הצלחתנו; הצלחת ממשלתך — הצלחת עם ישראל. אדוני ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ מר שמיר, אנו רוצים לקוות כי אתה והממשלה תעמדו בהצלחה בתפקידכם, ובבטחה זו פירושה שמירה על ההישגים הגדולים שהושגו במהלך השנתיים האחרונות וניצולם להמשך התנופה בתחומי הכלכלה, המדיניות והביטחון.

מצבה של המדינה העוברת היום להנהגתך, מר שמיר, טוב לאין שיעור מזה שנמסר לידי שמעון פרס לפני 25 חודשים, אם

יגאל הורביץ (אומץ):

חבר הכנסת דראושה: אינני בא להתווכח אתך.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה שאתה אומר זה בעצם, לרדת מהגג.

יגאל הורביץ (אומץ):

צא מהמרתף, בחיך, צא מהמרתף פעם. עד שאתה מוכר על הגג, צא מהמרתף. חבר הכנסת דראושה, אינני בא להתווכח אתך לא על רצונותיך, לא על חלומותיך, אין מי שיעשה אתך הסכם. אולי בגבולות 1967, לרבות ירושלים, זה אפשרי. אין בבית הזה, מחוץ לך ואולי ליוסי שריר, מי שמוכנים לזה. אלה דיוברים בעלמא. בואו לא ניכנס ל"טרנס" מיותר.

אבל לא באתי עכשיו להתווכח אתך. באתי לומר כאן כמה מלים חמות באמת לשמעון פרס. קודם כול על ההישג העצום שהיה בתחום של כלית האין-פלציה ובתחום של שיתוף הפעולה. לנהל ישיבת ממשלה אחת לשבוע, לעתים יותר אתך עם 25 שרים כאלה, ולעבור אותה באווירה טובה; להרגיע את הציבור; לרתום אותו למאמץ כזה כפי שהציבור עשה אותו — על כך מגיע ישר כוח מיוחד לראש הממשלה. אני רוצה להגיד את זה: כיוון שעצברנו סחף נורא, אינני רוצה לעסוק בשאלה מי אשם במה, מה קרה לנו ואיך קרה לנו. אבל הגענו למצב שהמשק עמד בפני התפוררות, לא רק בשל אוילת מטבע-חוץ, אלא היתה גם סכנה נוראה של הודעות החברה בגלל הדברים האלה. ובכן, מלה חמה לשמעון פרס.

ואני רוצה לומר לאנשי הליכוד: עם כל ההסתייגות והחרדה שהיו להם בתחום המדיני, עם כל ההסתייגות שהיו להם בתחום הכלכלי שזא נגיס בצעדים — הם שיתפו פעולה ונתנו כתף בצורה רצינית ואחראית. ואם מישוה ראו לטפיחה על השכם, הרי זה המערך והליכוד גם יחד: ולא שאני בתקן של מחלק ציונים.

אני רוצה לומר היום שאני מפחד וחושש מהחשבונות הקטנים שישנם. ראוי אותם כשבוע האחרון. אני מפחד מהחשבונות הקטנים, מהאי-פרגון, מהמחשבה שאולי אפשר לצאת איכשהו מהמלכוד הזה שנכנסו אליו. לא שאי-אפשר לצאת, אולי אפשר לצאת, אבל אסור לזוז מהשותפות אם רוצים לשמור על המשק.

ולבסוף, הצלחנו הצלחה גדולה מאוד, אבל אני בא להצביע — ולא מפני שאני ספקן כרוני או רואה-שחורות כרוני — על כך שהמשק עוד לא הבריא. כל הדרוכות שיש לנו, אותם 3.25 מיליארדי דולר שיש בידנו, כולם אינם שלנו. חלק גדול זה החלת הדלק, הבשר והדגנים, והחלק האחר זה המענק החד-פעמי האמריקני שקיבלנו בשנה שעברה. כלא שני הדברים — ההחלה הדרמטית שהיתה במחירי הדלק, הכשר הדגנים, והעזרה האמריקנית המסיבית שהיתה השנה — היינו נשאים בלי דולר אחד ברזרבות. פירוש הדבר שאין לסמוך על נסים, וצריך להמשיך לעבוד, ולעבוד קשה.

אם רוצים לשקם את המשק, יש הכרח לעשות שני דברים חשובים: להקטין את המסים ולהקטין את הריבית המשוגעת. לא יקום ולא יהיה משק יצרני עם ריבית וריאלית של 30%, 40% ו-100%. לא יכול להיות דבר כזה, הוא יכבד לנגד עינינו. המשק היצרני התקלא, הקיבוצי, המושבי, התעשייתי, לא יוכלו לעמוד כזה. ואין משק שאינו זקוק להון חוזר, ואין משק שאינו זקוק להשקעות. אי-אפשר ליצור תמריץ לעבודה, תמריץ להשקעה, תמריץ לגיוס הון, גם אם ייתו עדות כאלה או אחרות, כוח משימה זה או אחר. הם לא יגייסו השקעות והון לא מן החוץ ולא מהארץ, אם הריבית והמסים יהיו כאלה. לגבי

בצד גישה מפלגתית צרה הפוּלחַת בלא הרף אל הרחוב ואל הבוֹחֵר. נקט ראש הממשלה שמעון פרס שיקולים ענייניים לחלוטין. תוך ראיית האינטרס הלאומי מעבר לכל שאלה אחרת של רווח והפסד פוליטי פנימי. שמעון פרס לא שכן לרגע כי הוא ראש ממשלה של העם כולו, וכי מכוח מצב זה הוא מצווה להתעלות מעבר למה שנראה כהתפלמסות עקרה, שאין בה כדי לקדם את ענייני המדינה.

אני סבור כי בהתנהגותו האישית וכדרך שאותה נקט שמעון פרס, תוך התעלמות מינוחים אישיים של חברי הממשלה, בלא היגדרות לפרובוקציות אישיות, תוך שיקול דעת, קוריוז וראייה טוֹוֹחַ חזק, תרם ראש הממשלה לאווירה רגועה ונינוחה ולעצם הישרדותה של ממשלת האחדות הלאומית. מעבר לכל אלו ניתנה בהתנהגות זו דוגמה מוחשית לתרבות אחרת של מאבק פוליטי, המנוגדת לזו שהשתלטה עלינו בשנים האחרונות ואשר היה בה כדי לסכן באורח חמור את התהליך הדמוקרטי.

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אם אנו מדברים כיום על חינוך לדמוקרטיה בבתי־הספר הרי שכעצם העלאת הנושא יש כדי להעיד כי אכן נוצרה בעיה בתחום זה. הצער הראשון והמשמעותי בחינוך זה הוא בעצם חיוק המרכיבים הדמוקרטיים של הפעילות הפוליטית. לאלו תרם שמעון פרס בקביעת דפוסים וסגנון תרבותי ומתון. רק כך יודע גם העם כי אף בחיים הפוליטיים ובתהליך הפוליטי יש עקרונות ויש גם ערכים. הממשלה החדשה, המתחילה היום את כהונתה, חייבת להמשיך בתנופת הישגים אלו, שכן אי־הליכה קדימה לקראת הישגים חדשים עלולה לסכן את מה שכבר הושג.

את גולת הכותרת של משימות הממשלה הנכנסת רואה אני בהפיכתה מחדש של מדינת ישראל למקור משיכה לעם היהודי. זה אומר כי עלינו לעשות את כל הדרוש לבלימת תהליך הידרה המדאיג: להחזרתם של יורדים ולחידוש העלייה; לשיפור רמת־החיים ואיכות החיים בערי הפיתוח; לביסוס ולפיתוח הנגב, הגליל והמגזר הערבי ולהפניית משאבים למגזר החקלאי למען מניעת ההתדרדרות. זה אומר כי על המשק הישראלי לעבור למגמה של צמיחה, חידוש, השקעות ופיתוח — כל אלה עדיפים בעינינו מהקמת התחלואות חדשות. זה אומר כי עלינו להמשיך בתנופת תהליך השלום תוך גילוי פתיחות לרעיונות חדשים בתחום זה ותוך מיצוי מלוא האפשרויות למשא־ומתן, הידברות והתקרבות עמדות.

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, עם התמנותי לתפקיד יושב־ראש הקואליציה אניש לממשלה ולעומד בראשה כל סיוע הדרוש כדי ליצור את מירב ההבנה בין הממשלה לבין חברי סיעות הקואליציה בכנסת. עם זאת, יש צורך חיוני ליצור מערכת של דפוסי עבודה ונאותים בין הממשלה לבין הכנסת. תוך הימנעות מאי־הבנות העוללות לנכוע מהעמדת הכנסת בפני עובדות מוגמרות, ללא התייעצות הולמת. אני סבור שאין בדעתם של חברי הכנסת להיות חותמת גומי של הממשלה.

למען תפקוד נכון של הממשלה ושל הכנסת יש לשמור על עקרון האיזון והפרדת הרשויות ולזכור כי חילוקי הדעות הלגיטימיים הם מרכיב חיוני ובלתי נפרד להבטחת בריאות הדמוקרטיה וחוסן המערכת השלטונית.

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, כשמי וכשם סיעת המערך אני מבקש את ראש הממשלה הכנסת, מר יצחק שמיר, ומאחל לו הצלחה מלאה בכל המשימות הקשות אשר בפניו ויצבת ממשלה זו.

לא בכל התחומים לפחות במכריעים שבהם. אין זה סוד: הממשלה שהוקמה יצרה בעצם טיבה והרכבה הפרסונלי חלק מהבעייתיות הקשה ומהמערכת הכוללת של נתוני פתיחה כמעט בלתי־אפשריים להצלחה בביצוע המשימות השונות. דרכו של ראש הממשלה היתה בוודאי רחוקה מלהיות סוגה כשוינים. זה היה בפירוש מסע מכשולים מפרך ומייגע, ובסיכומו ניתן, כאמור, להצביע על הישגים נכבדים ביותר.

הממשלה בראשותו של שמעון פרס התחילה בסדרה של מהלכים כלכליים חברתיים להביא משק שעמד על סף תהום אל סף ההבראה. האינפלציה שכילתה כל חלקה טובה בחיים הכלכליים ופגעה קשות ברקמה החברתית ועלמה כמעט כלי שהיינו צריכים להתנסות באותם חזיונות קשים של אבטלה שאפיינה מדינות רבות בעולם אשר הוצרכו להילחם בסרטן האינפלציוני. זהו ניסיון שאם אחריתו תהיה כראשיתו, הוא יביא להצלחה חסרת תקדים בעולם המערבי.

ועוד יודעת המדינה ימים טובים יותר בתחום הביטחוני. גם נוכח האירועים הקשים שפקדו אותנו בימים האחרונים צריך לזכור, כי יציאת צה"ל מלבנון לא הבטיחה רק את שלום הגליל אלא היא אף העלימה ממהדורות החדשות שלנו את הדיווחים היומיומיים הקשים. אך לא רק זאת: היציאה מלבנון אפשרה את חלילתו של תהליך מדיני ארוך ומסובך. חיוק תהליך השלום עם מצרים הפך לדבר שריר וקיים, ואפשר את פתרון בעיית טאבה, את החזרת השגריר המצרי לישראל והתחלה מחודשת של תהליך הנורמליזציה.

מעמדנו הבין־לאומי שופר בצורה ניכרת, וישראל שוב איננה מדינה מותרת, מבודדת, מואשמת ודחיה, אלא מדינה שמכירים בה, מדינה שחייבים לדבר עמה ולקשור אתה יחסים דיפלומטיים מסחריים ותרבותיים. קולות אלה נשמעו לאחרונה גם כגוש המזרחי וגם בארצות אפריקה. ישראל שוב אינה מדינה הנתפסת כסרבנית שלום אלא כמי שדוחפת וחותרת לשלום. אשרף נמצא כמצוקה לא רק בשל הפיצול הפנימי שפקד את הארגון, אלא גם כיוון שירדן ומצרים הגיעו להכרה כי ארגון זה, בעמדותיו ובפעולותיו הנוגחיות, מהווה סכנה לשלום ואיום על גורל המזרח התיכון.

כל אלה לא נוצרו יש מאין: הם תולדה של מדיניות נבונה ומתונה בעלת מעוף ורבת סבלנות. מכיוון שקווי היסוד של הממשלה לא השתנו, יש לנו מלוא התקווה כי גם המדיניות הנוכחית לא תשתנה במהותה. מר שמיר והממשלה מצווים לשמור על מדיניות זו, זה המנדט שהופק ביניהם וזה פיקדון יקר־ערך, ואולם, אם יסתבר לנו כי חילוקי התפקידים גורר אחריו גם שינוי של מדיניות, לא נשלים עם כך.

זו הזדמנות להזכיר, גם למען ההיסטוריה, את ההתנגדות הנמרצת לנסיגה מלבנון. אני עדיין שומע הרעם של נבואות השבר וקריאת התיגר על התוכנית הכלכלית, ואני עדיין רואה מול עיני את הכותרות שניסו להלך אימים על הציבור כאשר נדרש לנושא יחסות וחדוש תהליך השלום עם מצרים. הממשלה הזאת חרתה על דגלה את נושא השלום, וחובה המוסרי הגדול ביותר לאזרחי המדינה הוא לעשות כול שלא ידה כדי להרחיק מעלינו את סכנת המלחמה.

ובעניין השלום, כמו גם בניהול המדיניות החברתית הכלכלית, תיבחן הממשלה בשירותו של מר יצחק שמיר. אין לי ספק, אם ימשיך מר שמיר לנוהג כפי שנוהג מר פרס ויהיה ראש ממשלה אשר יניח בצד את השיקולים המפלגתיים הצרים וידע לעמוד בפני הלחצים של גורמים אשר עניינם אישי וכיתתי, הוא יצליח בתפקידו ויזכה בתמיכה נרחבת.

מזכיר לו שגם כימים ההם קמה תנועת המרי, ועשתה מאמץ להתגבר על חילוקי הדעות כדי לשרת יחד את האינטרס הלאומי; ואני רואה קו ישר מאותם ימים של תנועת המרי לממשלת האחדות הלאומית.

נגד זה, שמענו מחקר או בבחינת מחקר של חבר הכנסת יוסי שריד, שאמר שממשלת האחדות הלאומית לא באה למרות ההתפתחות ההיסטורית אלא בגלל ההתפתחות ההיסטורית, הנוכחית עליידי כמה דוגמאות שההתפתחות הפוליטית של מפלגת העבודה בעיקר היא שהוכילה כמשך התקופות שחלפו לאותה החלטה להקמת ממשלת האחדות הלאומית.

קטונתי מלהיכנס בין שני ההרים האלה ולהכריע בשאלה הדוקטרינה של מי מהם צודקת. אני מסתפק בכך שאני מקבל את התוצאה והמסקנה. כתוצאה משתי הדוקטרינות האלה קמה וקיימת ממשלת האחדות הלאומית, שלפי מיטב הכרתי משרתת ותשרת את האינטרס הלאומי של עם ישראל.

אני רוצה לשלוח מכאן ברכת רפואה שלמה לחבר הכנסת מרדכי גור.

חברי הכנסת, בדברי הביקורת שהושמעו היום בכנסת מצדדים שונים לא מצאתי שום נימוקים או ציוני דרך המורים על איזו אלטרנטיבה אפשרית לממשלת האחדות הלאומית. גם משום כך אני מבקש את תמיכת חברי הכנסת כולם כממשלה זו. תודה.

הי"ר ש' הלל:

תודה, חברי הכנסת, אנחנו עובדים להצבעה. אני מעמיד להצבעה את ההודעה של חבר הכנסת יצחק שמיר על הרכבת הממשלה והבעת האמון בממשלה.

מי להודעה ולהבעת האמון ירים את ידו. אבקש למנות.

ה צ ב ע

בה	בד הודעה על הרכבת הממשלה
82 —	הבעת אמון בה
17 —	נגד
3 —	נמנעים
	ההודעה על הרכבת הממשלה והבעת אמון בה
	אושר.

הי"ר ש' הלל:

אני קובע בזה, שהכנסת הביעה אמונה בממשלה החדשה שהוצגה הכורך עליידי חבר הכנסת יצחק שמיר.

לפני שאקרא לחברי הממשלה להישבע כאן, ברשותכם, רצוני להביע תודה לראש הממשלה היוצא, חבר הכנסת שמעון פרס, שנשא בעול הכבוד, ניצח על פעולות הממשלה וייצג את ישראל בעולם בצורה מכובדת. תודה על שהיה וזכרה להמשך הדרך.

רצוני לברך את ראש הממשלה הנכנס, חבר הכנסת יצחק שמיר, להצלחתו ולהצלחת הממשלה שהוא עומד בראשה, שהיא הצלחת העם כולו. הכנסת נתנה זה עתה את אמונה לממשלה הזאת, וברשותכם, אני מבקש להוסיף את ברכתה ואיחוליה הטובים של הכנסת להצלחתו ולהצלחת הממשלה.

אני רוצה לברך את השרים החדשים הישנים ואת השרה החדשה באמת, חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמולינו.

לשמעון פרס אני מאחל כי גם בתפקידו כשר החוץ וכממלא-מקום ראש הממשלה יצליח להביא לידי ביטוי את אותן תכונות שסייעו לו כראש ממשלה. ולחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמולינו, בשמי ובשם התנועה, ברכות מרוב לב. ולחבר הכנסת מרדכי גור, ברכת החלמה מהירה ורפואה שלמה. תודה, אדוני היושב-ראש.

הי"ר ש' הלל:

אני מודה מאוד לחבר הכנסת רפאל אדרי. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת יצחק שמיר.

יצחק שמיר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חברי הממשלה, למחייבים וגם לשוללים, למחייבים אני מודה על ברכותיהם ותמיכתם, ולשוללים — על המחשבות והרעיונות שתמיד אפשר ללמוד מהם גם אם אין מקבלים אותם.

איני רוצה להיכנס בשעה זו לפולמוס מפורט על כל הדברים שמן הדין להתפלגם אתם. אני רוצה רק להעיר הערות מספר. לחבר הכנסת גרנות — אני מקבל בתודה את המחמאה שניתנה עליידי לליכוד על חוכמתו כי רבה כאשר הוא דגל הדוגל בהמשך קיומה של ממשלת האחדות הלאומית. והי חוכמה מדינית. זו איננה התחכמות. הניסיון המדיני שלנו ושל עמים אחרים מוכיח, כי הרגאה האמתית לאינטרס הלאומי היא החוכמה האמתית. חבר הכנסת גרנות מתח ביקורת על ההתבטאויות הרבות בזכות שיתוף הפעולה ההדוק בין ישראל לארצות-הברית. אני חייב לומר, שזאת איננה עמדה אידיאולוגית, רעיונית או עקרונית של משהו. היא נובעת מהכרה עמוקה ששיתוף הפעולה הזה משרת את האינטרס האמיתי של מדינת ישראל. והאינטרס הזה מחייב שנמשיך בו, נגביר אותו ונחזק אותו.

להערתו הנוספת, להאשמתו הייתי אומר, שאנחנו בורחים מן השלום, הייתי מעז לומר, כי גם המפלגה שהוא מייצג מתנגדת לשלום ככל מחיר. ודומני, שהיום אין מהדד הערכי הצעת שלום שמפס"ם מוכנה לשלם את מחירה.

לחבר הכנסת עוזי ברעם, אני מבין את סערת הרגשות הפוקדת אותו כאשר הוא צריך להרים את ידו עם חבריו במפלגת העבודה בעד נציג של מחנה הליכוד. אני מבין את הסערה הזאת ואני מעריך אותה. אבל, עם זאת הייתי אומר לו, שאותה סערה הייתה צריכה לפקד אותו כבר לפני 25 חודשים. כאשר הקימונו את ממשלת האחדות הלאומית וכאשר הידיים של הליכוד והמערך הורמו למען שמעון פרס, היה כבוד שיום יבוא וכל הידיים האלה תצטרכנה להתרומם בעד יצחק שמיר. אף-על-פי-כן, אני מקבל את דבריו הנרגשים באהבה.

חברי הכנסת, שמענו פה שני מחקרים היסטוריים. מחקרים כמסגרת הדין בכנסת הם מחקרים כועיר-אנפין, אבל הם בבחינת מחקרים ככל זאת. חבר הכנסת ליבאי עשה חשבון היסטורי גידול וארוך של הריב ההיסטורי במשך הדורות, הריב המתמשך והולך בין המחנה הלאומי לתנועת העבודה. לפי התיאור שלו, העימות הזה, הריב הזה, הלך והתחזק, הלך והעמיק עד ימינו אלה. למרות זאת, הוא אומר, צריך ללכת לממשלת אחדות לאומית.

איני מקבל את התיאור שלו, שהוא מגמתי למדי. איני מתכחש, כמובן, ולא אנסה להתכחש לעבר שהוא פירט, לעבר שלי ולעברם של חברי. כולנו גאים בעבר הזה. אבל הייתי

ב. הצהרת אמונים של חברי הממשלה

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

הי"ר ש' הלל:

חשבתי קודם שזה רק לי. יש בי אכזבה מסוימת.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אתה קבעת את הנורמה, אדוני היושבי-ראש.

דב בן-מאיר (המערך):

הי"ר ש' הלל:

אדוני השר, בבקשה.

משה ארנס:

אני, משה בן טוביה ורוזה ארנס, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

הי"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת חיים בר-לב.

חיים בר-לב:

אני, חיים בן מנחם ודבורה בר-לב, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

הי"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת יגאל הורביץ.

יגאל הורביץ:

אני, יגאל בן בלה ויונה הורביץ, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

הי"ר ש' הלל:

אני מזמין את חבר הכנסת זבולון המר.

זבולון המר:

אני, זבולון בן מנחם ומלכה המר, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

הי"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת עוז ריצמן.

עוז ריצמן:

אני, עוז בן יחיאל ויהודית ריצמן, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

הי"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת גד יעקבי.

גד יעקבי:

אני, גד בן אלכסנדר זיכרוננו לברכה ושרה יעקבי, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה.

הי"ר ש' הלל:

עכשיו נעבור להשבעות.

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת יצחק שמיר, ראש הממשלה.

יצחק שמיר:

אני, יצחק בן שלמה ופנינה שמיר, מתחייב כראש הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כראש הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

הי"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת שמעון פרס.

שמעון פרס:

אני, שמעון בן יצחק ושרה פרס, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

הי"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת דוד לוי.

דוד לוי:

אני, דוד בן משה וסימי לוי, זיכרוננו לברכה, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

הי"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת יצחק נבון.

יצחק נבון:

אני, יצחק בן יוסף ומרים נבון, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

הי"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חברת הכנסת שושנה ארבלי-אלמחלינו.

שושנה ארבלי-אלמחלינו:

אני, שושנה בת שמואל וספירה ארבלי-אלמחלינו, מתחייבת כחברת הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחברת הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותמת על ההצהרה)

הי"ר ש' הלל:

(מנשק את שרת הבריאות)

אין זה מחייב את השרים האחרים.

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת משה ארנס. בבקשה.

משה ארנס:

אני, משה בן טוביה ורוזה ארנס, מתחייב כחבר הממשלה

הי"ר ש' הלל:

נגד זה אפילו יושב-ראש הכנסת אינו יכול לעשות דבר.

למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת יצחק מודעי.

יצחק מודעי:

אני יצחק בן מיכאל זיכרוננו לברכה וברכה מודעי מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת אריה נחמקין.

אריה נחמקין:

אני אריה בן שמעון ורחל נחמקין מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת משה נסים.

משה נסים:

אני משה בן הרב יצחק זיכרוננו לברכה וויקטוריה נסים מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת יצחק חיים פרץ.

יצחק חיים פרץ:

אני יצחק בן רבי מכלוף ואסתר פרץ זיכרוננו לברכה מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים בעזרת השם את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' הלל:

אני רוצה לבקש מהשרים להקפיד ולקרוא רק את הנוסח הכתוב, כי זה עניין מחייב. אני לא רוצה לעשות מזה עסק, אבל אני לא אקבל את העניין הזה, כי יש פה עניין של הצהרה והצהרה צריכה להיות ככתבה וכלשונוה. לפני כן, לאחר מכן, אנשים יסיפו מה שהם רוצים. ההצהרה צריכה להיות ככתבה וכלשונוה, ולא הייתי רוצה שיהיו שרים שיצהירו בצורה אחת ושרים שיצהירו בצורה שנייה. אני מבקש להקפיד על זה.

אני מזמין את חבר הכנסת גדעון פת.

גדעון פת:

אני גדעון בן שושנה וישראל פת מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת יעקב צור.

יעקב צור:

אני יעקב בן שלמה וצפורה צור מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת חיים קורפו.

חיים קורפו:

אני חיים בן משה ורחל קורפו מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת משה קצב.

משה קצב:

אני משה בן שמואל וגובהר קצב מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת יצחק רבין. בבקשה.

יצחק רבין:

אני יצחק בן נחמיה ורחל רבין מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת אמנון רובינשטיין. בבקשה.

אמנון רובינשטיין:

אני אמנון בן אהרן ורחל רובינשטיין מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת משה שחל. בבקשה.

משה שחל:

אני משה בן דוד וחביבה שחל מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את מר יוסף שפירא. בבקשה.

יוסף שפירא:

אני ישראל יוסף בן הרב ישעיהו וחיה שרה שפירא ז"ל מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

חוקרת מ"ג ישיבה רמ"ה, יזו-בחדר התשס"ז (20 באוקטובר 1986)
הצהרת אמונים של חברי הממשלה: הודעה על מינוים של סגני שרים -

היו"ר ש' הלל: אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת אריאל שרון. בבקשה.

אין אומרים, יש משהו שלא קראנו בשמו?

חברי הכנסת, הם ולא נשלם. יש לפנינו עוד סדריום.

דן תיכון (הליכוד): הנהגה הזו צריכה לאשר את הישיבה?

אדוני היושב ראש, אולי תקצר היום את הישיבה?

היו"ר ש' הלל: נקצר עוד מעט נהיה צריכים לאשר את מינוים של סגני

השרים. ביניהם אנו עוברים לשמוע דברי פתיחה משר

התקשורת, אמנון רוזנשטיין, בעניין הערוץ השני.

שר התקשורת א' רוזנשטיין:

אני חושב שכדאי לדחות את זה.

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, יש שינוי מסוים. אנחנו נפסח על סקירתו של

שר התקשורת, נתמזר עכשיו לרבע שעה ונחזור להחלטות כדי

לשמוע על מינוים של סגני השרים. אנחנו חוזרים ונפגשים

בעוד רבע שעה. אני מכריז על הפסקה של רבע שעה.

הישיבה הופסקה בשעה 15:46 וחודשה בשעה 16:07.

ג. הודעה על מינוים של סגני שרים

ראש הממשלה: שר האוצר מינה את חבר הכנסת עדיאל

אמוראי לסגן שר האוצר; שר הביטחון מינה את חבר הכנסת

מיכאל דקל לסגן שר הביטחון; שר החקלאות מינה את חבר

הכנסת אברהם כ"ץ-יעוז לסגן שר החקלאות; שר העבודה

והרווחה מינה את חבר הכנסת רפאל פנחסי לסגן שר העבודה

והרווחה. תודה.

היו"ר ש' הלל:

הישיבה הבאה של הכנסת - ימים שני הבא בשעה

16:00. הישיבה נעולה. חג שמח לכולכם.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

היו"ר ש' הלל: אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת אריאל שרון. בבקשה.

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת אריאל שרון. בבקשה.

אריאל שרון:

אני, אריאל בן-שמואל ודבורה, שרון, מתחייב כחבר

הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקה, למלא

כאמונה, את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות

הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת אברהם שרון.

בבקשה.

אברהם שרון:

אני, אברהם בן משה וזכרוננו לברכה ומטילה שריה,

מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל

ולחוקה, למלא כאמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים

את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

הישיבה הופסקה בשעה 15:46 וחודשה בשעה 16:07.

ג. הודעה על מינוים של סגני שרים

ראש הממשלה: שר האוצר מינה את חבר הכנסת עדיאל

אמוראי לסגן שר האוצר; שר הביטחון מינה את חבר הכנסת

מיכאל דקל לסגן שר הביטחון; שר החקלאות מינה את חבר

הכנסת אברהם כ"ץ-יעוז לסגן שר החקלאות; שר העבודה

והרווחה מינה את חבר הכנסת רפאל פנחסי לסגן שר העבודה

והרווחה. תודה.

היו"ר ש' הלל:

הישיבה הבאה של הכנסת - ימים שני הבא בשעה

16:00. הישיבה נעולה. חג שמח לכולכם.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.

הישיבה נעלה בשעה 16:10.